

Bilagsoversigt miljørapport
Kommuneplantillæg nr. 3 og Lokalplan nr. 445.
Sommerhusområde, Jægersprisvej, Bording.

Bilag 1 – Afgrænsningsnotat

Bilag 2 – Naturnotat

Bilag 3 – Landskabsanalyse – Ikast-Brande Kommune

Bilag 1 - Afgrænsningsnotat

Afgrænsningsnotat

Miljørapport for lokalplan nr. 445 og kommuneplantillæg nr. 3,
Sommerhusområde, Jægersprisvej, Bording

Udarbejdet af
Teknik og Miljø
Ikast-Brande Kommune
Sjællandsgade 6
7340 Ikast
2024

Indhold

1. Indledning
2. Beskrivelse af projektet og planforslaget
3. Plangrundlag
4. Lovgrundlag – Miljøvurdering af planer
5. Høring af berørte myndigheder og offentligheden
6. Afgrænsning af indhold i miljørapporten

1. Indledning

To grundejere har uafhængigt af hinanden anmodet Ikast-Brande Kommune om, at udvide et eksisterende sommerhusområde 3 km syd for Bording som kaldes Guldforhoved sommerhusområde. De to grundejere ønsker at udvide sommerhusområdet i hver sin ende af det eksisterende sommerhusområde. Det ene areal ligger i umiddelbar tilknytning til eksisterende sommerhusgrunde og det andet ligger i umiddelbar tilknytning til det eksisterende fællesområde.

Ansøgningen medfører krav om udarbejdelse af en lokalplan og et tillæg til Ikast-Brande Kommuneplan 2021-2033 samt en miljørapport, der indeholder en miljøvurdering af planen.

Forud for udarbejdelsen af miljørapporten skal myndigheden, som i dette tilfælde er Ikast-Brande Kommune, foretage en afgrænsning af miljørapportens omfang. Afgrænsningsnotatet indeholder en afgrænsning af de væsentlige forhold, som skal beskrives, analyseres og vurderes i miljørapporten. Der kan i miljøvurderingsprocessen dukke nye oplysninger op, der også vil kræve en miljøvurdering.

Lokalplanforslaget med afgrænsning, indhold og bestemmelser skal i offentlig høring d. **xx.xx til den xx. xx 2023**.

Ikast-Brande Kommune har foretaget en afgrænsning af miljørapportens indhold, så der alene skal vurderes på lokalplanens påvirkning af:

- *Den biologiske mangfoldighed samt fauna og flora, herunder:*
 - Natura 2000
 - Bilag IV arter
 - Beskyttede naturtyper
- *Grundvand (Det skal vurderes, om planlægningen og den ændrede arealanvendelse af planområdet påvirker grundvandsforholdene væsentligt)*
- *Landskab (Om helhedsindtrykket af sommerhusområdet vil blive påvirket væsentligt ved udvidelsen af sommerhusområdet.)*
 - Beplantningsbælter
 - Bebyggelse og grundstørrelser

2. Beskrivelse af projektet og planforslagene

Planlægningen skal muliggøre udvidelsen af Guldforhoved sommerhusområde, så der kan etableres henholdsvis 17 nye sommerhusgrunde umiddelbart nordvest for sommerhusområdet og 12 nye sommerhusgrunde umiddelbart sydøst for sommerhusområdet.

Planlægningen omfatter to områder, som ligger i tilknytning til det eksisterende kommune- og lokalplanlagte område. Lokalplanen kommer til at rumme to delområder:

Delområde 1:

Området dækker et areal på ca. 30.200 m². Området afgrænses mod vest af Jægersprisvej og af Guldforhovedvej samt Tyttebærvej mod nord. Mod øst grænser arealet op til det eksisterende sommerhusområde. Området ønskes udstykket til 17 sommerhusgrunde på mellem 1.500-1.700 m². Der ønskes vejadgang fra Jægersprisvej.

Delområde 2:

Området dækker et areal på ca. 28.000 m². Området afgrænses mod vest og mod nord af et større, grønt fællesareal som består af hede, området hører til det eksisterende sommerhusområde. Mod øst og syd afgrænses området af landbrugsarealer i drift. Området ønskes udstykket til 12 sommerhusgrunde på mellem 1.500-1.750 m². Der ønskes vejadgang fra Hedevej, hvilket forudsætter, at grundejer anlægger en ca. 450 meter lang adgangsvej til arealet.

I begge delområder ønsker man nedsivning af overfladevand på egen grund som i resten af det eksisterende sommerhusområde.

3. Plangrundlag

Ikast-Brande Kommune vurderer, at de ønskede ændringer i det aktuelle område er så væsentlige, at de forudsætter udarbejdelse af en lokalplan jævnfør Planlovens § 13.

En lokalplan må ikke være i uoverensstemmelse med kommuneplanen. Lokalplanen er ikke i overensstemmelse med kommuneplanens eksisterende rammebestemmelser eller retningslinjer for området. Derfor skal der efter Planlovens kap. 6 om planers tilvejebringelse og ophævelse også udarbejdes et tillæg til kommuneplanen for at ændre plangrundlaget.

De arealer, som sommerhusområdet ønskes udvidet med, er ikke rammelagt i Ikast-Brande Kommuneplan. Kommuneplantillægget skal derfor muliggøre en udvidelse af sommerhusområdet i tilknytning til den eksisterende ramme nr. 12.S1.2. Med kommuneplantillægget udvides den eksisterende ramme, så de nye arealer kan lokalplanlægges.

Den nye lokalplans delområder grænser op til det eksisterende sommerhusområde, der er omfattet af lokalplan nr. 66, som fastholdes.

Ikast-Brande Kommune har vurderet, at der er tale om en væsentlig ændring i kommuneplanens eksisterende arealudlæg og rammebestemmelser, og at det derfor forudsætter en foroffentlighedsfase,

hvor naboer, m.fl. tidligt i planprocessen får mulighed for at komme med ideer og forslag til den videre planlægning. Ikast-Brande Kommune har derfor udarbejdet et debatoplæg, der har været sendt ud til naboer i en offentlig fordebat i tre uger fra d. 21. juni til og med d. 12. juli 2023.

Der kom i alt 13 høringsvar fra beboere i sommerhusområdet i høringsperioden og flere har givet input til afgrænsningen af miljøvurderingen.

4. Lovgrundlag – Miljøvurdering af planer

Ifølge lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) (jf. lovbekendtgørelse nr. 4 af 03/01/2023), skal der udarbejdes en miljøvurdering, når der skal tilvejebringes planer inden for fysisk planlægning, hvis planen fastlægger rammerne for fremtidige anlæg eller arealanvendelser for projekter omfattet af bilag 1 eller 2, eller hvis planen påvirker et internationalt naturbeskyttelsesområde væsentligt. Derudover skal der udarbejdes en miljøvurdering, når der tilvejebringes øvrige planer, som giver mulighed for anlægsprojekter, der kan få en væsentlig indvirkning på miljøet.

En undtagelsesbestemmelse i miljøvurderingsloven giver i nogle tilfælde mulighed for at gennemføre en vurdering af, om planer og programmer kan få væsentlig indvirkning på miljøet.

Med baggrund i Planklagenævnet afgørelse af 15. marts 2023, har Ikast-Brande Kommune vurderet, at planforslaget ikke vil være omfattet af undtagelsesbestemmelsen i miljøvurderingslovens § 8, stk. 2, nr. 1, idet et planområde på samlet 5,8 ha, ikke kan anses for et mindre område. Hertil kommer, at lokalplanen muliggør opførelse af ca. 29 sommerhus på et hidtil ubebygget landbrugsareal i landzone, hvorfor der heller ikke er tale om en mindre ændring af den eksisterende planlægning for området idet det eksisterende sommerhusområde kun består af 94 sommerhuse.

Planforslagene er omfattet af krav om høring af berørte myndigheder før der tages stilling til afgrænsningen af miljørapportens indhold jf. § 32.

Afgrænsning af miljørapportens indhold

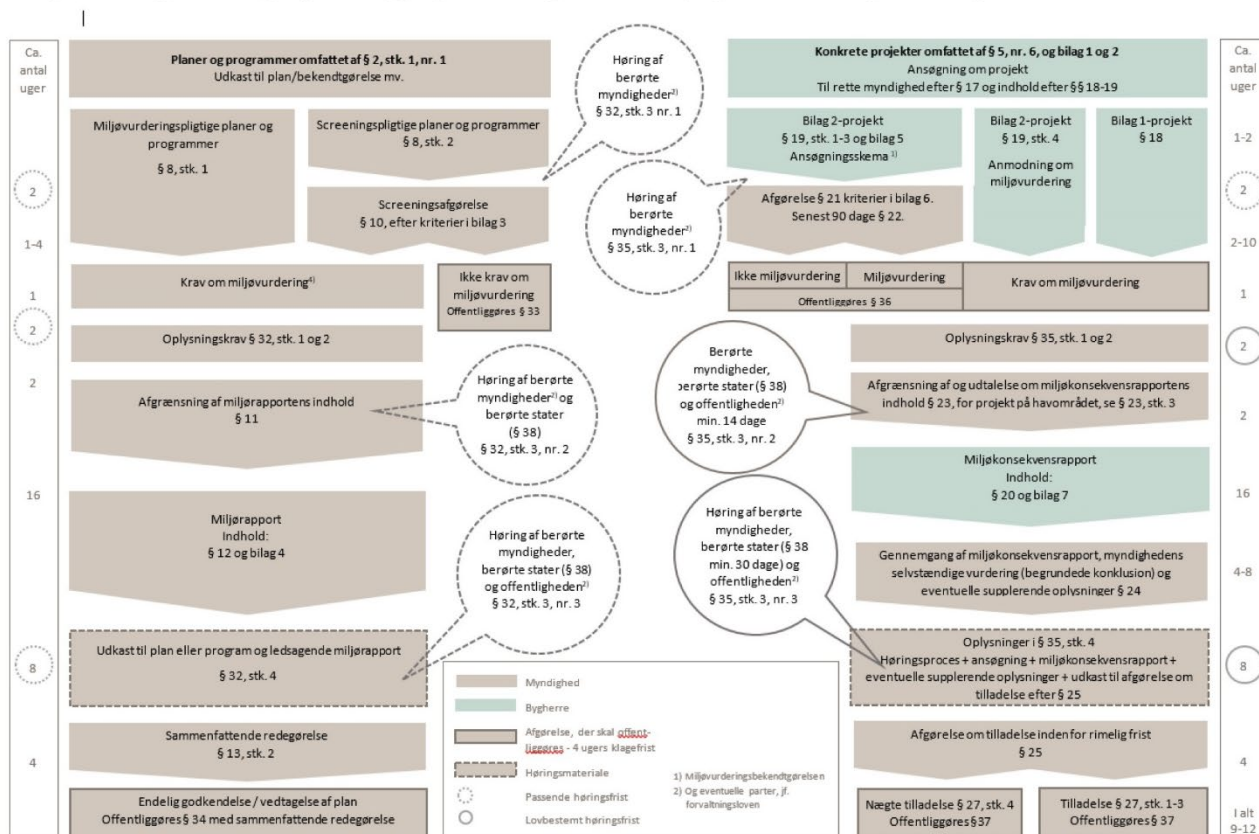
§ 11. Myndigheden skal forud for udarbejdelsen af miljørapporten for planer og programmer omfattet af § 8, stk. 1, foretage en afgrænsning af miljørapportens indhold.

Når kommunen skal gennemføre en miljøvurdering i henhold til § 8, stk. 1, skal myndigheden udarbejde en miljørapport, der på grundlag af de oplysninger, der er nævnt i Miljøvurderingslovens bilag 4, vurdere den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet af planens gennemførelse og rimelige alternativer under hensyn til planens mål og geografiske anvendelsesområde.

Miljørapporten skal belyse den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på spørgsmål som den biologiske mangfoldighed, befolkningen, menneskers sundhed, fauna, flora, jordbund, vand, luft, klimatiske faktorer, materielle goder, kulturarv, herunder kirker og deres omgivelser, samt arkitektonisk og arkæologisk arv, landskab og det indbyrdes forhold mellem ovenstående faktorer.

Af diagrammet på næste side fremgår processen for miljøvurdering af planer/programmer.

Miljøvurdering/screening af planer og programmer og af konkrete projekter efter miljøvurderingsloven

Kilde: "Vejledning om miljøvurdering af planer og programmer", Miljøministeriet, 2023

5. Høring af berørte myndigheder og offentligheden

Ikast-Brande Kommune skal foretage en høring af berørte myndigheder ved afgrænsningen af miljørapportens indhold, før Kommunen tager stilling til afgrænsningen af miljørapporten, jf. § 32, stk. 3, nr. 2.

Kommunen har på baggrund af en konkret vurdering sendt afgrænsningsnotatet til følgende berørte myndigheder:

- Miljøstyrelsen
- Plan- og Landdistriktsstyrelsen
- Brand og Redning Midtvest
- Museum Midtjylland

Miljørapporten vil efterfølgende blive offentliggjort sammen med lokalplanforslaget og kommuneplantillægget, når disse sendes i offentlig høring.

6. Afgrænsning af indhold i miljørapporten

Dette afgrænsningsnotat indeholder Ikast-Brande Kommunes afgrænsning af indholdet i miljørapporten for kommune- og lokalplanlægningen for udvidelsen af et sommerhusområde ved Guldforhoved syd for Bording.

Miljørapporten skal belyse aspekter inden for det brede miljøgreb, men på et overordnet niveau med udgangspunkt for arealudlæg til sommerhusområde.

Det brede miljøbegreb er afspejlet i lovens formålsbestemmelse, jf. § 1, og de omtalte emner er:

- den biologiske mangfoldighed
- befolkningen
- menneskers sundhed
- fauna, flora
- jordbund
- jordarealer
- vand
- luft
- klimatiske faktorer
- materielle goder
- landskab
- kulturarv, herunder kirker og deres omgivelser samt arkitektonisk og arkæologisk arv
- samt det indbyrdes forhold mellem de ovenstående faktorer

De grundlæggende krav til miljørapportens indhold er beskrevet i Miljøvurderingslovens bilag 4.

Det er i sig selv et mål at begrænse miljørapportens omfang således, at den kun omhandler de potentielt væsentlige miljømæssige indvirkninger ved planen/ programmets vedtagelse.

Det er vurderet, at miljørapporten ikke behøver forholde sig til alle miljøfaktorer i det brede miljøbegreb, da planen ikke forventes at få en væsentlig indvirkning på alle miljøfaktorer.

I afgrænsningen af miljørapportens indhold er følgende miljøfaktorer derfor **ikke** taget med:

- *Befolkningen*
Påvirkningen på befolkningen vurderes at være positiv, idet planerne vil tilføre Guldforhoved flere attraktive sommerhusgrunde med gode fysiske rammer.
- *Menneskers sundhed*
 - Den generelle sundhed:
Det er generelt vurderet, at der ikke vil være en væsentlig miljøpåvirkning i forhold til menneskers sundhed.
Den nye lokalplans påvirkning på menneskers sundhed vurderes at være positiv, fordi planen giver mulighed for at udvide et sommerhusområde med direkte adgang til rekreative arealer. Derfor får flere mennesker bedre mulighed for rekreativ udfoldelse.

- Trafikstøj

Den øgede trafik fra planlægningen vil være så begrænset at det vurderes, at den øgede trafikstøj ikke vil påvirke de eksisterende beboers sundhed væsentligt.

- *Luft*

Teknik og Miljø vurderer ikke at luftkvaliteten forringes ved den øgede boligmasse som planen medfører.

- *Klimatiske faktorer*

- Skyggepåvirkninger fra planlægningen

Delområde 2 grænser op til en beskyttet hede. Det er vurderet, at heden ikke vil blive skyggepåvirket af planlægningen, da der ift. byggeri, grusvej og beplantningsbælter er afsat minimum afstande til heden og derudover er der også sat en maksimal højde på beplantningen, som er tættest på heden.

- Overfladevand, jordbund og recipientpåvirkning:

Ud fra en sammenligning af terræn- og potentialekurver ligger det mest nære grundvand ca. 5-8 meter under terræn og selvom at der på begge delområder er mindre arealer som er oversvømmelsesfølsomme, så består de 20 øverste meter jordlag af grovsandet jord. Jorden har derfor stor hydraulisk ledningsevne, og regnvand vil hurtigt kunne trænge ned i jorden. Det forventes derfor, at der er mulighed for nedsivning af overfladevand på begge planområder og også uden at det påvirker vandløbet nord for delområde 2.

- *Jordarealer*

Det er vurderet, at der ikke vil ske en væsentlig påvirkning i ændringen i arealanvendelsen for området, da der er tale om tab af til sammen 6 ha landbrugsarealer. Ved planlægningen vil der ved delområde 2 blive 100m kortere afstand fra beplantningsbælter til fredskoven øst for delområde 2 og dyrenes krydsning over marken vil derfor blive kortere og dermed nemmere i området.

- *Materielle goder*

Det er vurderet, at der ikke vil være en væsentlig miljøpåvirkning i forhold til materielle goder, herunder muligheden for rekreativ udfoldelse. Det rekreative areal i sommerhusområdet er offentligt tilgængeligt i dag og adgangen til området vil ikke blive forringet med udvidelsen af sommerhusområdet. De ønskede planområder er i dag landbrugsarealer i omdrift og bidrager derfor ikke med opholdsarealer til sommerhusområdet i dag.

- *0-alternativ*

Miljørapporten skal beskrive og vurdere om der er et alternativ, hvor planen ikke realiseres og der ikke etableres sommerhusgrunde.

På baggrund af en screening af de projekter, som bygherrer har ønsket planlægning for, har Ikast-Brande Kommune vurderet, at miljøvurderingen af lokalplanen **bør omfatte** mulig påvirkning af følgende relevante miljøparametre:

- *Den biologiske mangfoldighed samt fauna og flora*

- Natura 2000

Det ansøgte udføres uden for Natura 2000-, og fuglebeskyttelsesområderne.

Nærmeste Natura 2000-område er Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov som ligger 1,6 km øst for delområde 2. Natura 2000 området overlapper med fuglebeskyttelsesområde nr. 34 – Skovområde syd for Silkeborg.

Miljørapporten skal belyse og vurdere påvirkningen af det nærmeste Natura 2000- og fuglebeskyttelsesområde. Der skal redegøres for, at planen ikke udløser krav om konsekvensvurdering efter habitat-bekendtgørelsen, jf. lovens § 8, stk. 1, nr. 2.

- Bilag IV arter:

Der skal med baggrund i feltundersøgelser og eksisterende data foretages en kortlægning og vurdering af forekomster af mulige Bilag IV-arter i planområdet, herunder vurdering af planernes mulige effekter for lokal spredning og fouragering af relevante bilag IV-arter. Derudover skal planernes påvirkning af bilag IV-arternes yngle- og rasteområde beskrives og vurderes.

- Beskyttede naturtyper:

Delområde 2 grænser op til en beskyttet hede. Der skal i miljørapporten belyses og vurderes på, om lokalplanens bestemmelser sikrer tilstrækkelige hensyn til heden, så der ikke sker ændringer i hedens tilstand.

- *Grundvand*

Miljørapporten skal belyse og vurdere, om planlægningen og den ændrede anvendelse af planområdet påvirker grundvandsforholdene i området væsentligt. Påvirkningen af den kvantitative og kemiske tilstand for målsatte grundvandsforekomster skal indgå i vurderingen samt påvirkningen af nærliggende indvindingsboringer.

- *Landskab*

Begge delområder (delområde 1 og 2) ligger udenfor Ikast-Brande Kommunes udpegninger for bevaringsværdige landskaber og større sammenhængende landskaber, men der i forbindelse med den offentlige høring af det eksisterende sommerhusområde, blevet udtrykt bekymring for, hvordan udvidelsen af sommerhusområdet kommer til at opleves i sammenhæng med det eksisterende sommerhusområde.

Miljørapporten skal derfor belyse og vurdere, hvordan udvidelsen af sommerhusområdet opleves i landskabet ud fra mulighederne i lokalplanens bestemmelser, herunder:

- Krav om beplantningsbælter

Sommerhusområdet opleves i dag, som en skov, hvor en mindre del af sommerhusene er visuelt synlige i det ellers åbne landskab. Miljørapporten skal belyse og vurdere på, om

udvidelsen af sommerhusområdet påvirker oplevelsen af sommerhusområdet set udefra i lokalområdet.

O Bebyggelse og grundstørrelser

Jævnfør lokalplan nr. 66 for det eksisterende sommerhusområde, skal der udstykkes grunde mellem 2500 m²-3500 m² og lokalplanen tillader en bebyggelsesprocent på op til 10%.

Der er derfor mulighed for at opføre et hus på en sommerhusgrund i området på op til 350 m² i det eksisterende sommerhusområde.

Trods de mindre restriktive bestemmelser i lokalplanen for bebyggelsens ydre fremtræden, er der i det eksisterende sommerhusområde en overvejende tradition for ikke at bygge større huse.

Der er i den offentlige høring af det eksisterende sommerhusområde, blevet udtrykt bekymring for, at udvidelsen af sommerhusområdet vil resultere i, at der bliver opført store udlejningssommerhuse, som opleves som store parcelhuse i mursten.

Miljørapporten skal vurdere, om der sker en væsentlig påvirkning af oplevelsen af landskabet i området med mulighederne i den nye lokalplans bestemmelser for at bygge tættere med mindre tilladte grundstørrelser. – altså om helhedsindtrykket af sommerhusområdet vil blive påvirket væsentligt.

Der kan i miljøvurderingsprocessen eventuelt fremkomme nye oplysninger, der medfører, at flere miljøfaktorer skal medtages i miljøvurderingen.

Bilag 2 - Naturnotat

NATURNOTAT
SOMMERHUSOMRÅDE
GULDFORHOVED
IKAST-BRANDE KOMMUNE
SEPTEMBER 2023

Projektnavn	Ikast-Brande: Miljøvurdering af lokalplan ved Guldforhoved
Kunde	Ikast-Brande Kommune
Projektleder	Annette Baisner Alnøe
Projektnummer	22004070
Til	Ikast-Brande Kommune
Udarbejdet af	Kåre Würtz Sørensen
Kvalitetssikret af	Emil Skovgaard Brandtoft
Godkendt af	Rasmus Bang
Version	1.0
Versionsdato	11-09-2023
Første udgivelsesdato	04-01-2024

INDHOLD

1	BAGGRUND.....	4
2	METODE.....	6
3	RESULTATER.....	7
3.1	Delområde 1	7
3.2	Delområde 2	7
3.3	Heden.....	8
3.3.1	Heden a - 10 m bræmme.....	9
3.3.2	Heden B - Øvrig del.....	11
3.4	Mose	11
3.5	Overdrev	12
3.6	Vandhul	13
4	KONKLUSION	15
4.1	Markfirben	15
4.2	Padder	16
4.3	Anbefalinger.....	17
5	BILAG 1	18

1 BAGGRUND

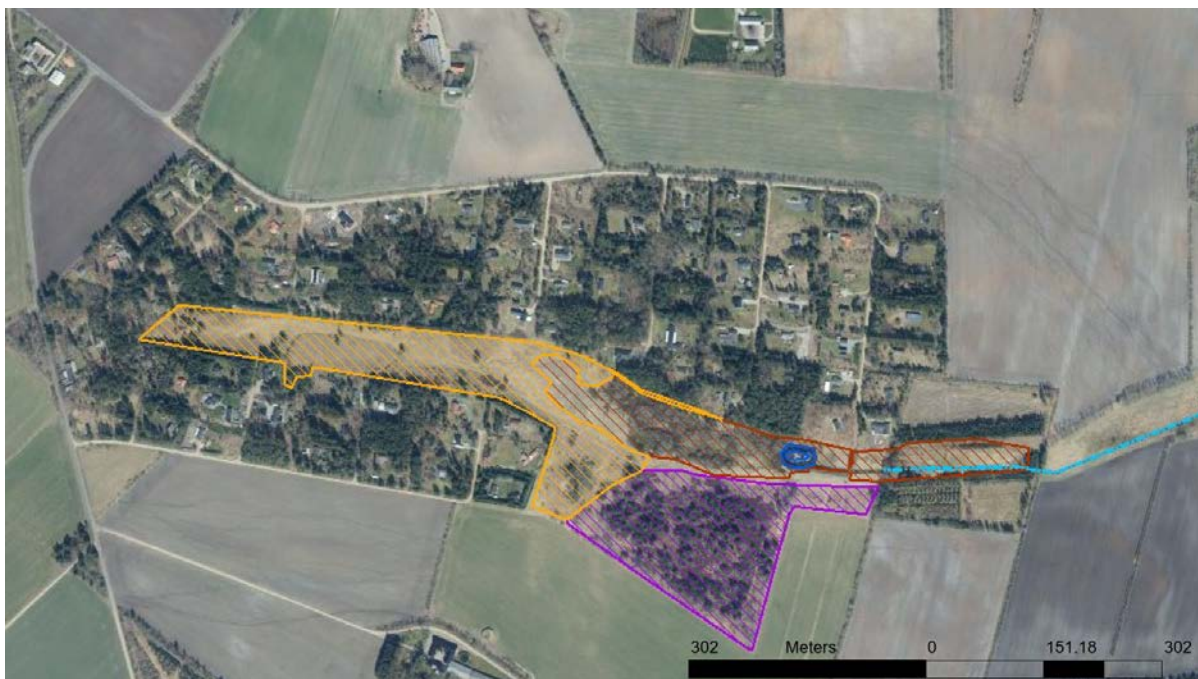
I lokalplan nr. 445 – Sommerhusområde, Jægersprisvej, Bording, er der planlagt en udvidelse af sommerhusområdet Guldforhoved i to delområder. I forbindelse med lokalplanen ønskes en vurdering af projektets eventuelle påvirkning af den økologiske funktionalitet for arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV.

Kortet i Figur 1 nedenfor viser forslag til udvidelse af sommerhusområdet. Der er tale om to selvstændige projekter. I delområde 2 mod syd skal der etableres en grusvej, der skal forbinde delområde 2 med Hedevej. Vejen løber syd om området. Begge delområder anlægges på arealer, der i dag er dyrket mark, og derfor ikke omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Figur 1: Forslag til udvidelse af sommerhusområde Guldforhoved. Kort fra miljøscreeningen for sommerhusområde.

Figur 2 nedenfor viser beskyttet natur, omfattet af naturbeskyttelseslovens §3, i og omkring sommerhusområdet Guldforhoved. Mod syd ligger en beskyttet hede. Centralt løber et bånd af en beskyttet mose mod øst, og et beskyttet overdrev mod vest. I mosen ligger et mindre vandhul. Et beskyttet vandløb løber til vandhullet fra øst. Delområde 2 ligger umiddelbart op ad heden. Delområde 1 ligger ikke direkte op ad beskyttet natur.

Figur 2: Beskyttet natur i området. Orange skravering – overdrev. Rød skravering – mose. Lilla skravering – hede. Blå skravering – vandhul. Lyseblå linje – beskyttet vandløb.

Der er foretaget en screening af kendte forekomster af arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV i området i og omkring lokalplansområdet. I bilag 1 ses en liste over alle arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV, fundet inden for en radius af 15 km fra lokalplansområdet. For hver art gives en vurdering af potentialet for forekomst af arten i projektområdet, og en vurdering af en eventuel påvirkning på artens økologiske funktionalitet i forbindelse med lokalplansforslaget.

På baggrund af screeningen i bilag 1 og lokalplansforslagets karakter og placering vurderes det, at udvalgte arter af padder og markfirben er de arter, omfattet af habitatdirektivets bilag IV, der potentielt kan blive påvirket. Følgende bilag IV-arter kortlægges derfor ved besigtigelsen:

- Markfirben
- Spidssnudet frø
- Løgfrø
- Stor vandsalamander

Delområde 2 grænser op til en beskyttet hede, som kunne være potentielt levested for markfirben. Vandhullet kan potentielt være levested for stor vandsalamander, spidssnudet frø og løgfrø. Begge forslag til udvidelse af sommerhusområdet ligger dog på arealer, der i dag er i landbrugsdrift. En eventuel påvirkning af den beskyttede natur, og eventuelle arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV, vurderes derfor at være begrænset til den del af delområde 2, som grænser lige op til heden og forbindelsesvejen syd for heden.

Udvidelsen af sommerhusområdet i delområde 1 vurderes ikke at påvirke den beskyttede natur i området, samt arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV.

2 METODE

Området er besigtiget den 25. august 2023 i tidsrummet fra 09:00 til 15:30. Besigtigelsen er foretaget i tørt og solrigt vejr med enkelte skyer. Den gennemsnitlige temperatur ved besigtigelsen var på omkring 20 grader celsius.

Formålet med besigtigelsen er at estimere naturtilstanden i området med fokus på potentielle egnede levesteder for arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV.

Markfirben er aktivt eftersøgt på åbne varme og soleksponerede sandflader og i områder med lav vegetation. Her foretrækker arten at opholde sig, når den skal varme op eller jage. Da besigtigelsen ligger ret sent på sæsonen, er arten dog også eftersøgt i højere vegetation, da behovet for solopvarmning er mindre i sensommeren. Der er lagt særligt fokus på den del af heden, der ligger i direkte kontakt med delområde 2 og den planlagte vej, da det forventes, at en eventuel effekt af projektet på heden vil være størst her.

Mosen og det beskyttede overdrev er kortlagt overordnet med henblik på områdernes værdi som raste- og yngleområde for de nævnte bilag IV-arter.

Padder er eftersøgt med aktiv ketchning i vandhullet. Dele af det beskyttede vandløb er også undersøgt for forekomsten af padder. Besigtigelsen er foretaget sent på sæsonen i forhold til forekomsten af padder. De fleste salamanderlarver og haletudser er forvandlet, og de voksne er gået på land. Derfor kan man ikke med sikkerhed afvise at arterne yngler i vandhullet, selvom man ikke finder dem.

Besigtigelserne af heden og vandhullet er udført ved dels en strukturel, dels en botanisk kortlægning, jf. den tekniske anvisning ver. 1-05 fra DCE. Den strukturelle del omfatter f.eks. for vandhullet en vurdering af vandets "klarhed" og skyggepåvirkning. De øvrige naturområder er kun kortlagt ekstensivt, da effekten på disse områder i forhold til lokalplansforslaget forventes at være meget lav.

I det følgende afsnit gennemgås naturen i området med fokus på deres kvalitet som levested for arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV.

3 RESULTATER

3.1 DELOMRÅDE 1

Delområde 1 er ved besigtigelsen en kartoffelmark - Figur 3. Området ligger cirka 150 m fra det beskyttede overdrev og med en række sommerhuse i mellem. Delområde 1 ligger omkring 900 m fra det beskyttede vandhul og den beskyttede hede. Det vurderes derfor, at der ikke er en påvirkning af den beskyttede natur og områdets økologiske funktionalitet for bilag IV-arter, ved udvidelse af sommerhusområdet i delområde 1. Da området tages ud af drift og der derfor ophøres med gødskning og eventuel sprøjtning, kan projektet potentielt have en positiv effekt på den beskyttede natur i området.

Figur 3: Delområde 1 ved besigtigelsen. Fra nord mod syd.

3.2 DELOMRÅDE 2

Delområde 2 er dyrket mark - Figur 4. Ved besigtigelsen henligger marken som stubmark. Jorden er sandet og meget hård og stampet. Syd for delområde 2 er der en tilsvarende mark, og der er ikke noget synligt skel mellem de to marker. Delområdet grænser op til heden (H1) mod vest og nord. Delområde 2 afgrænses mod øst af et levende hegn. Den sydlige del langs heden, hvor der planlægges anlæg af tilkørselsvej, har samme karakter som den øvrige del af delområde 2. Det vurderes, at delområde 2, i sig selv, ikke er egnet yngle- eller rasteområde for bilag IV-arter. Bebyggelse på arealet kan dog have en indirekte effekt på den tilstødende beskyttede natur (se afsnit 3.3).

Figur 4: Delområde 2 fra det sydlige hjørne af heden mod nordøst. Flad og hårdt stampet stubmark.

3.3 HEDEN

En eventuel påvirkning af heden ved udvidelsen af sommerhusområdet i delområde 2 forventes at blive størst i den del af heden, der grænser direkte op til delområdet. Derfor opdeles beskrivelsen af naturforholdene i heden i de følgende afsnit i to (Figur 5). Den første del har fokus på naturindholdet i de første 10 m fra delområde 2 og ind i heden (A i figur 5). Det efterfølgende afsnit beskriver naturindholdet i heden bredt (B i figur 5).

Figur 5: Underinddeling af den beskyttede hede. Område A – 10 m bræmme grænsende op imod delområde 2. Område B - Øvrige del af heden.

3.3.1 HEDEN A - 10 M BRÆMME

Overgangen mellem hede og delområde 2 er de første cirka halvanden meter domineret af næringstolerante arter som ager-tidsel, grå-bynke og alm. hundegræs (Figur 7). Det næste stykke ind i heden har en mere varieret vegetation med en del arter tilknyttet hede. Her vokser, hedelyng, tormentil, bølget-bunke, blåtop, mose-bølle og tyttebær. Hele bræmmen er dog overvejende domineret af vedplanter og buske (Figur 6). Glansbladet hæg er meget talrig, men der vokser også en del bævreasp og enkelte fyr og pil. Vegetationen er ret høj og græsdomineret, og der er meget få soleksponerede bare pletter med sandjord. Den sydøst-vendte overgang mellem heden og delområde 2 er varm og soleksponeret det meste af dagen.

Der blev registreret knap 20 firben langs bræmmen. De fleste af disse var små unger. To voksne individer blev set, begge artsbestemt til skovfirben. Ud af de mange unger kunne 5 individer med sikkerhed bestemmes til skovfirben, mens de øvrige forsvandt i vegetationen (Figur 8). Det er dog overvejende sandsynligt, at alle var nye kuld af skovfirben.

Overgangen mellem heden og delområde 2 i den sydlige del, hvor der ønskes etablering af tilkørselsvej, minder meget om den øvrige del, men dominansen af næringstolerante urter, græsser, vedplanter og buske er mere udtalt på denne strækning. Solpåvirkningen er også væsentlig mindre, og der blev ikke fundet ét eneste firben på denne del af overgangen.

Figur 6: Sydøst-vendt overgang mellem hede og delområde 2. På store stræk domineret af vedplanter og buske.

Figur 7: Sydøst-ventt overgang mellem hede og delområde 2. Forrest ses næringstolerante urter i de første meter mellem mark og heden. Bagved åbner vegetationen op, men er græsdomineret.

Figur 8: Et af mange små skovfirben, fundet i overgangen mellem heden og delområde 2.

3.3.2 HEDEN B - ØVRIG DEL

Heden har store partier med lyng, som blomstrede ved besigtigelsen. Dette betød, at der var ret stor insektaktivitet (Figur 9). Særligt påfaldende var en meget stor forekomst af honningbier. Mod nord og nordvest er heden helt åben og uden vedplanter, mens den centrale og sydlige del er under kraftig tilgroning af skov- og bjerg-fyr samt bævreasp. Vegetationen er, mellem lyngen, meget græsdomineret og ofte meget høj. Der er ikke tegn på nogen naturpleje af området, og tilgroning er generelt en udfordring. Langs markerne mod syd og sydøst ses en markant næringspåvirkning.

Der er meget få brud på vegetationen, og områder med bart sand eller lav vegetation (under 10 cm), findes stort set kun langs de slåede stier i området. Mod syd er der dog en mindre forhøjning med en rævegrav. Her er der et område på en håndfuld kvadratmeter med helt bart sand. Centralt ligger en mindre lavning med tegn på mere våd hede. Her vokser klokkel yng, børste-siv og kær-tuekogeleaks.

Der blev set mange firben i området, hovedparten små årsunger. Ved den åbne sandflade ved rævegraven blev der fra morgenstunden set et par rastende voksne skovfirben. Der blev også set en del firben i de lysåbne dele af heden. De fleste individer var små unger. På grund af det sene besigtigelsestidspunkt findes firbenene ofte i vegetationen, og ikke på de åbne flader, da de ikke behøver længere perioder med opvarmning. Det kan derfor være en udfordring at artsbestemme små individer på dette tidspunkt, da de forsvinder i vegetationen meget hurtigt. En del unge firben blev dog med sikkerhed artsbestemt som skovfirben. I forbindelse med besigtigelsen af den centrale del af heden blev fire voksne individer og 11 unger artsbestemt - alle skovfirben. Det vurderes derfor, at der er en meget stor sandsynlighed for, at alle firben set ved besigtigelsen var skovfirben (se i øvrigt vurdering i konklusionsafsnittet nedenfor).

Figur 9: Heden med store partier af blomstrende lyng. Tilgroning af fyr og andre vedplanter ses i baggrunden. Slåede stier i området giver små områder med lav vegetation.

3.4 MOSE

Mosen er blomsterrig i den vestlige ende, men meget græsdomineret (Figur 10). Der vokser en del liden klokke, alm røllike, ager-tidsel, alm. kongepen og alm. torskemund. Mosen er i den vestlige ende ret tør og ensartet, uden områder med åben eller lav vegetation. Den østlige del af mosen er et pilekrat, der omkranser det beskyttede vandhul. Mosen vurderes ikke egnet som levested for markfirben, men kan være et potentielt rasteområde for padder som spidssnudet frø og stor vandsalamander, specielt i pilekrattet.

Figur 10: Vestlig del af den beskyttede mose med en del blomstrende urter, men ellers græsdomineret. Meget lidt variation og få områder med lavere vegetation.

3.5 OVERDREV

Formodentlig tidligere hede, der er vokset ind i overdrev (Figur 11). Området er helt overordnet græsdomineret. Mod syd minder vegetationen meget om hedens nordlige del, og der er en glidende overgang mellem de to områder. Hist og her står en del blomstrende lyng og tyttebær. Flere steder ses opvækst af små fyrretræer. Der er enkelte brud på vegetationen, mest myretuer, men også små partier med hede-rensdyrlav. Den nordlige del af overdrevet ligger lavere og er uden hede-arter, men med en del blomster. Denne del af overdrevet minder meget om mosens vestlige del. Overdrev, mose og hede er alle under tilgroning, og rydning af vedplanter og etablering af afgræsning med heste eller køer kunne forbedre naturværdierne væsentligt.

Den høje vegetation og mangel på åbne partier med lav vegetation eller sandflader, gør området uegnet som yngle- og rastelokalitet for markfirben. Overdrevet kan dog være rasteområde for spidssnudet frø, hvis denne art findes i området. Stor vandsalamander raster oftest i områder med trædække og derfor vurderes overdrevet ikke at være egnet rasteområde for denne art.

Figur 11: Beskyttet overdrev fra nord mod syd. Græsdomineret i den lave nordlige del, men med lavere vegetation med hede-karakter i den sydlige højereliggende del.

3.6 VANDHUL

Et lille vandhul, der blot består af en udgravet kanal rundt om en ø (Figur 12). Brinkerne er stejle både på øen og omkring vandhullet. Vandhullet tilløbes af et beskyttet vandløb, der kommer ind fra øst. Herefter løber vandet mere diffust ud i mosen mod vest (evt. *rørlagt*). Vandløbets vegetation og beskaffenhed minder meget om vandhullet. Vandhul og det tilstødende vandløb er lavvandet og domineret af grenet pindsvineknop. Flere steder med store tuer af vejbred-skeblad. I vandhullet er der også en del svømmende vandaks. Der er sol på store dele af vandfladen, men mod vest ses en del vedplanter (hovedsaligt pil). De høje og stejle brinker og den kraftige rørskovsvegetation skygger også en del.

Ved besigtigelsen ser vandstanden i vandhullet ud til være en del under den maksimale, på trods af en våd juli. Vandhullet og dele af vandløbet er undersøgt for padder med ketcher og waders.

Der er mange bugsvømmere i vandet og en del liv i øvrigt (skorpiontæge, rygsvømmere, skøjteløber. Følgende padder blev registret (alle nyforvandlede eller voksne) – butsnudet frø (mange små nyforvandlede individer), skrubtudse (en voksen og et par nyforvandlede), stor vandsalamander (meget talrig med mange små nyforvandlede individer -Figur 13).

Figur 12: Vandhul set mod vest fra den nordlige brink. Tæt flydebladsvegetation. Til venstre ses de stejle brinker på den centrale ø.

Figur 13: En af mange individer af stor vandsalamander fundet i vandhullet ved besigtigelsen.

4 KONKLUSION

4.1 MARKFIRBEN

Der blev ikke fundet markfirben i forbindelse med besigtigelsen. Området huser dog en stor bestand af skovfirben, som forekommer over det meste af heden. I bræmmen mellem heden og delområde 2 blev der fundet særligt mange skovfirben i den overgang, der vender mod sydøst og syd. Der blev ikke fundet skovfirben i den del der vender mod sydvest. Det har ikke været muligt at artsbestemme alle individer af firben ved besigtigelsen, da der er mange små unger, som gemmer sig i vegetationen.

I overgangen mellem heden og delområde 2 blev alle voksne individer (2 stk.) og fem unger med sikkerhed artsbestemt som skovfirben.

I den øvrige del af heden blev alle voksne individer (4 stk.) og 11 unger med sikkerhed artsbestemt som skovfirben. På baggrund af dette er det derfor overvejende sandsynligt, at skovfirben er den eneste art af firben der findes i området.

Området er heller ikke oplagt levested for markfirben. Vegetationen er helt generelt for høj, og der er for få åbne områder med bart sand eller lav vegetation.

Følgende elementer kendetegner velegnede markfirben-habitater¹:

Markfirben habitatkrav ¹	Vurdering i forhold projektområdet
Soleksponerede skråninger (for at få et optimalt mikroklima, må overfladestrukturen om muligt gerne være varieret, så der findes læ, og forskellige vinkler for at opfange solens stråler optimalt i løbet af dagen).	IKKE TILSTEDE Heden er meget flad, og der er kun begrænsede områder med skråninger. Ingen sydvendte og soleksponerede.
Partier med løs, veldrænet, soleksponeret jord, oftest af sandet eller gruset karakter (soleplads, æglægning, huler til beskyttelse og overvintring).	BEGRÆNSET TILSTEDE Kun nogle få kvadratmeter ved rævegrav mod nord. Vegetation ellers høj og tæt.
Spredte småbuske eller anden lav vegetation (termoregulering, skjulesteder, fødesøgning)	TILSTEDE Mange buske og tuer.
Stendynger, grene og kvas, lav busk- eller urtevegetation (soleplads, skjul, overvintringssted).	DELVIST TILSTEDE Stendynger ikke tilstede. Grene og kvas kun tilstede i meget begrænset omfang. Lav busk- og urtevegetation tilstede. Mange dværgbuske, men kun få områder med lav urtevegetation (langs stier).
Løstdækkende, lav busk- eller urtevegetation (levested for artsrigt insektliv, som er markfirbenets fødegrundlag).	DELVIST TILSTEDE Enkelte steder. Dog et rigt insektliv med mange græshopper, bier, svirreflugter og sommerfugle.

¹ Christian Kjær (Red.), Lars Christian Adrados, Mikkel Boel, Lars Briggs, Per Klit Christensen, Niels Damm, John Frisenvænge, Kåre Fog, Rikke Reisner Hansen, Martin Hesselsøe, Rasmus Mohr Mortensen, Peer Ravn, Sabine Stosiek, Morten Strandberg, Ole Roland Therkildsen, Peter Wiberg-Larsen. 2023. Opdatering af: Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets Bilag IV. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 271 s. - Videnskabelig rapport nr. 520

Da det ikke er lykkedes at finde markfirben i området ved besigtigelsen, og det vurderes, at området ikke er velegnet som levested for markfirben vurderes det, at arten ikke forekommer i området.

Den nærmeste kendte bestand af markfirben findes i Hjøllund Plantage cirka 4,5 km sydøst for projektområdet.

Det anbefales dog, at man i forbindelse med byggeriet i delområde 2 forsøger at begrænse påvirkningen af den beskyttede hede. Dette kan gøres ved at placere byggeriet i længst væk fra heden og at undgå høj beplantning og afskærmning i overgangen mellem delområde 2 og heden. Høj beplantning vil skygge ind i heden og påvirke både dyr og planter i den beskyttede natur. Hvis der skal plantes i den østligste del af byggefeltet, anbefales det, at der kun plantes hjemmehørende arter af blomstrende urter og lave buske som ikke skygger ind i den beskyttede hede. Naturlig spredning af dværgbuske og urter fra heden ind i byggefeltet er den foretrukne løsning for naturværdierne i området, da det vil udvide det beskyttede naturareal.

Projektet kan potentielt have en positiv effekt på den beskyttede natur i heden, da sommerhusområdet og vejen kan virke som en buffer for næringspåvirkning fra de dyrkede markarealer omkring heden.

Rydning af vedplanter og invasive arter i overgangen mellem delområde 2 og heden vil også kunne øge naturkvaliteten i heden.

4.2 PADDER

4.2.1 STOR VANDSALAMANDER

Stor vandsalamander er eneste art omfattet af habitatdirektivets bilag IV fundet ved besigtigelsen. Stor vandsalamander er fundet i stort antal i det centrale beskyttede vandhul. Da arten forekommer i området, og der er langt til nærmeste vandhul (cirka 600 meter mod nord), må det formodes, at der er tale om en lille, lokal bestand tilknyttet vandhullet og mosen. Stor vandsalamander går efter forvandlingen på land til artens rasteområder. Det er sjældent, at den bevæger sig mere end få 100 m fra ynglevandhullet. De voksne dyr er på land aktive om natten. Om dagen raster de under bunker af blade, sten, grene eller døde stammer. De foretrækker skovdækkede områder og bevæger sig i landskabet ofte langs levende hegn og anden trædækket-bevoksning. Det må formodes, at arten forekommer i store dele af den beskyttede mose, på heden og på sommerhusgrundene nord for vandhullet. Det dyrkede areal ved delområde 2 er ikke egnet rasteområde eller egnet til fødesøgning for arten. Udvidelsen af sommerhusområdet i delområde 2 forventes derfor ikke at påvirke artens økologiske funktionalitet i området. Dette forudsætter dog, at der ikke sker en hydrologisk påvirkning af vandhullet i forbindelse med byggeriet.

Arten overvintrer ofte i nærheden af bebyggelse, og derfor kan nye sommerhuse med tilstødende haver potentielt udvide artens overvintringsmuligheder i området.

Anlæg af veje kan potentielt være en barriere for stor vandsalamander, og trafikdræbte dyr forekommer ofte i områder med veje nær ynglehullerne. Da der ikke ligger vandhuller og egnede rasteområder syd for den planlagte vej ved delområde 2 vurderes det, at vejen ikke vil have betydning for artens spredningsevne i området.

Det er vigtigt, at egnede rasteområder for stor vandsalamander ikke påvirkes forbindelse med anlægsfasen.

4.2.2 SPIDSSNUDET FRØ

Der blev ikke set spidssnudet frø i og omkring vandhullet ved besigtigelsen. Til gengæld blev der fundet mange nyforvandlede butsnudet frø. Spidssnudet frø er tilknyttet vandhuller beliggende i områder med beskyttet natur omkring vandhullet. Arten lever i en lang række forskellige typer vandhuller, men foretrækker lysåbne og lavvandede vandhuller uden fisk. Spidssnudet frø er kendt fra to vandhuller hhv. 2,5 km nordøst og 2,5 km sydvest for projektområdet.

Vandhullet kunne potentielt være levested for spidssnudet frø. Det vurderes dog, at artens økologiske funktionalitet ikke påvirkes af udvidelsen af sommerhusområdet i delområde 2, da ynglevandhul, fødesøgningsmuligheder og rasteområder ikke påvirkes. Dette forudsætter dog, at der ikke sker en hydrologisk påvirkning af vandhullet i forbindelse med byggeriet.

4.2.3 LØGFRØ

Løgfrø stiller ret store krav til ynglevandhullet. Det skal være lysåbent, solbeskinnet, med god vandkvalitet og være fri for fisk. I rasteområderne graver arten sig ned i løbet af dagen og kommer frem og fouragerer om natten. Rasteområderne ligger typisk meget tæt på ynglevandhullerne og er oftest områder med løst sand og muld, hvor vegetationen samtidig ikke er for tæt og typisk med forekomst af lave urter.

Løgfrø er kendt fra tre vandhuller der ligger cirka 2 km nordøst fra lokalområdet. Seneste observation af arten er fra 2013. De øvrige observationer er fra 2004.

Det vurderes, at det centrale vandhul er mindre egnet som ynglevandhul for løgfrø. Baggrunden for denne vurdering er, at vandfladen er relativt skyggepåvirket og brinkerne ret stejle. Det kan dog ikke afvises, at arten forekommer i området, da den ofte er svær at registrere. På besigtigelsestidspunktet er haletudserne af løgfrø fuldt udviklede og de voksne har forladt vandhullet. På land bevæger arten sig kun nogle få hundrede meter fra ynglevandhullet. Hvis arten forekommer i området, vurderes det, at der er rigeligt med egnede raste- og overvintringsområder omkring vandhullet.

Det vurderes, at områdets økologiske funktionalitet for løgfrø vil være upåvirket ved bebyggelse af delområde 2. Dette forudsætter dog, at der ikke sker en hydrologisk påvirkning af vandhullet i forbindelse med byggeriet.

4.3 ANBEFALINGER

Det anbefales, at bebyggelse i delområde 2 placeres så langt fra den beskyttede hede som muligt. Herved påvirkes den beskyttede natur på heden mindst muligt. Derudover skal højere beplantning i overgangen mellem heden og delområde 2 undgås.

For at forbedre naturtilstanden i området fremadrettet anbefales det, at der etableres mere udbredt afgræsning af de beskyttede naturområder. Den beskyttede natur i området bærer lige nu præg af tilgroning. Det anbefales, at der afgræsses med et lavt græsningstryk og gerne med flere forskellige græsædere (hest og kvæg). Det anbefales desuden, at der etableres helårsgræsning, og at tilskudsfodring begrænses i videst muligt omfang. Herved opnås den største effekt på vegetationen, som lige nu er præget af tilgroning og næringspåvirkning. Udover den direkte effekt, de græssende dyr har på vegetationen, betyder dyrenes tråd, at der dannes mere strukturel variation. Flere arter af svingrefluer er fx tilknyttet de vandfyldte lavninger, der opstår efter tråd fra større dyr.

Der kan med fordel ryddes vedplanter i de mere tilgroede dele af heden, og glansbladet hæg bør begrænses.

Det er vigtigt, at vandhullet og den beskyttede natur ikke påvirkes i forbindelse med bebyggelsen af de planlagte sommerhusområder.

5 BILAG 1

Liste over arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV, fundet inden for 15 km's radius fra centrum af projektområdet. Data fra Arter.dk i perioden 2000-2023. Arter markeret med **rød** vurderes ikke at forekomme i området eller forventes upåvirket af projektet. Arter markeret med **grøn** vurderes at kunne forekomme i området og kan potentielt blive påvirket af projektet. Alle "grønne arter" vurderes i dette notat.

FLAGERMUS		
ART DANSK	ART LATINSK	VURDERING I FORHOLD TIL LOKALPLANEN
Brandts flagermus	Myotis brandtii	Flere arter kan potentielt forekomme, men det vurderes, at eventuelle levesteder for flagermus ikke bliver påvirket af projektet.
Brun langøre	Plecotus auritus	
Brunflagermus	Nyctalus noctula	
Damflagermus	Myotis dasycneme	
Dværgflagermus	Pipistrellus pygmaeus	
Frynseflagermus	Myotis nattereri	
Skimmelflagermus	Vespertilio murinus	
Sydflagermus	Eptesicus serotinus	
Troldflagermus	Pipistrellus nathusii	
Vandflagermus	Myotis daubentonii	
INSEKTER		
Bred vandkalv	Dytiscus latissimus	Findes få steder i næringsfattige søer. Vurderes ikke at forekomme i projektområdet.
Grøn kølleguldsmed	Ophiogomphus cecilia	Tilknyttet større iltrige vandløb. Vurderes ikke at forekomme i projektområdet.
Grøn mosaikguldsmed	Aeshna viridis	Findes overvejende i vandhuller med udbredte bestande af krebseklo. Vurderes ikke at forekomme i projektområdet.
Lys skivevandkalv	Graphoderus bilineatus	Findes få steder i næringsfattige søer. Vurderes ikke at forekomme i projektområdet.
PADDER OG KRYBDYR		
Markfirben	Lacerta agilis	Kan potentielt forekomme på heden og de omgivende arealer.
Løgfrø	Pelobates fuscus	Kan potentielt forekomme i det centrale vandhul.
Spidssnudet frø	Rana arvalis	Kan potentielt forekomme i det centrale vandhul.
Stor vandsalamander	Triturus cristatus	Kan potentielt forekomme i det centrale vandhul.
ANDRE PATTEDYR		
Bæver	Castor fiber	Tilknyttet større vandløb og søer. Vurderes ikke at forekomme i projektområdet. Projektet vurderes ikke at have indvirkning på arten.
Odder	Lutra lutra	Tilknyttet større vandløb og søer. Vurderes ikke at forekomme i projektområdet. Projektet vurderes ikke at have indvirkning på arten.
Ulv	Canis lupus	Vurderes ikke at forekomme i projektområdet. Projektet vurderes ikke at have indvirkning på arten.

Bilag 3 - Landskabsanalyse

LANDSKABSANALYSE

Rumlig og visuel analyse af Ikast-Brande
Kommunes væsentligste landskabstræk

FEBRUAR 2011

:FORORD

Denne landskabsanalyse af Ikast-Brande Kommunes landskaber er udarbejdet af COWI Plan, Udvikling og Trafik, i samarbejde med Ikast-Brande Kommunes Planafdeling.

Landskabsanalysen har til formål at udpege de væsentligste landskabstræk i kommunen med fokus på de rumlige og visuelle forhold. Landskabsanalysen skal danne grundlag for den fremtidige planlægning i det åbne land. Analysen er ikke et styringsredskab i sig selv, men er tænkt som et arbejdsredskab der skal hjælpe administrationen i fremtidige planmæssige forhold, der berører kommunens landskaber.

Der er i denne rapport lagt vægt på at skabe et samlet overblik over de væsentligste landskabstræk, der i dag udgør Ikast-Brande Kommune. Landskaberne er, udover at være vigtige for menneskers sundhed, rekreation og oplevelse, også med til at fortælle væsentlige historier om vores fortid såvel kulturhistorisk som naturhistorisk.

Alle fotos er taget af COWI, med mindre andet fremgår, ligesom alle illustrationer er udarbejdet af COWI.

God fornøjelse!

Hæftet er udarbejdet af:

COWI

Parallelsvej 2
DK 2800 Kongens Lyngby

Tel +45 97 22 11
Fax +45 97 22 12
www.cowi.com

:INDHOLD

FORORD	2
INDLEDNING	4
PIKTOGRAMMER	10
OVERORDNET LANDSKABSANALYSE	12
HEDER	15
HARRILD HEDE	19
PLANTAGER OG SKOVE	25
NØRLUND PLANTAGE	29
NEDERGÅRD SKOV	35
SØLANDSKABER	45
BØLLING SØ	42
RØRBÆK SØ	51
VÅDOMRÅDER OG ÅDALE	57
STORÅDAL	61
HOLTUM ÅDAL	67
AGERLANDSKABER	73
AGERLANDSKAB VED	
HESTLUND HEDE	77
AGERLANDSKAB VED	
NØRRE SNEDE	83
UDSIGTSPUNKTER	89
BYKANTER	93
VEJE OG JERNBANER	97
HØJSPÆNDINGSLEDNINGER	101
VINDMØLLER	105

: Indledning

Generelt om kommunens landskaber

Ikast-Brande Kommunes 726 km² areal er draperet hen over den stilstandslinje, som i seneste istid løb ned gennem Jylland. Placeringen i overgangen mellem bakket, østjysk bøgeskov og flade, lyngklædte heder gør landskabet meget varieret, med fire dominerende naturgeografiske landskabstyper: bakkeøer, smeltevandsslette, søer og ådale samt morænelandskab med tunneldale.

Vest for israndslinjen og vandskellet er de flade smeltevandssletter og bakkeøer de to vigtigste landskabstyper, mens der øst for israndslinjen ses morænebakker og tunneldale dannet under isen. Overgangen imellem de to områder sker ikke brat, men kan erkendes i vegetationen, vandløbenes strømningsretning og jordbundens sammensætning.

Kommunens samlede landskabsbillede tegnes af mange, store plantageområder, vidtstrakte heder og en mangfoldighed af søer og ådale, suppleret af et intensivt landbrug.

Bakkeøerne løfter sig i landskabet som øer på smeltevandssletten, og står i stærk kontrast til det relativt flade landskab.

Smeltevandssletterne med deres intensivt opdyrkede agerlandbrug er kommunens mest udbredte landskabstype.

Morænelandskabet er et sammensat mosaiklandskab. Det er et mere varieret landskab med bakker og dalstrøg, set i forhold til landskabet foran isranden. Isens påvirkning har været betydningsfuld for det landskab, der ses i dag. Sydøst for Ejstrupholm er et mindre område med dødisrelief. Her gik isranden i opløsning og efterlod et væld af isblokke, der har haft væsentlig indflydelse på landskabets udformning. Dette ses ved forekomsten af mange mindre vandhuller og små søer, der giver et væsentligt bidrag til den mangfoldige natur.

Søerne og ådalene er karakteristiske for Ikast-Brande Kommunes landskab og repræsenterer samtidig noget af den smukkeste natur i kommunen. De fire største søer Bølling sø, Rørbæk Sø, Hampen Sø og Ejstrup Sø afvandes på følgende måde. Bølling Sø til Karup Å og Funder Å, Rørbæk

Sø til Skjern Å, Hampen Sø til Smedebæk og Holtum Å, og Ejstrup Sø til Holtum Å.

Heden, der tilbage i tiden har dækket store dele af kommunens landskaber, har igennem mange år været under pres. Dette ses enten ved, at den er blevet taget under plov til fordel for landbruget, eller som nu hvor de tilbageværende store heder er i fare for at gro til. Det skyldes blandt andet tilførsel af næringsstoffer gennem luften, som bevirker, at vækstgrundlaget forandres, så mere næringskrævende arter som græs fortrænger den nøjsomme og karakteristiske lyng, eller at heden ligefrem springer i krat og skov.

Skovene er ofte store, tætte og markante i landskabet. Enten ligger de som blandet løv- og nåleskov eller som plantager. En del af kommunens plantager er plantet for at holde på sandjorden eller de såkaldte sandflugtsklitter, der blandt andet ses på Nørlund Bakkeø.

Det tekniske landskab i Ikast-Brande Kommune består af flere forskellige typer tekniske anlæg. Et markant træk er de mange **vindmøller**, der enten står som enkeltmøller eller på linje. **Infrastrukturen** er primært kendetegnet ved de smalle, lige landeveje, der skærer sig i et lige snit igennem det bakkede landskab på morænen eller ligger som snorlige linjer på smeltevandssletterne. **Motorvejen** syd for Ikast mellem Bording og Herning, er derfor atypisk i sin fremtoning, da den er placeret højt i landskabet på en form for dæmning hen over Storådal.

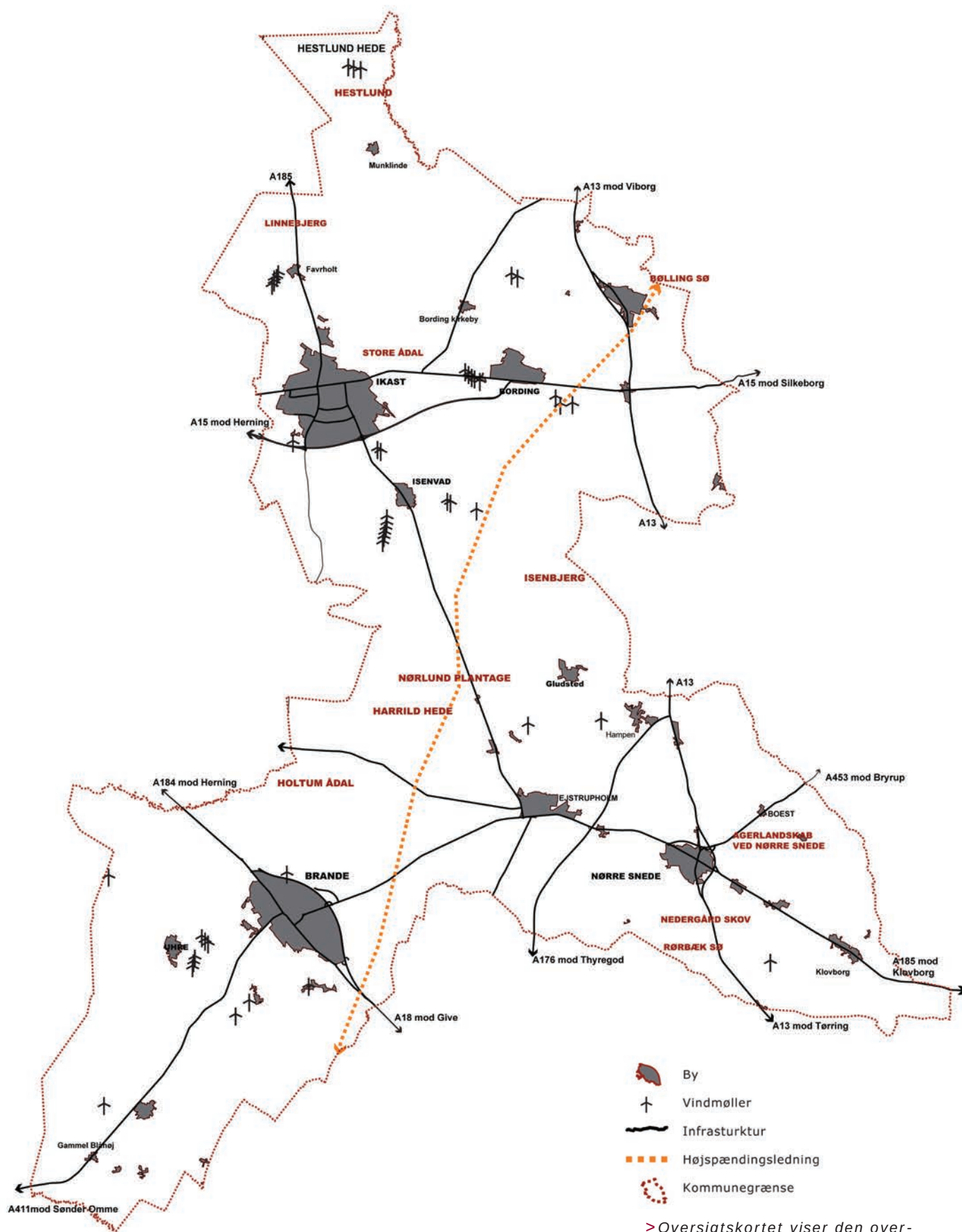
De største **byer** i kommunen er kendetegnet ved, at jernbanen og landskabet har været med til at definere deres placering, Ikast på bakkeøen, Brande ved åen, etc.

Analysemetode

Nedenstående landskabsanalyse, beskrivelser og vurderinger af landskabet, opdelt i temaer, er udarbejdet med inspiration hentet i *Landskabskaraktermetoden*, som er beskrevet i *Vejledning om landskabet i kommuneplanlægningen* (Miljøministeriet, 2007). Metoden anbefales anvendt i *"Oversigt over statslige interesser i kommuneplanlægningen" - 2009* (Miljøministeriet, 2006) samt i *"Landsplanredegørelse 2006"* (Miljøministeriet, 2006).

> Oversigtskortet over landskabet i Ikast-Brande Kommune. Kortet viser samspillet mellem terræn, vegetation, byernes placering i landskabet samt de lavtliggende åer og søer.

> Oversigtskortet viser den over-
 ordnede vejstruktur, bystrukturen,
 vindmøller og højspændingsledning.
 Påskrifter med rødt er de lokaliteter,
 der behandles senere i analysen.

Metoden går kort fortalt ud på at foretage en overordnet kortlægning på baggrund af en naturgeografisk og kulturgeografisk analyse for derefter at inddеле landskabet i karakteristiske områder. Disse karakterområder vil efterfølgende blive analyseret og vurderet ud fra en række givne parametre. Dette arbejde kan danne baggrund for en strategi og en planlægning for kommunens samlede landskaber. Da metodegennemgangen er ganske omstændelig, er der i nærværende opgave udarbejdet en mere operationel metode, der samtidig er tilpasset ønskerne til det redskab, Ikast-Brande Kommune har behov for i den fremtidige planlægning af det åbne land. Metoden er udarbejdet i samarbejde mellem COWI og Ikast-Brande Kommune.

Der er udarbejdet en **naturgeografisk samt kulturgeografisk analyse** af hele Ikast-Brande Kommune, der samlet set giver et overblik over landskabets dannelse, historie og anvendelse som helhed. På den baggrund er der udpeget **10 overordnede temaer**, som det samlede landskab er beskrevet ud fra. Temaerne er: *Heder, Skov og Plantager, Søer, Vådområder og ådale, Agerlandskabet samt de tekniske landskaber: Veje og Jernbane, Højspændingsledninger, Vindmøller, Bykanter samt Udsigtspunkter.*

Under temaerne - på nær de tekniske landskaber - er der udvalgt nogle lokaliteter, der er repræsentative og beskrivende for netop deres tema. Lokaliteterne er også valgt, så de hver især repræsenterer det brede spektrum i landskabstyperne. Lokaliteterne er: *Harrild Hede, Nørlund Plantage,*

Nedergård Skov, Bølling Sø, Rørbæk Sø, Storådal, Holtum Ådal, Landbrugslandskab ved Hestlund Hede samt Landsbrugslandskab ved Nørre Snede, som gennemgås i det følgende.

Hvert tema er beskrevet og illustreret ud fra nedenstående overskrifter, for at give et helhedsbillede af landskabstemaet: *beliggenhed, landskabskarakter, oprindelse, terræn, kulturhistoriske helheder og enkeltelementer, vegetationsstruktur, bebyggelsesstruktur, skala og rumforhold, rumlige sammenhænge, markante elementer, særlige visuelle forhold, markante terrænforhold.*

Områdernes afgrænsninger er defineret på baggrund af et skrivebordsstudie af luftfotos og højdekurver.

De enkelte landskabstemaer er afslutningsvist blevet **fagligt vurderet** i en konklusion under to overskrifter; *styrke og sårbarhed*. Disse to vurderingsparametre er inspireret af landskabskaraktermetoden og defineres på følgende måde:

Styrke: Et udtryk for hvor tydeligt de karaktergivne landskabselementer fremtræder i de enkelte landskabstemaer og hvilke landskabstræk, der udgør den eller de bærende kvaliteter i det givne landskab.

Sårbarhed: Et udtryk for i hvilken grad det enkelte landskabstema påvirkes af ændringer i landskabets funktionelle og fysiske forhold, der vil ændre på dets nuværende styrke.

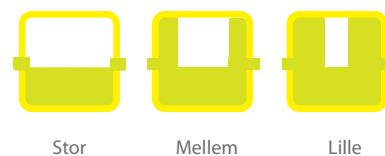
Linnebjerg Bakkeø ligger som en ø på den flade smeltevandsslette.

:Piktogrammer

I nedenstående oversigt præsenteres de vigtigste elementer, der karakteriserer et landskab. Piktogrammerne er anvendt i de afsnit, hvor de udvalgte lokaliteter gennemgås for at give et overblik over, hvilke karakteristika de forskellige landskaber der præsenteres, er sammensat af.

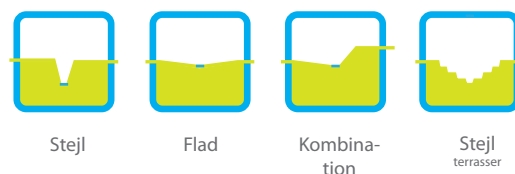
SKALA

Skalaen definerer størrelsen af rumoplevelsen i landskabet. Et landskab kan være sammensat i forhold til rumoplevelsen, hvorfor skalaen ligeledes kan variere i et område.

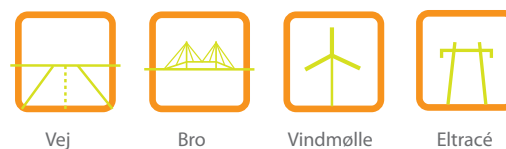
ÅDAL / TUNNELDAL

Overordnet set er der fire typer ådale. De er her defineret i forhold til de rumlige forhold, der omkranser åløbet eller sølandskabet.

TEKNISKE ANLÆG

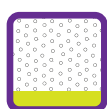
Landskabet indeholder en række forskellige tekniske elementer. I Ikast-Brande Kommune findes der fire landskabeligt markante tekniske anlæg.

TERRÆN

Terrænet er opdelt i tre typer "bakket": *kuperet*, *storbakket* eller *småbakket* og i tre typer "fladt" terræn: *fladt*, *fladt på en bakketop* og *fladt i en dal eller lignende*.

Åben

Lukket

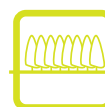
Kig

Landmark

Skov

Plantage

Krat

Læhegn

Hegn
ens retning

Hegn
tilfældigt

Lysåben

Nål

Løv

Kombineret
Nål og Løv

KARAKTER

Et landskab kan enten have en "åben" eller en "lukket" karakter. Eksempelvis kan et bakket landskab eller en skov fremstå lukket, mens et fladt landskab uden beplantning og med lange kig igennem fremstår åbent.

VISUELLE FORHOLD

Disse piktogrammer dækker over, når der er væsentlige "kig" igennem landskabet og "landmarks" bruges ved markering af elementer, der er tydeligt synlige i landskabet.

VEGETATION

Med hensyn til vegetationstyper skelnes der overordnet mellem: Bevoksninger, Hegn og Skovtyper. Bevoksninger inddeles i: Skov, Plantage og Krat. Hegn inddeles i tre varianter: det overordnede læhegnsymbol, ensrettede læhegn samt tilfældige læhegn. Under skovtyper skelnes der mellem nålebeplantning, løvbeplantning eller kombineret nål og løv.

Nørlund Bakkeø

Smeltevandssletten

:Overordnet landskabsanalyse

For bedre at kunne forstå de store, landskabelige træk i Ikast-Brande Kommune, er hele kommunen inddelt i såkaldt naturgeografiske regioner. Deres grænser bestemmes ud fra de former og mønstre, som årtusinders naturgivne påvirkninger har skabt i landskabet.

De naturgeografiske regioner udgør grundlaget for en undersøgelse af de kulturgeografiske og kulturhistoriske forhold indenfor kommunens grænser. Ofte er der en sammenhæng imellem de naturgeografiske forudsætninger, de kulturhistoriske forhold og den nutidige anvendelse af landskabet. For eksempel ses jernbaner ofte anlagt, så de følger landskabets kurver i stedet for at bevæge sig op og ned ad bakker og dale.

Naturgeografi

De naturgeografiske regioner i Ikast-Brande Kommune er givet gennem kommunens placering tæt op ad den midtjyske israndslinje - også kaldet hovedopholdslinjen - som markerer isens maksimale udbredelse under seneste istid, Weichsel-istiden. Linjen kan ikke umiddelbart ses i terrænet, men landskaber på hver side adskiller sig primært fra hinanden ved forskellige landskabstyper som f.eks. smeltevandssletter og ådale mod vest og et mere bakket morænelandskab mod øst.

Størstedelen af kommunen ligger vest for israndslinjen, hvilket betyder, at landskabet under seneste istid lå som et tundralandskab uden for isen. Den sydøstlige del af kommunen ligger øst for israndslinjen (omkring Nørre Snede) og var således dækket af isen under seneste istid.

Smeltevandssletterne er opstået, da isen begyndte at smelte, og vandet strømmede væk ud over det flade landskab mod vest. Smeltevandet strømmede fra de store smeltevandsporte ved Moselund, Christianshede og Hampen. Smeltevandet skabte gletsjerfloderne, der aflejrede vældige masser af sand og grus, som i dag er kendetegnende for store dele af kommunens jordbund.

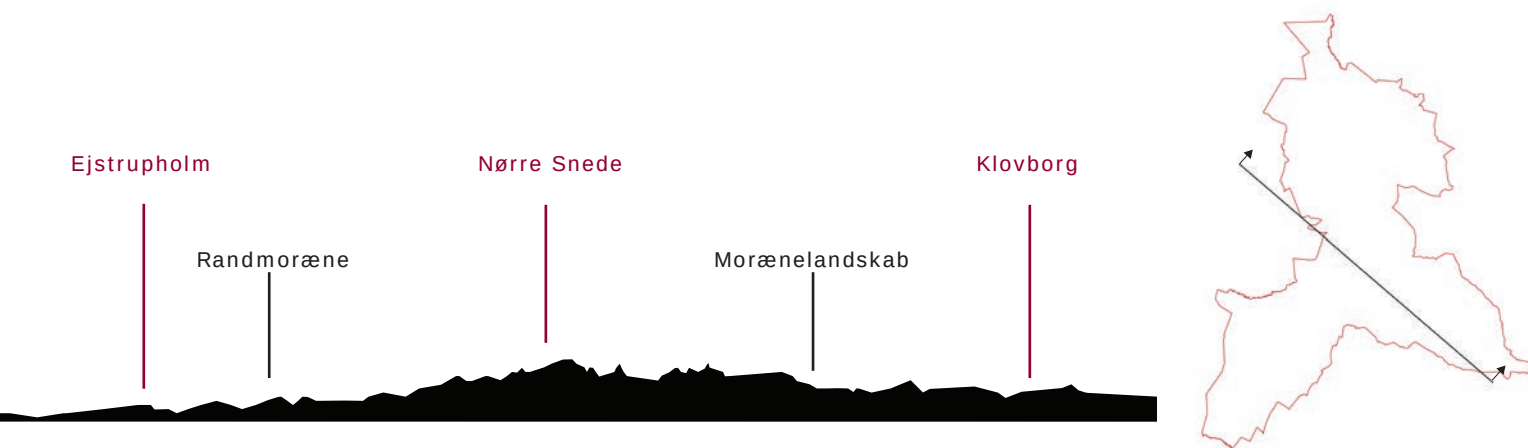
På smeltevandssletterne findes **bakkeøerne**, der stammer fra den næstsidste istid - Saale-istiden - og er Danmarks ældste landskab. Gletsjerfloderne fra Weichsel-istiden fandt vej gennem lavningerne i Saale-istidens landskaber. Resultatet er, at Saalelandskabets bakker nu ligger tilbage og ligner ør i et "hav".

Ovenstående skitse viser et profil gennem Ikast-Brande Kommune, som det kan have set ud under seneste istid. Mod øst omkring Nørre Snede ligger isen over landskabet og skubber materiale foran sig, som danner en randmoræne. Foran randmorænen ligger det flade landskab, som er dannet under forrige istid, hvor igennem smeltevandet fra isen strømmer.

Tæt på isranden har mængden af smeltevand været voldsom, idet store mængder vand er smeltet ud under isen. Det betyder, at **smeltevandsaflejringer** optræder som en markant del af istidslandskabet. Vandet samles i strømme i og under isen og løber i tunneller ud mod havet og tager en mængde sand og grus med sig i farten. Nogle af disse strømme har været så brede, at de har skabt de forholdsvis flade smeltevandssletter, mens andre strømme har været så kraftige, at de har skabt egentlige smeltevandssdale, som det f.eks. er tilfældet ved Fjederholt Å og Holtum Å.

I de mest markante smeltevandssdale har vandet formodentlig strømmet i tunneldale fra forrige istid, som det ses i f.eks. Skjern eller Brande Ådale.

Det nyere **morænelandskab** i den sydøstlige del

> Principsnit A-A viser landskabets formationer. Principsnittet er tegnet med overdrevent højde, for bedre at kunne vise forskellen mellem morænelandskabet, bakkeøen og smeltevandssletten.

af kommunen er sandsynligvis opstået som en randmoræne, hvor isen har stået og skubbet materiale frem og tilbage. Landskabet øst for israndslinjen er derfor formet af materiale, der har været transporteret foran og ovenpå isen. Når isens bevægelse standses, aflejres der ler, sand og grus ovenpå isen, som resulterer i et relief-rigt dødislandskab. Når isen smelter under aflejringerne opstår, de såkaldte dødishuller, der giver et kuperet landskab med mange bakker og vandfyldte lavninger, som det eksempelvis kan ses sydøst for Ejstrupholm.

Kulturgeografi

Kulturarvens fysiske spor, strukturer og helheder i Ikast-Brande Kommune er for de flestes vedkommende sat i nyere tid, idet egnen indtil midten af 1800-tallet var en øde hedeegn med få og små landsbyer, enkelte spredte bebyggelser og store øde og uopdyrkede områder. Hovedparten af byerne i kommunen er derfor forholdsvis nye byer, der er opstået i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet, og de er ofte nært knyttet til jernbanen. Bebyggelserne uden for byerne er i høj grad knyttet til hedeopdyrkningen, der tog fart efter 1864.

Hovedparten af Ikast-Brande Kommune er præget af de lette jorder. Især i den vestlige del af kommunen dominerer enkeltliggende gårde - kaldet enestegårde - derfor helt frem til udskiftningen. Enestegårdene lå for sig selv og indgik ikke i et dyrkningsfællesskab. Tidsmæssigt synes enestegårde fortrinsvis at være oprettet helt tilbage i anden halvdel af 1400-tallet og i anden halvdel af 1600-tallet.

Gennem 1800-tallet og første del af 1900-tallet blev store hede- og kærarealer opdyrket og der opstod mange nye små landbrug. De opdyrkede områder er i dag kendetegnet af mange læhegn, spredte gårde, lige veje og små nåletræsplantager samt af meget store plantagearealer, som det eksempelvis ses midt i Ikast-Brande Kommune mellem Nørlund Plantage, Gludsted Plantage og Palsgård Skov. Engarealerne langs de mange åløb blev i denne periode inddraget i landbruget, og der blev gravet kanaler til overrisling af jorderne for at forbedre udbyttet af hø. Resterne af disse engvandingssystemer kan blandt andet ses i form

af en akvædukt over Holtum Å.

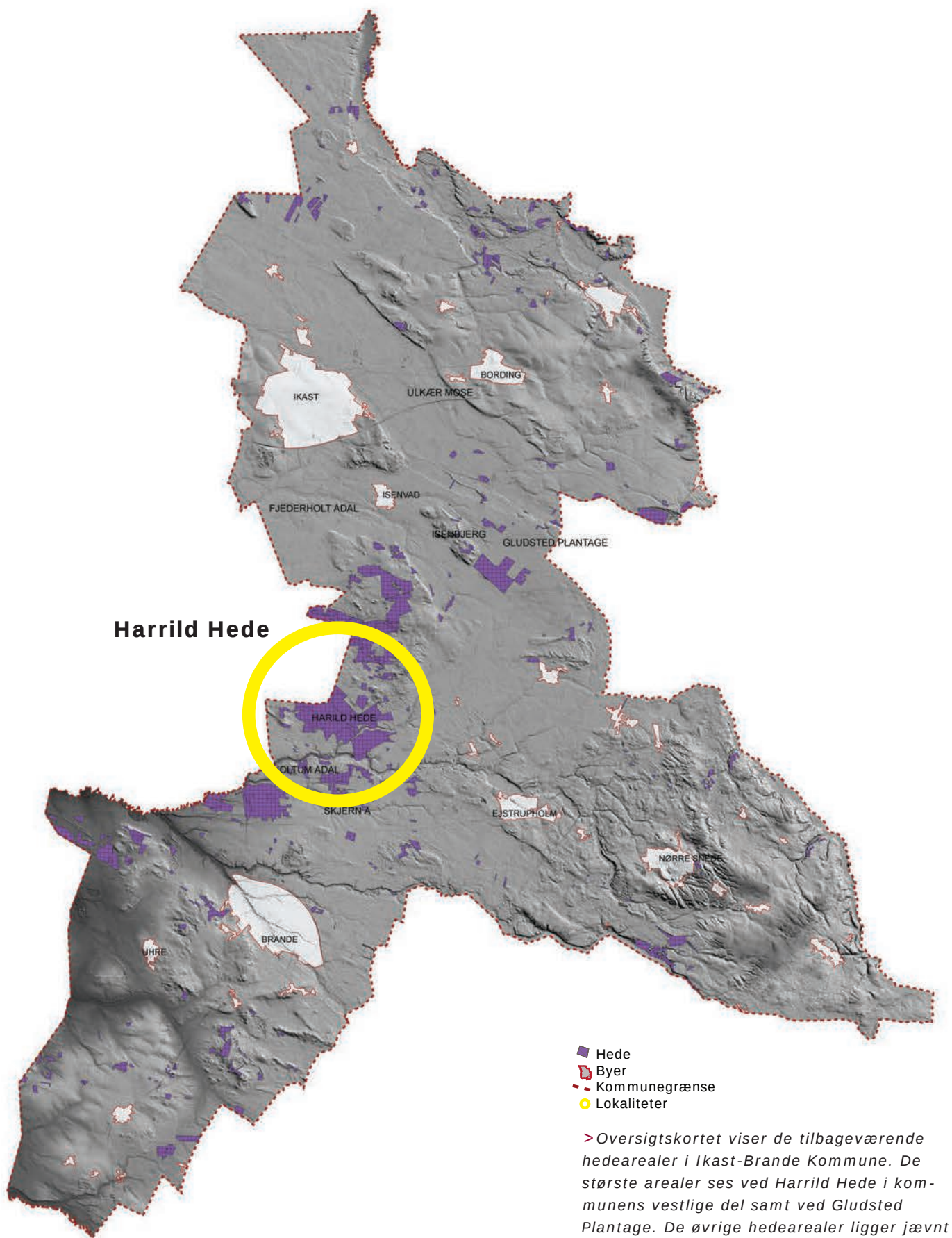
Mange af de steder i ådalene, hvor der tidligere var engvandingssanlæg og opstemninger, er siden ca. 1950 blevet overtaget af dambrug.

Flere steder har der været betydelige forekomster af brunkul og tørv under jordoverfladen. Disse forekomster er i stor stil blevet udnyttet, især i 1940'erne og 1950'erne, og sporene herefter ses i dag som småsøer, bakker og volde i landskabet. Der har bl.a. foregået en stor udgravning af tørv ved Bølling Sø, ligesom skovhugst og levn fra et gammelt savværk stadig kan ses i Stenholt Skov nord for Bølling Sø.

Den østlige del af kommunen er kendetegnet ved mindre landsbyer, hvor jorderne frem til udskiftningen indgik i et dyrkningsfællesskab. Udskiftningen betegner den proces under Landboreformerne fra 1700–1850, hvor mange landbrugsejendomme flyttede fra landsbyerne ud til de pågældende landbrugsejendommers nye og større markarealer. De mange bevarede sten- og jorddiger og levende hegn, der sammen danner et karakteristisk mønster rundt om en landsbykerne, stammer fra tiden før udskiftningen, og kan bl.a. ses i området mellem Nørre Snede og Klovborg.

Jernbanen kom til egnen i 1800-tallet, og strækningen mellem Brande og Funder blev åbnet omkring 1920. Jernbanen skabte vækst i kommunens større byer, hvoraf flere fortsat har bevaret en status som vigtige handels- og erhvervsbyer, mens udviklingen er stagneret i mange af de små stationsbyer.

Til trods for at de overordnede strukturer i landskabet stammer fra nyere tid, findes der enkelte ældre kulturhistoriske spor som f.eks. bopladser, veje og vejssystemer, grav- og mosefund samt mange gravhøje rundt om i kommunen. Hærvejen er et af de vigtigste spor, og den passerer gennem den østlige del af kommunen i den østlige udkant af Nedergård Skov og øst om Nørre Snede by, i form af flere parallelle hærvejsspor i nord- og sydgående retning. Omkring disse spor findes mange fortidsminder, især grupper af gravhøje fra bronzealderen (1800-500 f.v.t.).

Harrild Hede med Nørlund Plantage i baggrunden.

Heder

Hedelandskaberne er udbredte i store dele af Ikast-Brande Kommune, og de større hedeområder er fredede. En hede er imidlertid ikke en statisk naturtype; den er et stykke menneskeskabt natur, som skal vedligeholdes og plejes for ikke at springe i skov og dermed miste sin særlige karakter.

De store, lysåbne heder med lyng og andre nøjsomme planter er opstået over en mindst 1.000-års periode frem til midten af 1800-tallet som følge af, at skovarealer er blevet fældet og udpint gennem dyrkning, tørveskrælning og forsurening af jorden. Når heden først er opstået, er den blevet vedligeholdt gennem afgræsning af blandt andet kvæg, som forhindrer den i at springe i skov igen. Fra midten af 1800-tallet blev en stor del af hederne opdyrket til almindeligt landbrug. I dag er samtlige heder over 2.500 m² beskyttet af naturbeskyttelsesloven.

I dag udgør de åbne heder i samspil med plantagerne en meget karakteristisk natur, der danner fine rumligheder og overgange til de øvrige natur- og landskabstyper. De tætte, lukkede plantager giver ryg til de åbne, flade heder, hvorved begge de menneskeskabte kulturer kommer til deres ret. Særligt det store bueslag af klassiske hedeområder og plantager, der omfatter Harrild Hede og strækker sig i kommunens vestlige del fra Fjederholt Ådal til Holtum Ådal, udgør et stærkt og oplevelsesrigt landskab. Et hede-landskab ved Isenbjerg i sammenhæng med den fredede Gludsted Plantage har samme fine karakter, omend i en mindre skala.

De resterende hedearealer i kommunen henhører hovedsageligt som mindre mosaikker i det dyrkede landskab og ind imellem plantagerne.

Ved hedens afgrænsning i Gludsted Plantage.

Nye elementer i hedearealerne

Når man opføre nye elementer i landskabet, vil det omgivende landskab påvirkes. Nogle gange er påvirkningen uvæsentlig, andre gange har påvirkningen en mere uheldig karakter, eller man kan opleve indpasningen som en forstærkning af landskabets karakter.

For at illustrere påvirkningerne på det åbne landskab i hederne er der herunder opstillet en række tænkte eksempler.

Eksemplerne skal vise, hvordan hedens karakteristika vil spille sammen med forskellige typer elementer, og hvilke forhold man skal være opmærksom på, når man opfører nye elementer.

Eksemplerne tager udgangspunkt i opførelse af tre forskellige typer elementer på heden. Deres påvirkning bliver beskrevet ud fra, om man oplever elementerne tæt på eller fra en afstand.

Det skal understreges, at det er tænkte eksempler, og at det ikke er alle der nødvendigvis kan realiseres.

ELEMENTET	EKSEMPEL	DEN VISUELLE KONSEKVENNS
Punkt	Vindmølle Mast Skorsten Silo	PÅ NÆRT HOLD: Er punktet altid synligt i et åbent hedeområde. I et lukket hedeområde, f.eks. med tæt afgrænsende beplantning eller mange læhegn, vil punktet sløres visuelt. PÅ AFSTAND: I det åbne hedeområde vil punktet være synligt, da heden ofte ligger på fladt terræn, hvor de visuelle oversigtsmuligheder er størst. Ligger heden derimod i et mere lukket eller beplantningsmæssigt afgrænset landskab, vil punktet være mere skjult.
Forløb / linje	Veje Jernbane Højspændingsledning	PÅ NÆRT HOLD: Er linjen synlig, i det åbne hedelandskab. Et vertikalt element (f.eks. en højspændingsledning) vil være i kontrast til hedelandskabets horisontale karakter. PÅ AFSTAND: vil linjen være sløret i det åbne hedelandskab, medmindre der er tale om et vertikalt element som en højspændingsledning.
Volumen	Større landbrugsbyggeri Biogasanlæg	PÅ NÆRT HOLD: Er volumen synlig i det åbne hedeområde. PÅ AFSTAND: I det åbne hedeområde vil volumen være synlig, da heden ofte ligger på fladt terræn, hvor de visuelle oversigtsmuligheder er størst. Ligger heden derimod i et mere lukket eller beplantningsmæssigt afgrænset landskab, vil volumen være mere skjult.

Det højtliggende hedeareal på Isenbjerg.

Konklusion

Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder med heder som landskabselement. Begreberne *styrke* og *sårbarhed* er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrke

- Heden er et kulturhistorisk fænomen og er en af de væsentligste landskabskarakterer i Ikast-Brande Kommune. Dens styrke ligger i at den er identitetsgivende for kommunen.
- De store, åbne og ofte velafgrænsede rum, som hederne danner i samspil med plantagerne, giver fine udsigter og varierende oplevelser af åbne og lukkede rum.
- Store dele af Ikast-Brande Kommunes karakteristiske hedearealer er fredede eller naturbeskyttede, hvilket sætter begrænsninger for yderligere planlægning af områderne. Derved bevares denne unikke landskabstype.
- Heden som landskabstype har stor rekreativ værdi.
- Heden er et stille landskab.
- Det "lilla" lyng på den store flade er karakterfyldt og enestående i sin fremtoning.

Sårbarhed

- Manglende vedligehold og naturpleje betyder, at hederne langsomt ændres til skov.
- De mindre hedearealer i Ikast-Brande Kommune, der ikke beskyttes af naturbeskyttelsesloven, trues af de omkringliggende opdyrkede områder, og er i fare for at miste deres karakter. Faren ligger i, at områderne forsvinder og opdyrkes til almindeligt landbrug.
- Heden er sårbar overfor tekniske elementer, placeret uden for hedearealet, da heden er et af de få naturområder, der fremstår uberørt.
- Heden er ligeledes sårbar overfor næringsstoffer og hævnning af pH-værdien, som vil gøre jorden mere næringsrig og dermed kræve intensiveret pleje.

TERRÆN

Flad på
bakketop

VEGETATION

Lysåben

SKALA

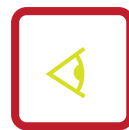
Stor

KARAKTER

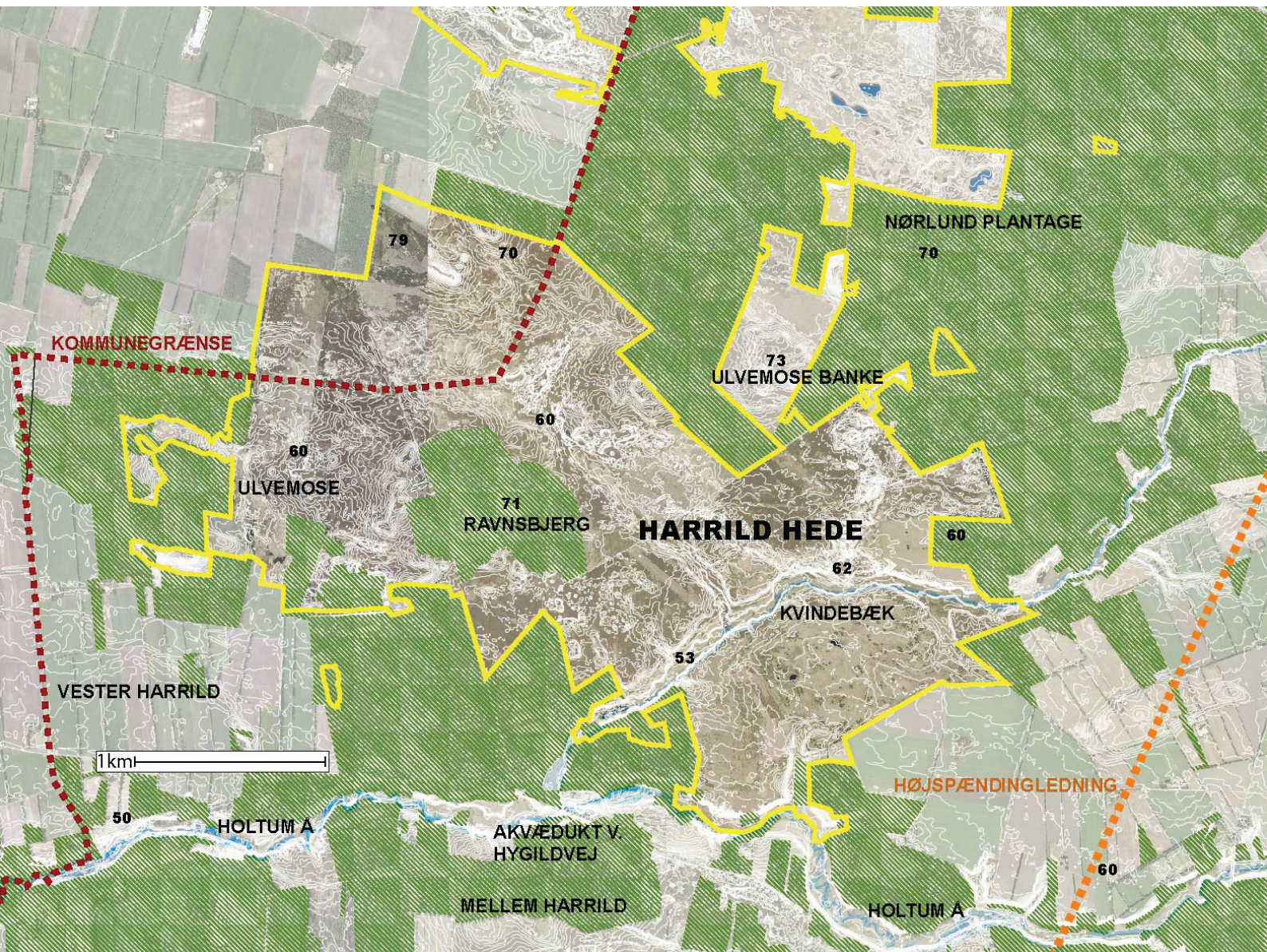

Åben

VISUELLE FORHOLD

Kig

Udsnitsskorte, der viser Harrild Hedes landskabelige afgrænsning.

- Åer
- Skov og plantager
- Højspændingsledning
- Områdegrense
- Kommunegrænse

Harrild Hede

Harrild Hede, der ligger mellem Ikast og Brande, umiddelbart vest for den jyske højderyg, er et af de største øde områder i Midtjylland. Harrild Hede er en karakterfuld åben lyng- og græshede gennemskåret af ådale og tilløb fra primært Holtum Å. Heden afgrænses tydeligt i landskabet af den omkringliggende Nørlund Plantage.

Heden er hovedsagligt et kulturfænomen, der er opstået på meget næringsfattig sandjord. I Ikast-Brande Kommune opstår heden naturligt netop pga. den store forekomst af denne jordtype. For et par hundrede år siden var kommunen stort set dækket af hede, kun brudt af moser og de mange ådale og vandløb. Forekomsten af bebyggelse var yderst beskednen og der sås kun få små landsbyer og enkelte fritliggende gårde.

Konklusion

Herunder opsamles det væsentligste, man skal være opmærksom på, i forbindelse med planlægning i eller omkring Harrild Hede. Begreberne styrke og sårbarhed er anvendt som vurderingsparametre. Styrke er et udtryk for, hvor tydeligt hedens karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer der ligger i dem, mens sårbarheden fremhæver de ting, man skal være opmærksom på, der kan virke ødelæggende eller svækkende på landskabets styrke. Harrild Hede adskiller sig fra de øvrige landskaber, da området er fredet, hvorfor det ikke er muligt at opføre tekniske elementer. Derfor vil nedenstående styrker og sårbarheder været fokuseret på landskabets karakter.

Styrke

- Heden er enestående som naturelement i kraft af sin karakterfulde, store lyngbeklædte flade.
- Harrild Hede har en stærk karakter i kraft af den store kontrast til øvrige områder i kommunen. Harrild Hedes ensartethed og "rene" udtryk forstærker denne karakter.
- Rumligt er Harrild Hede meget veldefineret med de store flader og åbne veldefinerede rum.
- Kontrasten mellem Nørlund Plantage, som det lukkede rum, og fladen som det åbne er med til at styrke områdets karakter.
- Området blev naturfredet i 1934-54.

Sårbarhed

- For at opretholde den rummelige afgrænsning af heden er det nødvendigt at bibeholde og vedligeholde kanterne, der defineres af den omkringliggende plantage.
- Bliver overgangene til agerlandskabet for flydende, eller hvis de rumlige elementer der definerer kanterne udviskes, forsvinder den stærke karakter.
- Harrild Hedes landskabelige og beplantningsmæssige ensartethed er udfordret i forhold til, at nye plantearter kommer til. Hvis heden med de karakteristiske lyngklædte flader eksempelvis bliver iblandet for store græsområder, vil hedekarakteren langsomt forsvinde.

Harrild Hede er beklædt med lyng, men der ses mere og mere iblandet græsarealer.

Beliggenhed og afgrænsning

Harrild Hede er beliggende i Ikast-Brandø Kommunes vestlige del, på grænsen til Herning Kommune. Heden ligger midt i Nørlund Plantage. Hele området er ca. 9 km², hvoraf 2/3-dele udgøres af hede. Områdets nordlige del ligger på skråningerne af den sandede Nørlund Bakkeø, hvorimod den sydlige del ligger på hedesletten, som er præget af afblæsningsfelter og klitter. Harrild Hede udgør sammen med Nørlund Plantage et af de største øde områder i Midtjylland, der ligger umiddelbart vest for israndslinjen.

Landskabskarakter

Området omkring Harrild Hede er karakteriseret ved en stor åben flade på et fladt terræn. Heden er gennemskåret af ådale og tilløb fra primært Holtum Å. Det store åbne rum har en klar afgrænsning mod de omkringliggende plantager.

Det karaktergivende er især den store åbne og ensartede flade med enkelte spredte og mindre træer samt buske. Desuden er kontrasten mellem dette åbne landskabsrum og den lukkede plantage så tydelig, at det bliver et meget karaktergivende træk.

I området findes en del nord- og sydgående, lave, parallelle jordvolde med indbyrdes afstand på 20-25 m, der antagelig er rester af oldtidens agerbrug.

Kvindebæk og Holtum Å skærer sig dybt ned i hedesletten, og ådalene har rester af engvandingskanaler, bl.a. en akvædukt over Holtum Å.

Oprindelse

Harrild Hede er beliggende på Nørlund Bakkeø, der består af smeltevandssand og grus med enkelte lommer af ferskvandsdannelser, som har været

Det store landskabsrum med de lange kig.

søer/moser i lavninger på bakken. Der er flyvesand flere steder oven på og i kanten af bakkeøen, båret af vinden, aflejret efter isen. Man kan nærmest tale om, at der er en klit, som har lagt sig oven på og i lavningerne omkring bakkeøen, så den er en kombination af en klit og en bakkeø. Den meget sandede jordbund og terrænet gør den ikke særlig velegnet som landbrugsjord.

Bakkeøerne er Danmarks ældste landskab, bevaret fra den næstsidste istid, Saale-istiden, der sluttede for omkring 125.000 år siden. Bakkeøerne er altså 10 gange ældre end morænelandskaberne i det øvrige Danmark. Harrild Hede, der ligger på Nørlund Bakkeø, har således sin oprindelse langt tilbage i tiden.

Terræn

Nørlund Bakkeø er ikke terrænmæssigt særlig markant, den ligger mellem kote 65 og et enkelt

sted op til kote 90. Til trods for denne relativt lille stigning, er bakkeøen dog synlig fra store dele af kommunen. Nørlund Plantage, der omgiver Harrild Hede, placeret på bakkeøens øverste plateau, er med til at løfte bakkeøen i landskabet. Terrænet ved Harrild Hede er generelt fladt med små lave bakker og enkelte ådale/vådområder.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

I Harrild Hede ses to værdifulde kulturmiljøer: Agersystemer på Harrild Hede mellem Ulvemose og Ravnsbjerg, og agersystemer mellem Ulvemose Banke og Kvindebæk. Begge rummer de rester af agersystemer fra tidligere tiders agerbrug, formentlig ældre jernalder, i form af lave volde, som har omkranset de enkelte marker. Et område omkring Harrild Hede fremgår også som kulturhistorisk interesseområde.

Hedens tydelige kanter, der defineres af Nørlund Plantage.

Vegetationsstrukturer og dyrkningsform

Vegetationen på heden er en typisk lav hedevegetation med lyng, iblandet græsarealer med enkelte fritstående mindre træer og buske. Omkring de mindre vandløb og vådområder er vegetationen koncentreret i udbredelse og tæthed.

Bebyggelsesstruktur

Der findes ingen bebyggelse på Harrild Hede, dog ses få huse og husmandssteder ved hedens afgrænsning i Nørlund Plantage.

Skala og rumforhold

Skalaen i Harrild Hede er stor, da heden rumligt kun afgrænses af den omkringliggende Nørlund Plantage.

Rumlige sammenhænge

Heden danner en landskabelig nordvest/sydøst gående kile, der fortsætter nordpå ind i Herning Kommune. Heden som flade fungerer som et tæppe, hvorpå plantagerne ligger. Landskabsrummet defineres samlet set af fladen, plantagen og himmelen.

Markante elementer

Fladen er meget markant, både pga. sin størrelse men også i kraft af fraværet af høje vertikale elementer i landskabet. Der ses enkelte bakkeformationer i terrænet, men pga. fladens størrelsesforhold syner de ikke af meget i den samlede landskabsoplevelse. Plantagen, der omkranser og rumligt afgrænser heden, er ligeledes et markant element.

Særlige visuelle forhold

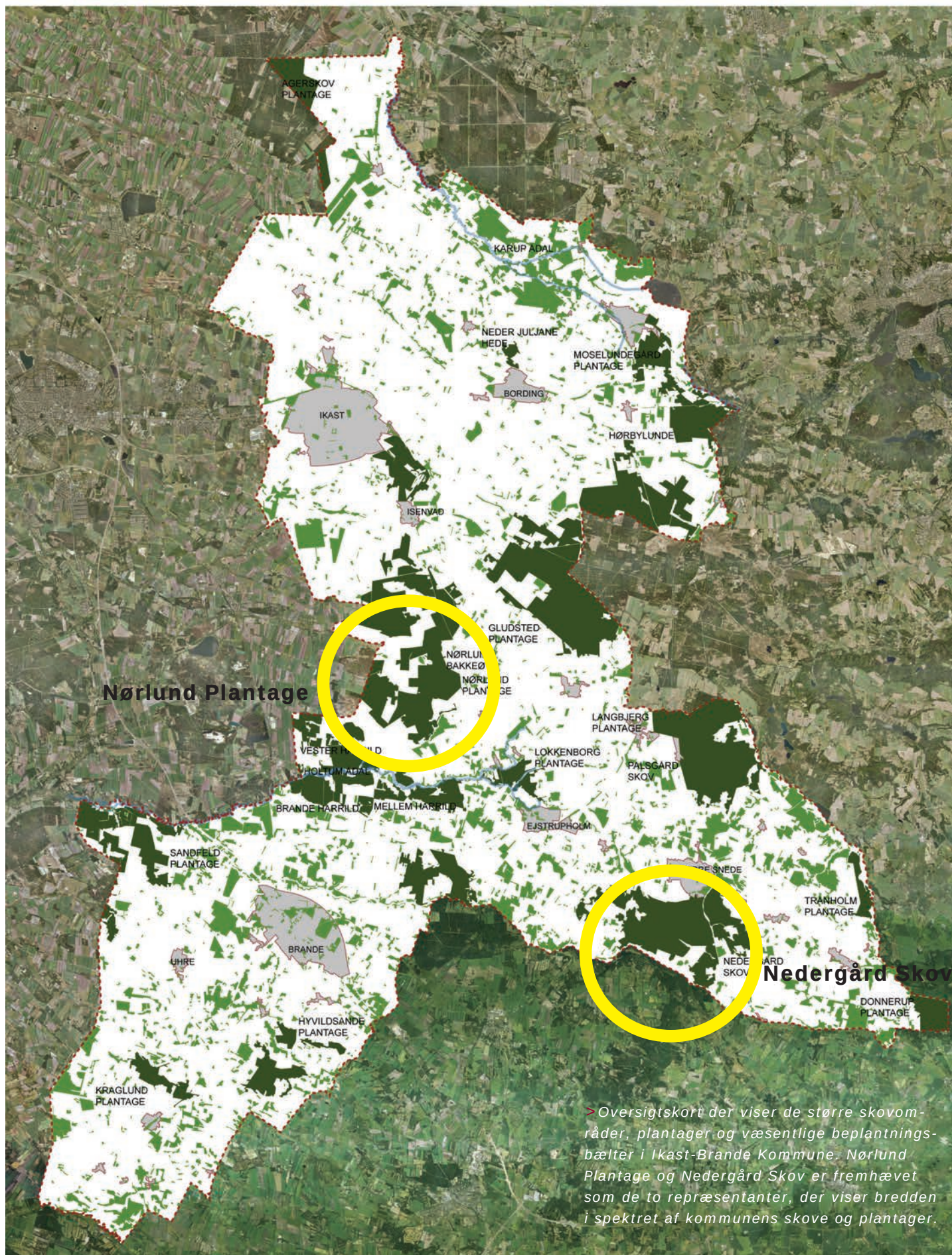
Det er de store lange kig, der præger de visuelle forhold i Harrild Hede. Der er frit udsyn over det meste af den åbne hede, hvor blikket kun begrænses af plantagen, der danner en klar kant/væg. Mod sydøst anes højspændingsledningen, der krydser igennem Ikast-Brande Kommune.

Markante terrænforhold

Den relativt jævne flade på toppen af Nørlund bakke, der danner Harrild Hede er et markant træk.

Den tydelige rumlige kontrast mellem hedens flade og plantagens kant.

- Skov og plantager
- Åer
- Byer
- - - Kommunegrænse

Nørlund Plantage, der primært består af nåletræer.

Plantager og skove

Skove og plantager er et vigtigt element i oplevelsen af naturen og landskabet i Ikast-Brande Kommune. Ikke mindst pga. deres ofte høje terrænmæssige placering i landskabet. De store skove og plantageområder giver sammen med de mange små skovparceller, der ligger spredt rundt om i landskabet, en grøn karakter til hele kommunen.

En række af kommunens skove og plantager ligger meget synligt i landskabet som grønne voluminer, der er med til at styre orienteringen i området og modellere landskabet ved at fremhæve kommunens væsentligste terrænformationer. Skovene og plantagerne kan f.eks. tydeliggøre bakkeøer, som det er tilfældet med Nørlund Plantage på Nørlund Bakkeø. De kan gennem deres kanter definere landskabelige forløb og overgange fra de relativt åbne smeltevandssletter med agerlandbrug og/eller ådale til den tætte skov. Dette ses for eksempel i kommunens nordlige del, hvor Agerskov og Haraldslund Plantages skarpe kanter danner en

markant overgang til det flade agerlandskab ved Hestlund Hede. Størstedelen af Agerskov og Haraldslund er beliggende i Herning Kommune, men afgrænsningen ind mod Ikast-Brande Kommune har stor betydning for den landskabelige opfattelse på stedet. Denne evne til at skabe kontrast mellem det åbne og det lukkede landskab gør skovene til væsentlige rumlige elementer i kommunens samlede landskabsbillede.

Der er stor forskel på plantagerne og skovenes udtryk. Plantagerne er kendetegnet ved en større monokultur i beplantningen og nogle meget veldefinerede skovparceller, hvor træerne oftest er plantet i lige rækker. I modsætning til plantagekulturen udgør skovene en mere varieret kultur med mange typer beplantning og ofte en mere blød og organisk afgrænsning mod det omgivende landskab. Oplevelsen ved at bevæge sig igennem hhv. en plantage og en skov er derfor vidt forskellig.

Plantagerne fremstår mere styret og strukturelle, mens skovene har et mere naturligt udtryk.

De to største og samtidig mest markante plantager er Nørlund Plantage og Gludsted Plantage. De er placeret midt i Ikast-Brande Kommune og kan ses på lang afstand fra det meste af de omkringliggende landskaber. Plantagerne hænger tæt sammen med kommunens bakkeøer og hedearealer, hvor de er medvirkende til at forhindre sandflugt og danne ryg for hedelandskabet. Som de væsentligste skove skal nævnes Nedergård Skov og Palsgård Skov, der begge ligger i kommunens sydøstlige del, i det bakkede morænelandskab.

Disse skove ligger i mere næringsrige landskaber med frodig vegetation og forekomsten af større søområder. Nedergård Skov ligger i forbindelse med den karakterfulde Rørbæk Sø og i Palsgård Skov ligger den oplevelsesrige Hampen Sø.

Udover de store skovområder ses mange mindre skovbevoksninger spredt ud over hele kommunen. Ofte ses en tættere vegetation koncentreret omkring de store ådale, som ved Karup Ådal og ved Holtum Ådal. Disse vegetationer kan ikke karakteriseres som decideret skov - nærmere som høj busk- og kratbeplantning, der enkelte steder begynder at ligne skovplantninger.

Nye elementer i skoven eller plantagen

Når man opfører nye elementer i landskabet vil det omgivende landskab påvirkes. Nogle gange er påvirkningen uvæsentlig, andre gange har påvirkningen en mere uheldig karakter, eller man kan opleve indpasningen som en forstærkning af landskabets karakter.

For at illustrere påvirkningerne på plantagernes struktur og skovenes mere naturlige variation er der herunder opstillet en række tænkte eksempler.

Eksemplerne skal vise, hvordan plantagernes og skovens karakteristika vil spille sammen med forskellige typer elementer, og hvilke forhold man skal være opmærksom på, når man opfører nye elementer.

Eksemplerne tager udgangspunkt i opførelse af tre forskellige typer elementer i plantagerne og skoven. Deres påvirkning bliver beskrevet ud fra, om man oplever elementerne tæt på eller fra en afstand.

Det skal understreges, at det er tænkte eksempler, og at det ikke er alle der nødvendigvis kan realiseres.

ELEMENTET	EKSEMPEL	DEN VISUELLE KONSEKVENNS
Punkt	Vindmølle Mast Skorsten Silo	PÅ NÆRT HOLD: Er punktet placeret inde i plantagen eller skoven, vil det ikke være synligt, da den tætte beplantning vil skjule det. PÅ AFSTAND: Punktet kan, alt efter højden, ses på afstand. Især fra kommunens øvrige højdepunkter.
Forløb/linje	Veje Jernbane Højspændingsledning	PÅ NÆRT HOLD: Forløbet/linjen vil være tydelig, men pga. plantagens/skovens store skala vil det ikke nødvendigvis virke som et dominerende fremmedelement. PÅ AFSTAND: Afhængigt af højden på linjeforløbet vil det være synligt. Især fra kommunens øvrige højdepunkter.
Volumen	Større landbrugsbyggeri Biogasanlæg	PÅ NÆRT HOLD: Et større volumen vil være synligt, fordi det vil bryde den karakteristiske tætte beplantning og lukkede struktur i plantagen/skoven. PÅ AFSTAND: Et volumen vil på afstand være skjult, idet den tætte beplantning vil lukke sig omkring det.

Nedergård Skov med sin blandede skovbeplantning og tætte struktur.

Konklusion

Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder med skove og plantager som landskabselement. Begreberne *styrke* og *sårbarhed* er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrker

- Skoven og plantagen som det rumlige, grønne element er et væsentligt definerende landskabstræk i kommunens samlede landskabsbillede.
- Skovene og plantagerne er samlet set med til at gøre Ikast-Brande Kommune til en grøn kommune.
- Skovene og plantagerne er med til at indramme landskabet med deres klare afgrænsninger.
- De steder, hvor skovene og plantagerne er placeret højt i landskabet, indgår de som en væsentlig del af fortællingen om terrænformationer og virker som pejlepunkter i horisonten.

Sårbarhed

- De store skove er sårbare overfor vilkårlig udynding og manglende vedligehold. Når de ikke vedligeholdes, kan skovene miste deres funktion som karakteristiske og effektfulde rumlige elementer i landskabet.
- Manglende vedligehold kan ligeledes betyde, at for store dele af vegetationer, eksempelvis ved ådalene, med tiden kan springe i skov. Den slags forandring i landskabet kan være så betydningsfuld, at de på nuværende tidspunkt karakteristiske landskabstræk forsvinder.
- Skovene defineres i dag landskabeligt af nogle tydelige kanter. Hvis disse tydelige kanter forsvinder, udviskes deres evne til at definere overgange i landskabet mellem den horisontale flade og den vertikale skov. Deres kvalitet som rumligt element udviskes herved.
- Hvis skovene bliver for små, forsvinder deres betydning i det store landskabsbillede.
- Ved nyplantning af skove skal man være varsom med ikke at plante steder, der kan virke skæmmende for terrænformationerne. Eksempelvis vil en tæt beplantning foran en bakkeø bevirke, at bakkeøens form forsvinder visuelt.

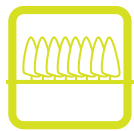

TERRÆN

Flad på
bakketop

VEGETATION

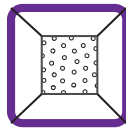
Plantage

SKALA

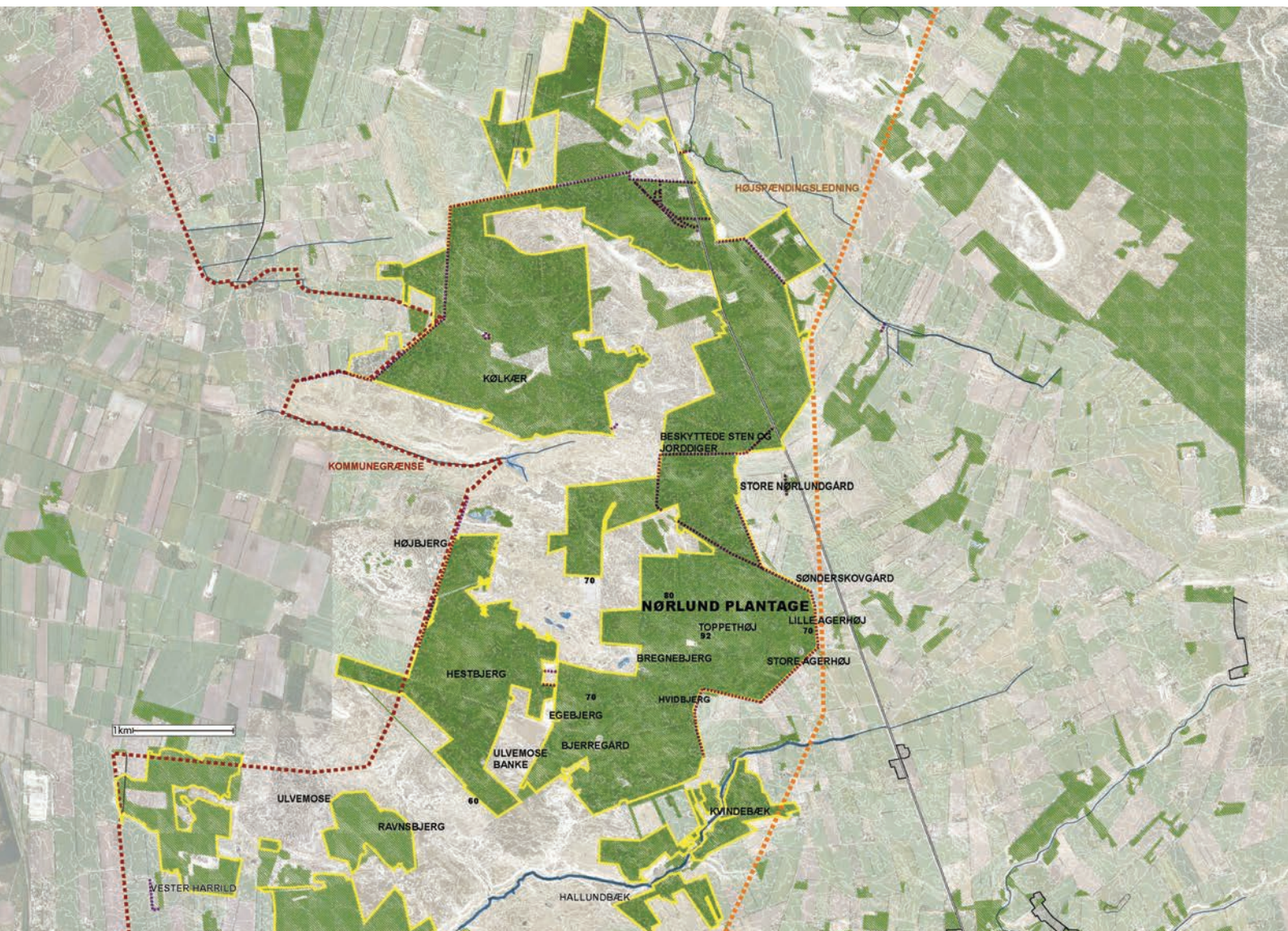

Stor

KARAKTER

Lukket

Udsnitkort over Nørlund Plantage, der viser de landskabelige afgrænsninger.

- Søer
- Åer
- Skov og plantager
- Beskyttede sten og jorddiger
- Højspændingsledning
- Områdegrænse
- Kommunegrænse

Nørlund plantage

Nørlund Plantage er en af kommunens store plantager, der er anlagt for at forhindre sandflugt. Plantagen ligger på Nørlund Bakkeø, der rejser sig midt i et fladt landskab. Herved understreger beplantningen topografien i området og gør det til et pejlemærke, hvilket yderligere forstærkes gennem plantagens meget tætte og lukkede struktur, der kun viger for de indre, åbne hedearealer kaldet Harrild Hede. Nørlund Plantage er en monokultur kendetegnet ved de lange menneskeskabte beplantningslinjer af nåletræer. Dette er meget tydeligt i plantagen, og giver den et helt unikt udtryk sammenlignet med en almindelig skov.

For at bevare dette markante landskabstræk, skal den tætte, ydre struktur og de skarpe kanter, der i dag udgør plantagens afgrænsning, opretholdes.

Konklusion

Herunder opsamles det væsentligste man skal være opmærksom på, i forbindelse med planlægning i eller omkring Nørlund Plantage. Begreberne styrke og sårbarhed er anvendt som vurderingsparametre. Styrke er et udtryk for, hvor tydeligt plantagens karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer der ligger i dem, mens sårbarheden fremhæver de ting, man skal være opmærksom på, der kan virke ødelæggende eller svækkende på landskabets styrke.

Styrke

- Den tætte og ensartede plantagebeplantning, ofte plantet i grid er karakteristisk.
- Plantagens størrelse og klare afgrænsning til det omkringliggende agerlandskab.
- Enkelheden i beplantningsstrukturen som kendetegn for plantagen og en vekslen mellem de meget tætte, beplantede parceller og de åbne hedeområder.
- Plantagen ligger på en højderyg og er med sin placering med til at fremhæve de terrænmæssige forhold.

Sårbarhed

- Den høje placering i landskabet giver stor synlighed, hvilket kræver en opmærksomhed om plantagens samlede fremtræden.
- Plantagens kanter og overgange til det omkringliggende landskab står skarpe, men kan sløres ved fældning eller nyplantning.
- Udtynding i plantagen, så den kvalitetsfulde kontrast imellem det åbne og lukkede landskab forsvinder, vil svække karakteren.

Nørlund Plantage nær overgangen til Harrild Hede.

Beliggenhed og afgrænsning

Nørlund Plantage er beliggende på Nørlund Bakkeø, der mod syd afgrænses af Holtum Ådal og mod nord af Fjederholdt Ådal. Nørlund Plantage ligger ca. 10 km syd for Ikast.

Plantagen udgør et ca. 30 km² stort område, der er tilplantet for at forhindre sandflugt. Inde i plantagen findes hedepartier og vådområder.

Landskabskarakter

Nørlund Plantage er en stor, tæt plantage, som hovedsagligt er placeret på Nørlund Bakkeø's plateau. Plantagen er inddelt i store beplantningsparceller og skalaen er generelt stor. I de tætte beplantningsvoluminer findes flere større hedearealer (Harrild Hede).

Plantagen kendetegnes ved at være tæt beplantet i store områder med en lukket karakter, hvori de større hedearealer (Harrild Hede) står i stor kontrast med deres åbne flader. Karaktergivende er især de store nåletræs beplantningsgrupper,

der oftest ses plantet på lige linjer. Et andet væsentligt kendetegn ved landskabskarakteren er de lange lige veje, der gennemskærer plantageområdet parallelt med eller vinkelret på beplantningsrækkerne.

Oprindelse

Nørlund Bakkeø, der udgør plantagens topografiske fundament, består af smeltevandssand og grus med enkelte lommer af ferskvandsdannelser, som tidligere har været søer/moser i lavninger på bakken. Flere steder på og i kanten af bakkeøen er der aflejret flyvesand efter isen. Dette flyvesand er en væsentlig årsag til, at Nørlund Bakkeø, siden istiden har været plaget af sandflugt. Den historiske sandfugning blev standset i 1790'erne, bl.a. ved anlæg af klitdiger, der kan spores endnu. Nørlund Plantage opstod i det andet årti af 1800-tallet, hvor de første granfrø blev udsået, mens den systematiske og gennemgribende træplantning først skete efter 1877. Flyvesandet, som man nærmest kan omtale som en klit, lagde

Nørlund Plantage set ved den vestlige kommunegrænse, mellem Herning og Ikast-Brande Kommune.

sig herefter oven på og i lavningerne omkring bakkeøen, hvilket gør bakkeøen til en kombination af en klit og en bakkeø.

Terræn

Nørlund Bakkeø er ikke terrænmæssigt særlig markant, den ligger mellem kote 65 og et enkelt sted op til kote 90. Til trods for denne relativt lille stigning, er bakkeøen, fordi den ligger på et fladt areal og er placeret midt i kommunen, synlig fra store dele af kommunen.

Plantagen ligger hovedsagelig på bakkeøens kote-mæssige øvre plateau.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

Der er beskyttede sten- og jorddiger langs plantageafgrænsningen ligesom der inden for denne afgrænsning ses sten- og jorddiger. Der findes meget store naturfredede arealer, bl.a. Harrild Hede. Der findes enkelte lokaliteter med fredede

fortidsminder, bl.a. de førnævnte agersystemer og området ved Ulvemose Banke (se *oversigtskortet over Nørlund Plantage s.28*). Området omkring Harrild Hede fremstår som kulturhistorisk interesseområde.

Vegetationsstrukturer

Parcellerne i plantagen er tilplantet med tæt nåleskov. Træerne er plantet i grid, for at undgå den tidligere nævnte sandflugt. Størstedelen af plantagens beplantning er høj i sin vækst, og er den ældste plantage i kommunen.

Bebyggelsesstruktur

Der ses ganske få bebyggelser i Nørlund Plantage. Der er primært tale om mindre huse, som ligger spredt i plantagen. Ved plantagens østlige afgrænsning mod hedesletten ses flere mindre landbrug, oftest placeret nær vejene.

Langt ude i horisonten anes Nørlund Plantage på toppen af Nørlund Bakkeø. Plantagen er med til at danne rumlige afgrænsninger i landskabet.

Skala og rumforhold

Skalaen i Nørlund Plantage er generelt stor. Plantagen består af store, veldefinerede voluminer. Plantagens kanter er meget klare og tydelige. Det bevirker, at der er en klar afgrænsning mellem de to rumligheder i plantagen - den tætte beplantning og lysningerne.

Rumlige sammenhænge

Skovbeplantningen skaber et rumligt forløb, der er kendetegnet ved tæthed og det lukkede rum.

Kommunens - på nuværende tidspunkt - største vindmølle, Drantum Møllen, er placeret ved Drantum syd for Brande og kan ses fra Nørlund Bakkeø, trods en afstand på ca. 8-10 km i fuglelinje.

Markante elementer

I udkanten af Nørlund Plantages nordlige del, ved Københavner-Heden er seks vindmøller placeret. De står i en nord- og sydgående linje ved bakkeøens begyndelse. Vindmøllerne er markante, både i kraft af deres placering højt i landskabet, men også i kraft af at de står seks på linje. Vindmøl-

lerne er blandt andet synlige fra Bording Bakkeø, Isenbjerg og hedesletten omkring Storådal.

Harrild Hede og Holtum Ådal udgør værdifulde, markante elementer i plantagen, da de, udover at være værdifulde landskabstræk, også står i stor kontrast til plantagens lukkede udtryk.

Særlige visuelle forhold

På afstand: Nørlund Bakkeø rejser sig i landskabet. Fra flere steder i kommunen opleves bakkeøen, sammen med den massive beplantning i Nørlund Plantage, som et pejlemærke i horisonten.

På nært hold: Overgangene mellem den tætte plantagebeplantning og de omkringliggende landskaber er meget tydelig. Plantagen ligger som et markant volumen i landskabet med klart definerede kanter.

Markante terrænforhold

Det, at plantagen er plantet på Nørlund Bakkeø, bevirker, at bakkeøen får en ekstra højde og dermed fremstår tydeligere i det omkringliggende fladere landskab.

Nørlund Plantages tætte beplantning med nåletræer plantet i grid.

TERRÆN

Storbakket

VEGETATION

Skov

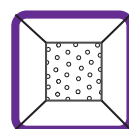
Kombination
Nål & løv

SKALA

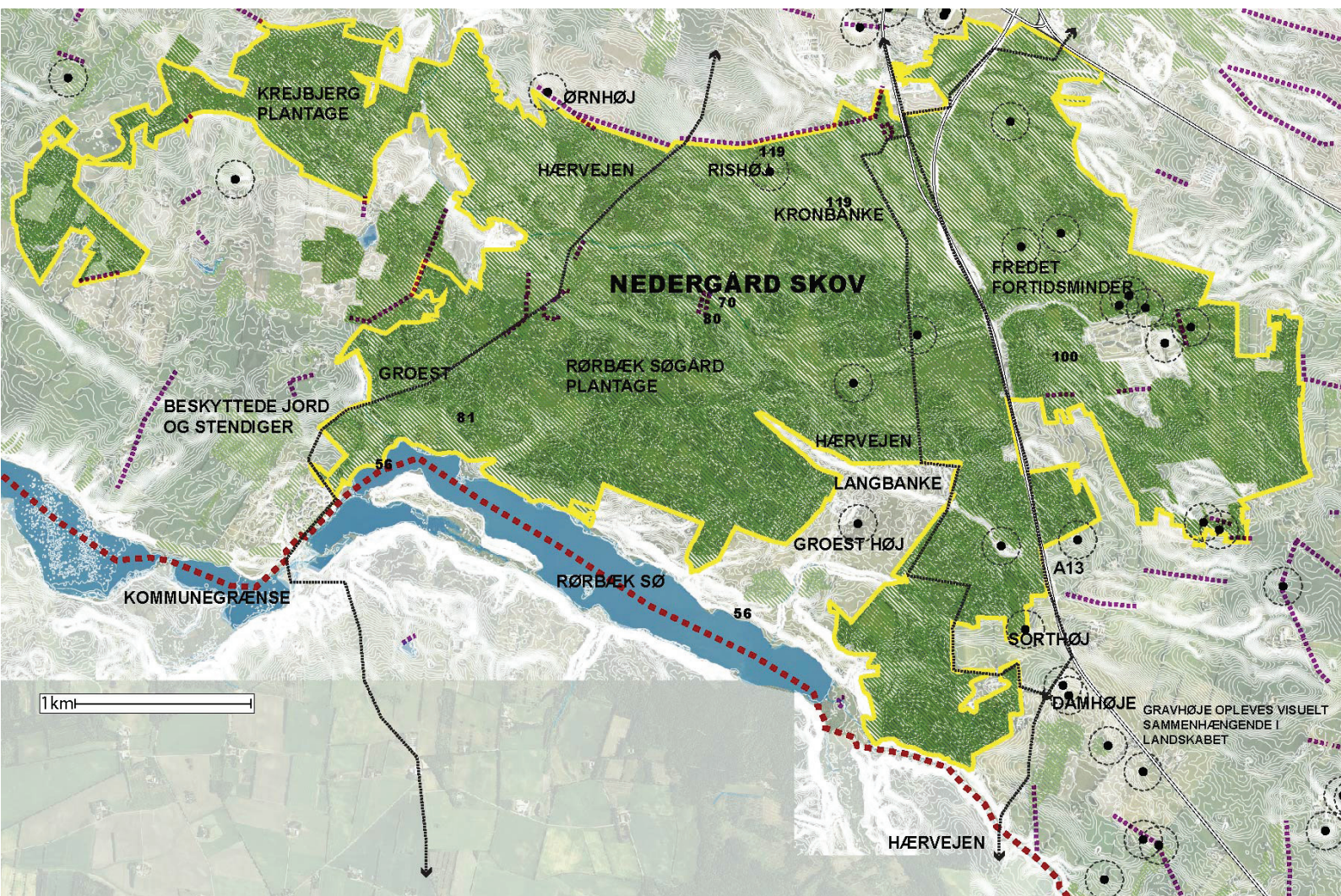

Mellem

KARAKTER

Lukket

Udsnitkort, der viser de landskabelige afgrænsninger i Nedergård Skov.

- Søer
- Åer
- Skov og plantager
- Fredet fortidsminder
- Hærvejen
- Beskyttede jord og stendiger
- Områdegrænse
- Kommunegrænse

Nedergård Skov

Nedergård Skov er et skovlandskab beliggende i et bakket morænelandskab og i tunneldalen omkring blandt andet Rørbæk Sø. Nedergård Skov er stor og primært tæt, med flere åbne lysninger. Skoven har pga. sin størrelse en robusthed og storhed som et samlet volumen. Det bakkede og karakterfulde terræn er med til at give skoven en variation i oplevelsen af terræn, beplantning og tæthed. Nedergård Skov er repræsentativ for kommunens almindelige skove og står i stor kontrast plantagerne.

Konklusion

Herunder opsamles det væsentligste, man skal være opmærksom på, i forbindelse med planlægning i eller omkring Nedergård Skov. Begreberne styrke og sårbarhed er anvendt som vurderingsparametre. Styrke er et udtryk for, hvor tydeligt skovens karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på, der kan virke ødelæggende eller svækkende på landskabets styrke.

Styrke

- Nedergård Skov har pga. sin størrelse en storhed og robusthed som et samlet volumen.
- Oplevelsesrigt område både landskabeligt, vegetationsmæssigt, kulturhistorisk, der medfører stor variation i landskabet.
- Det er en styrke for Nedergård Skov, at den er en del af Hærvejs-forløbet der omfatter en lang række gravhøje og andre fredede områder. Alle disse levn er med til at give et indblik i den store fortælling.
- Vigtigt rekreativt område i kommunen.
- Diversiteten i beplantningen og udtrykket står i kontrast til de ensartede plantager, der ses andre steder i Ikast-Brande Kommune.

Sårbarhed

- Skoven er sårbar overfor større tekniske anlæg som veje og vindmøller, da de vil fremstå som fremmedelementer i dette ellers så naturskønne område. Sårbarheden består i, at man ved opførelsen af nye elementer vil få fragmenteret den ellers så sammenhængende skov og derved svække dens storhed.
- Områdets mange beskyttede fortidsminder - f.eks. er gravhøjene er ofte visuelt markante i landskabsbilledet, derfor er det vigtigt at bevare og sikre visuel kontakt til disse forhistoriske levn.

I en lysning i skoven ses det bakkede morænelandskab tydeligt.

Beliggenhed og afgrænsning

Nedergård Skov er beliggende i kommunens sydøstlige del. Skoven strækker sig imellem det storbakkede landskab syd for Nørre Snede til tunneldalsskråningerne omkring Rørbæk Sø.

Landskabskarakter

Nedergård Skov er et skovlandskab placeret i et bakket morænelandskab og i tunneldalen omkring blandt andet Rørbæk Sø. Det bakkede og karakterfulde terræn er med til at give skoven en variation i oplevelsen af terræn, bevoksning, tæthed mv. Nedergård Skov er stor og primært tæt, med flere åbne lysninger. Flere steder ses hede og lyngvegetation. Der ses mange rekreative stier igennem skoven.

Oprindelse

Det er karakteristisk for tunneldalstrækningerne i den sydøstlige del af kommunen, at de skærer sig ned i højtliggende, storbakkede landskaber, hvor-

ved den øverste kant, dalskuldren, ligger i samme niveau på begge sider af dalen. Dalene kaldes tunneldale, da man antager, at vandet har løbet under isen i lukkede kanaler. Smeltevand har således løbet under gletsjerisen under sidste istid for ca. 10.000 år siden og skabt dalsystemerne. Vandet i tunneldalene løber mod vest.

Terræn

Skoven er placeret i et storbakket morænelandskab, som en stor tunneldal gennemskærer og skovens beplantning følger skråningerne ned til sølandskabet i bunden af dalen.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

Hærvejs-forløbet passerer igennem Nedergård Skov, hvorfor der ses en stor samling af gravhøje i og uden for skoven. Siden oldtiden har Hærvejsstrøget forbundet den nordlige del af Jylland med det nordtyske område. Hærvejen følger i store

Diversiteten i vegetationen med blandet nåle- og løvskov.

træk hovedvandskellet på den jyske højderyg. Færdslen har her undgået at skulle krydse moser og større vandløb. Hærvejen er ikke kun én vej. Hærvejen bestod af mange veje, der gik gennem det centrale Jylland fra nord til syd. En af hovedårsagerne til vejens anlæggelse og betydning har været handel og udveksling, bl.a. med eksport af råvarer, som flint, rav, skind, huder, honning, kød og jydepotter, og import af kobber, tin, glas, våben og smykker fra Mellemeuropa. Siden middelalderen har Hærvejen været en vigtig transporttrute for kød - fra de jyske enge til de europæiske storbyer. Før kølevognenes tid var den eneste måde at få kødet frem i frisk tilstand at lade dyrene transportere sig selv. Da jernbanen kom i slutningen af 1800-tallet, ændrede det grundlaget for studedriften.

I og omkring Nedergård Skov ses mange beskyttede sten- og jorddiger ligesom der, bl.a. i forbindelse med Hærvejs-forløbet, findes store mæng-

der af fredede fortidsminder. Tunneldalen (Skjern Ådal) med Rørbæk Sø løber syd for Nedergård Skov, og er naturfredet.

Vegetationsstruktur og dyrkningsform

Nedergård Skov har stor diversitet i sine vegetationstyper og strukturer. Her ses både hede, blandet skov med løv og nål. Beplantningsparcellerne er indbyrdes meget velafgrænsede og ligger som et kludetæppe i landskabet. I de enkelte rækker står parceller står træerne ikke i snorlige rækker, men er tilfældigt placeret.

Bebyggelsesstruktur

I skoven ses enkelte, mindre gårde/husmandssteder, der specielt nær tunneldalen er placeret højt i landskabet, hvor de, udover at ligge tørt, har været placeret for at have overblik over omgivelserne.

Nedergård Skovs afgrænsning mod agerlandskabet syd for Nørre Snede. Skoven ligger som et veldefineret volumen.

Skala og rumforhold

Set i sammenhold med det omkringliggende landskab, fremstår Nedergård Skov som et landskabselement i stor skala. Skoven er ikke en monokultur, men derimod en meget blandet skov. Dette blandede udtryk er, ved bevægelse igennem skoven, med til at ændre oplevelsen af skovens skala til mellemskala. Skoven består af en række sammensatte rum, der varierer i tæthed/åbenhed, lys, farver, beplantningstyper mv.

Rumlige sammenhænge

Tunneldalen (Skjern Ådal) med Rørbæk Sø løber syd for Nedergård Skov. Skoven er en del af et større skovbælte, der forløber langs tunneldalen og videre sydpå ind i nabokommunen mod øst.

Markante elementer

Den tydelige kløft, der dannes af tunneldalens skråninger igennem den ellers så tætte skov, er et markant landskabstræk. De sammenhængende

søer med deres åbenhed står i stor kontrast til den tætte skovbeplantning.

Særlige visuelle forhold

Inde i den tætte skov er de visuelle forhold kendetegnet ved de korte kig. Betragtes skoven udefra, bevirker dens størrelse, at den er et markant element i det omkringliggende landskab.

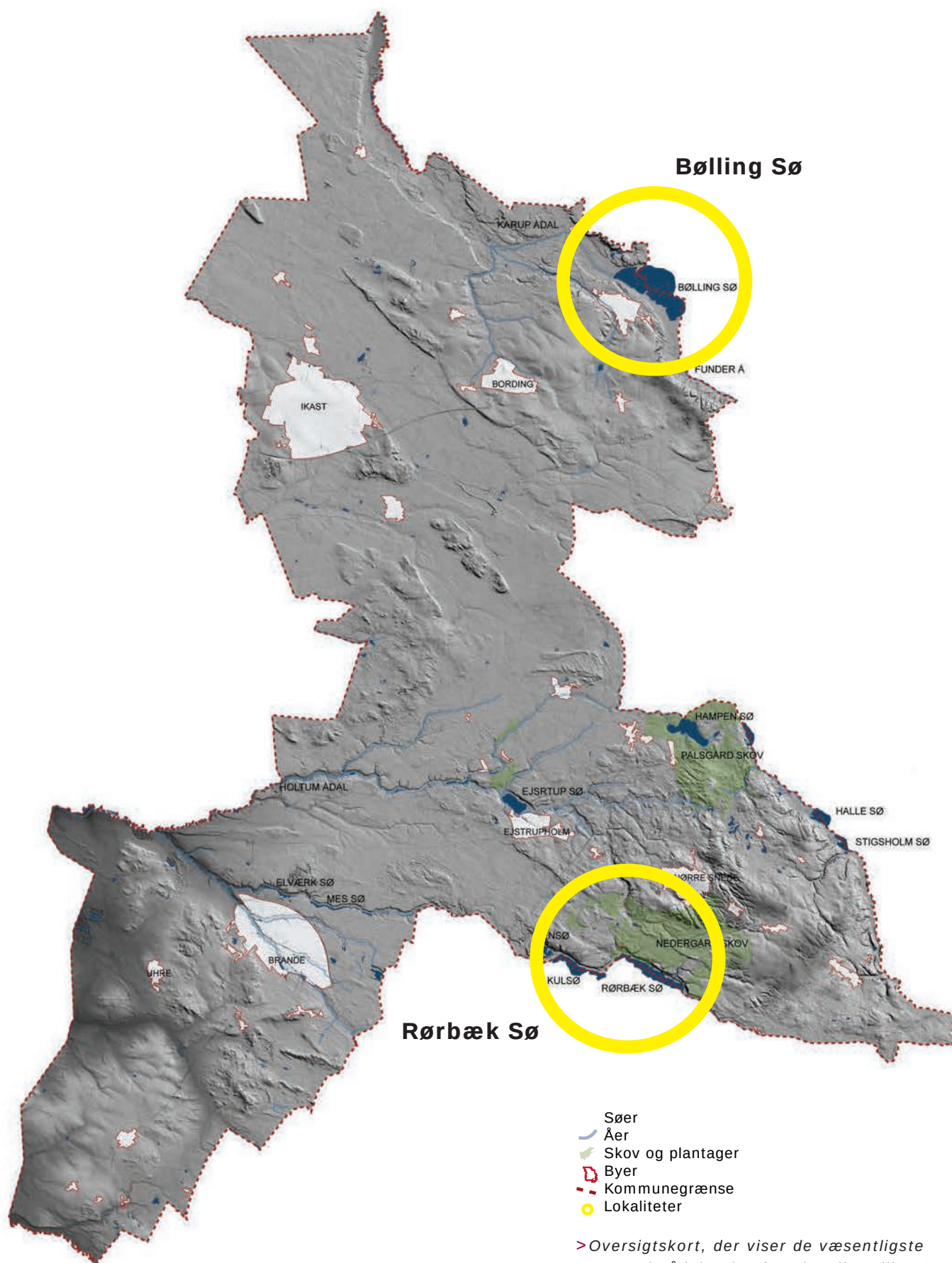
Søen udgør ligeledes en klar kontrast til det bakke skovlandskab og fremstår som et stort åbent rum.

Markante terrænforhold

De markante vejskrænter langs Hovedvej A13, lige syd for Nørre Snede, er dramatiske i deres formationer. Fra vejen opleves skoven på en og samme tid både nedefra, ovenfra og fra siden. Unikt visuelt miljø.

Inde fra Nedergård Skov. En velafgrænset beplantningsparcel bestående af nåletræer. Tæt på fremstår det som en monokultur, men i sammenhæng med resten af skovens parceller er det samlede billede, en skov med stor diversitet.

> Oversigtskort, der viser de væsentligste søer og de ådale, der afvander til. Bølling Sø og Rørbæk Sø er fremhævet som de to repræsentanter, der viser bredden i spektret af kommunens søer.

Udsigten over Bølling Sø set fra Klosterlund Museum.

Sølandskaber

De fire største søer i Ikast-Brande Kommune er meget forskellige i deres udformning og dannelseshistorie, men har alle stor værdi som rekreative udflugtsmål. Søerne er med til at skabe stor variation i det samlede landskabsbillede, og repræsenterer noget af den smukkeste natur i kommunen.

Mod nord, på grænsen til Silkeborg Kommune, ligger Bølling Sø, som har forbindelse og afvandes til Karup Ådal i et stort, åbent landskabsrum med en meget varieret natur. Bølling Sø afvander mod sydøst til Funder Å, der er i forbindelse med Gudenåen. Den 360 ha store sø er kommunens største, og den er dannet i slutningen af sidste istid. I slutningen af 1800-tallet blev Bølling Sø tørlagt med henblik på at indvinde ny landbrugsjord, men jorden blev aldrig rigtig god til dyrkning. I stedet blev der indledt en intensiv tørvegravning i området, som stort set har fjernet al tørv. Bølling Sø, som den ser ud i dag, er resultatet af et stort naturgenopretningsprojekt, der omfatter en fredning på 800 ha marker, enge, overdrev, vandløb og søer.

Mod øst - midt inde i Langbjerg Plantage og Pals-

gård Skov - ligger Hampen Sø og troner 79 m over havet, hvilket gør den til den næsthøjeste beliggende sø i Jylland. Den 76 ha store sø består af den forholdsvis lavvandede og næsten runde "Lillesø" mod vest og den store, 13-14 m dybe "Storesø" mod øst. Tidligere har Hampen Sø været en fritliggende hedesø, hvor de rejssende på Hærvejen kunne gøre holdt og vande dyrene, men i dag ligger den midt i skoven og plantagen. Hampen Sø er blandt landets rene- ste, og den har ikke noget egentligt tilløb bortset fra mindre skovgrøfter.

Lige nord for Ejstrupholm by centralt i kommunen ligger Ejstrup Sø, der er en 48 ha stor hedesø. Fra vejen mellem Ikast og Ejstrupholm dukker søen op i landskabet, hvor den ligger som et vigtigt, landskabeligt element med visuel forbindelse til Holtum Ådal. Søen ligger ikke i direkte forbindelse med Holtum Å, da denne forløber lige syd om søen. Dog har Ejstrup Sø udløb til Holtum Å i søens nordvestlige hjørne. Der har tidligere været gravet brunkul i området, men i dag indgår søen i et rekreativt område, der indbefatter Lokkenborg Plantage nord for søen og

Hampen Sø placeret midt i Palsgård Skov. (Foto: Ikast-Brande Kommune)

Nye elementer i sølandskaberne

Når man opfører nye elementer i landskabet, vil det omgivende landskab påvirkes. Nogle gange er påvirkningen uvæsentlig, andre gange har påvirkningen en mere uheldig karakter, eller man kan opleve indpasningen som en forstærkning af landskabets karakter.

For at illustrere påvirkningerne på det åbne rum over søerne er der herunder opstillet en række tænkte eksempler.

Eksemplerne skal vise, hvordan søernes karakteristika vil spille sammen med forskellige typer elementer, og hvilke forhold man skal være opmærksom på, når man opfører nye elementer.

Eksemplerne tager udgangspunkt i opførelse af tre forskellige typer elementer ved søerne. Deres påvirkning bliver beskrevet ud fra, om man oplever elementerne tæt på eller fra en afstand.

Det skal understreges, at det er tænkte eksempler, og at det ikke er alle der nødvendigvis kan realiseres.

ELEMENTET	EKSEMPEL	DEN VISUELLE KONSEKVENNS
Punkt	Vindmølle Mast Skorsten Silo	PÅ NÆRT HOLD: Er punktet altid synligt på de meget horisontale sø flader. PÅ AFSTAND: I et lukket sø landskab f.eks. i en tunneldal vil punktet delvist ikke være synligt. Ligger søen derimod i et åbent landskab, vil punktet være synligt.
Forløb / linje	Veje Jernbane Højspændingsledning	PÅ NÆRT HOLD: Er linjen altid synlig på grund af åbenheden ved den horisontale sø flader. PÅ AFSTAND: I et lukket sø landskab, f.eks. i en tunneldal, vil linjen ofte ikke være synlig, men der vil omkring linjen ofte opstå en delvis åben korridor, der vil bryde med den ellers lukkede karakter. Ligger søen derimod i et åbent landskab, vil linjen være syn-
Volumen	Større landbrugsbyggeri Biogasanlæg	PÅ NÆRT HOLD: Er volumen altid synlig på grund af kontrasten til den horisontale søflade, men volumen kan helt eller delvist skjules med beplantning. PÅ AFSTAND: I et lukket sølandskab, f.eks. i en tunneldal, vil volumen ofte ikke være synlig. Ligger søen derimod i et åbent fladt landskab, vil volumen være synlig.

Ejstrup Sø nord for Ejstrupholm. (Foto: Ikast-Brande Kommune)

anlagte vandrestier op mod et af kommunens få sommerhusområder.

Længst mod syd på grænsen til Vejle Kommune ligger Rørbæk Søerne som en del af en sørække, startende nedstrøms med Rørbæk Sø, Lillesø, Nedre Sø og Kulsø, der samlet forløber i bunden af en smal tunneldal. Det omkringliggende, storbakkede morænelandskab er prydet af såvel skov som

lyngklædte skrånninger, og i søerne kan man se enkelte større øer, enten beklædt med lyng eller med lavere busklignende bevoksninger. De stejle skrænter ned mod den åbne søflade gør Rørbæk Sø til en del af et veldefineret landskabsrum nær Hærvejen, hvilket gør området kulturhistorisk spændende bl.a. med forekomster af gravhøje.

Konklusion

Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder med søer som landskabselement. Begreberne *styrke* og *sårbarhed* er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarheden fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrke

- Søerne er velegnede som rekreative oplevelsessteder med stor værdi.
- De fire største søer har en betydningsfuld størrelse, der gør dem robuste i deres karakter.
- Søerne er i deres landskabelige placering meget varierede i form og udtryk og har derved forskellige landskabelige kvaliteter.

Sårbarhed

- På trods af søernes størrelse er de sårbare overfor tekniske elementer, der virker visuelt forstyrrende for roen i landskabet omkring søerne. Det åbne rum over søens overflade er en del af oplevelsen af søen.
- Søerne og de organismer, der lever i dem, påvirkes af forurening fra de ejendomme, landbrug og dambrug, der ligger spredt i landskabet, og som på sigt kan ødelægge søernes værdifulde natur. Områderne er særligt sårbare både visuelt og naturmæssigt overfor intensiv udnyttelse, da deres visuelle og rumlige, landskabelige kvaliteter kan forsvinde.

TERRÆN

Fladt

VEGETATION

Krat

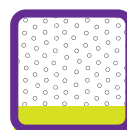
Kombination
Nål & løv

SKALA

Stor

KARAKTER

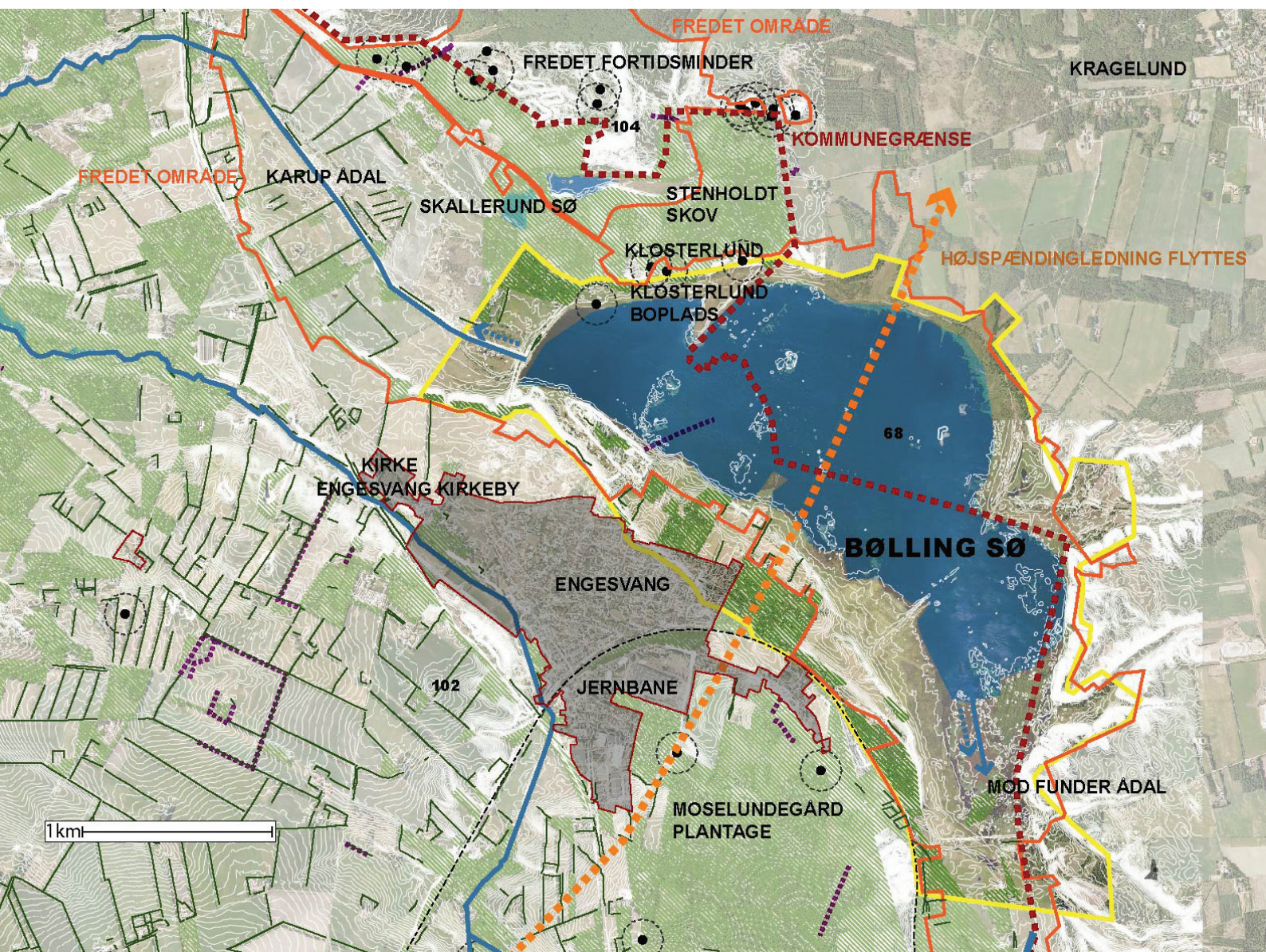

Åben

TEKNISKE ANLÆG

Højspændingsledning

Udsnitsskorte over Bølling Sø og omegn der viser de landskabelige afgrænsninger.

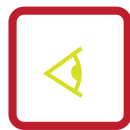
- Søer
- Åer
- Åens strømsretning
- Skov og plantager
- Fredet fortidsminder
- Fredet område
- Højspændingsledning
- Beskyttede jord og stendiger
- Byafgrænsning
- Områdegrens
- Kommuneegrænse

ÅDALE

Stejl

VISUELLE FORHOLD

Kig

Bølling Sø

Bølling Sø, der ligger som en del af Karup Ådal, er et oplevelsesrigt, karakterfuldt og naturskønt landskab. Der er mange kulturhistoriske interesser i området og stedet er i dag udpeget som et særligt værdifuldt kulturmiljø. Blandt andet er den fredede Stenholt Skov, umiddelbart nord for Bølling Sø, et unikt stykke kulturarv der tydeligt fortæller en historie om det liv der er blevet levet i området igennem tiderne. Bølling Sø er i dag et resultat af Danmarks tredjestørste naturgenopretningsprojekt.

Konklusion

Herunder opsamles det væsentligste, man skal være opmærksom på, i forbindelse med planlægning i eller omkring Bølling Sø. Begreberne styrke og sårbarhed er anvendt som vurderingsparametre. Styrke er et udtryk for, hvor tydeligt søens karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer der ligger i dem, mens sårbarheden fremhæver de ting man skal være opmærksom på der kan virke ødelæggende eller svækkende på landskabets styrke. Bølling Sø adskiller sig fra de øvrige landskaber, da området er fredet, hvorfor det ikke er muligt at opføre tekniske elementer. Derfor vil nedenstående styrker og sårbarheder været fokuseret på landskabets karakter.

Styrke

- Bølling Sø og de sønære arealer blev fredet i 2003.
- Vigtigt rekreativt område i kommunen.
- Oplevelsesrigt område med stor variation i landskabsudtryk, både kulturhistorisk og vegetationsmæssigt. Sidstnævnte både med forekomst af forskellige naturtyper, men også med Stenholt Skov, der visuelt er meget karakterfuld.
- Landskabet omkring Bølling Sø er et åbent storskala landskab med mange lange kig. Disse visuelle forbindelser binder området sammen på tværs af søfladen.

Sårbarhed

- Alle elementer vil være synlige i landskabsrummet, pga. åbenheden. Til gengæld kan storskalaen bevirke, at elementerne bliver nedtonet.
- Landskabskanterne omkring Bølling Sø er forholdsvis uforstyrrede, derfor vil det være sårbart overfor nye elementer, såsom bebyggelse, større anlæg mv.

Bølling Sø set fra Klosterlund Museum.

Beliggenhed og afgrænsning

Bølling Sø ligger lavt i landskabet omgivet af byen Engesvang og Moselundgård Plantage mod syd og Stenholt Skov samt andre skovpartier mod nord og øst. Mellem søen og Engesvang er der en bræmme af enge og overdrev, der afgræsses. Denne bræmme samt terrænets former bevirker, at Engesvang by ikke er synlig fra søområdet.

Landskabskarakter

Landskabet omkring Bølling Sø er kendetegnet ved at være meget varieret, både i terræn og naturtyper. Søen er et åbent men vel definerbart landskabsrum. Det, der definerer rummet, er fladen, kanterne og himmelen. Det er søen og det rum den skaber, der danner sammenhængen i området.

Oprindelse

Bølling Sø er en del af Karup Ådal og Funder Å, der ligger i den nordligste del af kommunen og følger kommunegrænsen. Oprindeligt har den nok skåret sig ned mellem de to dele af Bording Bakkeø.

Bølling Sø var den største, lavvandede sø på

den midtjyske højderyg. I 1870'erne blev søen afvandet, men den afvandede søbund blev ikke god landbrugsjord.

På kort fra 1900-tallet fremstår Bølling Sø som et inddæmet område med landvands- og afvandingskanaler, som den udrettede Bølling Kanal fører vand væk fra. Omgivelserne er lavtliggende ubebyggede mose- og kærømråder. I løbet af stenalderen blev Bølling Sø mindre. Sumpplanter bredte sig ud i søen, og der dannedes en højmose. I bondestenalderen for 6.000 år siden var den vestligste del af søen groet til, så der kun var en mindre sø mod nord i den midterste del af lavningen, opstemmet af højmosen og med afløb mod vest. Denne størrelse på ca. 140 ha blev holdt frem til 1870'erne, da den blev afvandet.

I 2003 blev arealet med Bølling Sø-området fredet, og i 2004-05 blev den tidligere Bølling Sø genskabt og er i dag et resultat af Danmarks tredje største naturgenopretningsprojekt. Landskabet omkring Bølling Sø er kendetegnet ved at være meget varieret, både i terræn og naturtyper. Søen er et åbent men

Det store åbne landskabsrum med højspændingsledningen i baggrunden. Højspændingsledningen flyttes i forbindelse med opgradering af elnettet.

veldefineret landskabsrum. Det, der definerer rummet, er fladen, kanterne og himmelen. Det er søen og det rum den skaber, der danner sammenhængen i området.

Landskabskarakter

Terrænformationerne umiddelbart omkring søen rejser sig i veldefinerede afrundede bakker i bølgede former. Bølling Sø ligger lavt i forhold til det omkring liggende landskab. Terrænet omkring søen er med til at "skjule" området, der først visuelt dukker frem når man er fri af ådalens skrån timer.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

Der er et særligt tydeligt samspil mellem naturgrundlag og kulturskabte strukturer hvilket blandt andet opleves med kendskabet til historien om tørvegravningen og den kraftige udnyttelse af landskabet og naturressourcerne igennem tiderne. Stenholt Skov, der hovedsagelig består af gamle egekrat på skrån timerne, blev fredet 1988 for at bevare det karakterfulde egekrat. Tidligere blev træerne anvendt til stævningsdrift, hvor de blev afskåret ved roden, hvorefter de eftertrag-

tede støds kud voksede frem. Skoven rummer mange kulturspor: oldtidshøje, stensætninger, mergelbaner og en ruin af et tørveværk.

Hele området er et kulturhistorisk interesseområde. Det er også et værdifuldt kulturmiljø og større dele af området vest for Bølling Sø er kulturarvsareal. Ligeledes er meget store dele af området naturfredet. Der forekommer desuden enkelte beskyttede sten- og jorddiger samt flere fredede fortidsminder og mange arkæologiske fundsteder.

Bølling Sø-området er et særligt værdifuldt kulturmiljø. Området, der strækker sig fra Engesvang og Klosterlund og fortsætter ind i Silkeborg Kommune, er et meget sammensat kulturmiljø, der lag-på-lag fortæller og afspejler væsentlige træk af udviklingen gennem tiderne.

Kulturmiljøbeskyttelsen omfatter spor og elementer i Bølling Sø-området, der vidner om den omfattende tørveproduktion i området, herunder bl.a. gårdene Moselund og Klosterlund, ruiner af strøelsesfabrik, tørvefabrikken Phønix, fabrikant Frederik Henriksens minde-

Bølling Sø set mod syd mod ådalens stejle kant.

sten, luftbane, hulvej og Skallerund Sø.

Herudover omfatter kulturmiljøet stationsbymiljøet i Moselund, bygningerne og bebyggelsesstrukturen i Engesvang Kirkeby og spor efter gravning efter mergel, bl.a. vest for Engesvang Kirkeby. Desuden Stenholt Skov med Museum, Klosterlund Mindepark og spor efter udnyttelsen af ressourcer samt endelig Klosterlund Boplads. I kulturmiljøet indgår desuden også fredede fortidsminder og et stort kulturarvsareal.

Under tørvegravning i 1800- og 1900-tallet fremkom der talrige bopladser og oldsager i søen, men de præcise fundsteder kan kun angives for et fåtal af genstandene.

Vegetationsstrukturer og dyrkningsform
Naturtyperne veksler mellem overdrev, hede, eng og sø samt krat og skov. Flere af skovene er fredet og bærer i dag tydeligt spor af

den skovhugst, der har fundet sted igennem tiderne.

Bebyggelsesstruktur

Omkring Bølling Sø findes en del spredte husmandssteder og mindre gårde. Syd for søen ligger Engesvang, der er en mindre stationsby. Det er en traditionel landsbyopbygning med det gamle stationsområde centralt placeret. Hovedgaden rummer få spredte butikker. En større og nyere parcelhus/villaudstyknings er placeret i byens nordøstlige hjørne. Mod øst ligger der et mindre industriområde.

Nær søen er der endvidere to campingpladser og feriekoloni. Kragelund Naturcenter i søens nordvestlige hjørne rummer et museum, samt en børnehave og en naturskole. Der ses ingen bebyggelse omkring søen, alt ligger skjult i landskabet.

Stenholdt Skov nord for Bølling Sø med egekrat på de stejle skrånninger.

Skala og rumforhold

Bølling Sø veksler fra lukket pga. terrænet og skovene, til åbent pga. den store søflade. Samtidig er søen tydeligt afgrænset af omgivelserne, men da søen er det mest dominerende landskabselement i området, fremstår landskabet i helhed som åbent.

Rumlige sammenhænge

Den store vandflade er det landskabstræk, der rumligt samler alle de omkringliggende landskabstyper, der er repræsenteret i området. Søen ligger som en markant kile i landskabet.

Markante elementer

Bølling Sø er et oplevelsesrigt og karakterfuldt landskabselement. Højspændingstraceet, der gennemskærer søen, er meget markant i det store åbne rum. Dette anlæg er dog i proces for at blive flyttet væk fra søen.

Særlige visuelle forhold

Terrænet omkring søen er med til at gøre området til et attraktivt og unikt landskab med markante rumlige og visuelle forhold, der giver forskellige oplevelser af søen - en utrolig variation i terræn og natur og dermed i den samlede oplevelse af landskabet. De fleste steder er der vid udsigt med lange kig ud over det meste af vandfladen.

Markante terrænforhold

Terrænformationerne umiddelbart omkring søen rejser sig i veldefinerede, afrundede bakker i bølgede former.

TERRÆN

Storbakket

VEGETATION

Skov

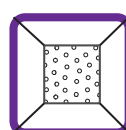
Kombination
Nål & løv

SKALA

Mellem

KARAKTER

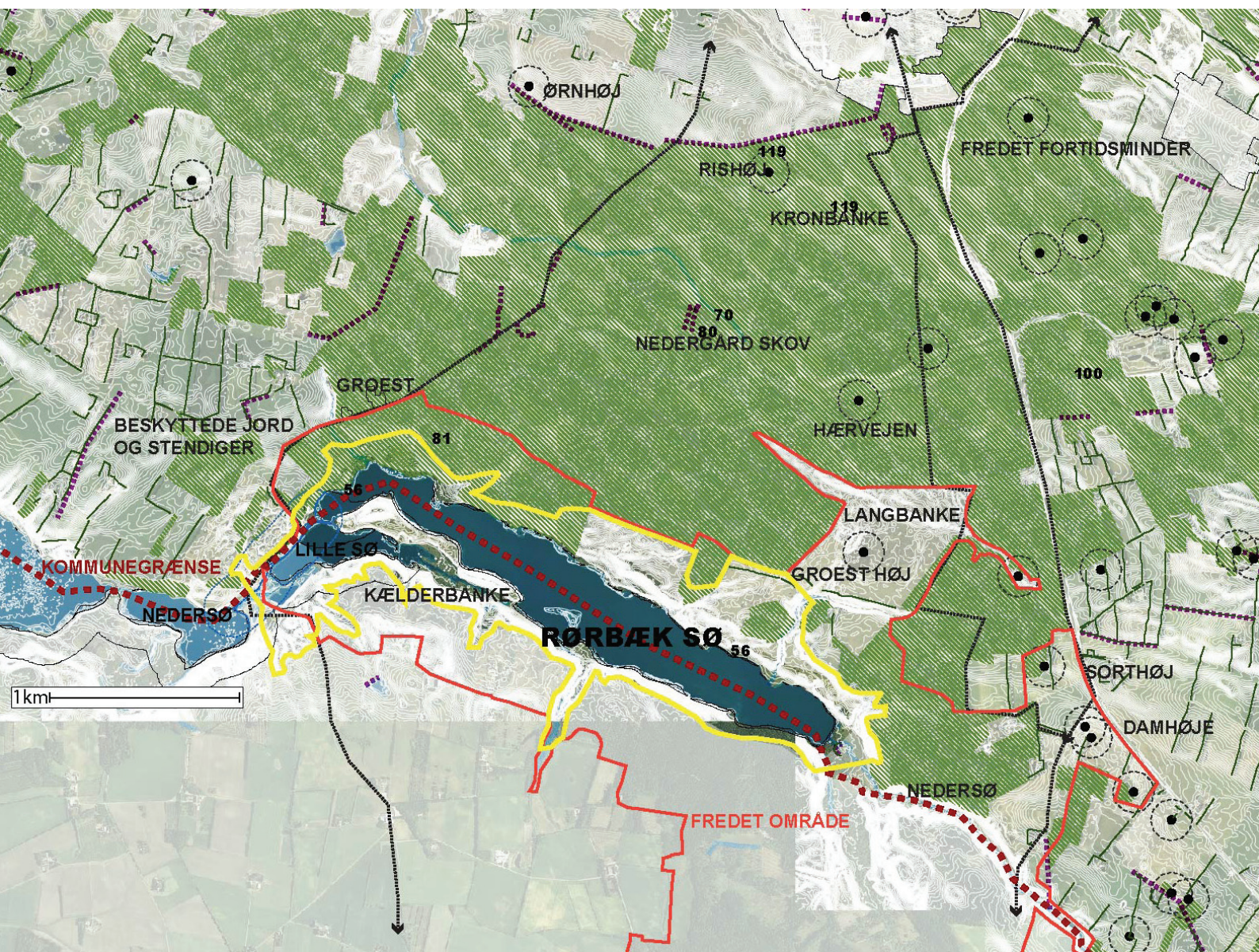

Lukket

TUNNELDAL

Stejl

Udsnitkort over Rørbæk Sø.

- Søer
- Åer
- Skov og plantager
- Fredet fortidsminder
- Hærvejen
- Fredet område
- Beskyttede jord og stendiger
- Områdegrænse
- Kommunegrænse

Rørbæk Sø

Rørbæk Sø ligger langs kommunegrænsen mod sydøst i bunden af tunneldalen, som den største af en række langsøer. Søen omkranses i hele sin længde af skov og stejle skrænter med lyng og enebærbuske. Langs nordsiden af Rørbæk Sø afgrænses sølandskabet af Nedergård Skov. Området omkring Rørbæk Sø byder på et stykke spændende kulturhistorie, bl.a. med nærheden til Hærvejs-forløbet, indrammet af en smuk og afvekslende natur.

Konklusion

Herunder opsamles det væsentligste man skal være opmærksom på, i forbindelse med planlægning i eller omkring Rørbæk Sø. Begreberne styrke og sårbarhed er anvendt som vurderingsparametre. Styrke er et udtryk for hvor tydeligt søområdets karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer der ligger i dem, mens sårbarheden fremhæver de ting, man skal være opmærksom på, der kan virke ødelæggende eller svækkende på landskabets styrke. Rørbæk Sø adskiller sig fra de øvrige landskaber, da området er fredet, hvorfor det ikke er muligt at opføre tekniske elementer. Derfor vil nedenstående styrker og sårbarheder været fokuseret på landskabets karakter.

Styrke

- Området er et vigtigt rekreativt område i kommunen, med meget store landskabelige værdier.
- Oplevelsesrigt område både landskabeligt, beplantningsmæssigt, kulturhistorisk, med stor variation i landskabet.
- Rørbæk Sø er et karakterfuldt og landskabeligt dramatisk område.
- Rørbæk Sø er et åbent landskabsrum mens den omkringliggende Nedergård Skov er lukket i sin karakter. Denne kontrast mellem det åbne og det lukkede rum gør Rørbæk Sø til et unikt område.

Sårbarhed

- En del af området omkring Rørbæk Sø er udpeget som et større uforstyrret landskab, da mange landskabelige og naturmæssige elementer kan være sårbare overfor forandringer.
- Søen er en del af et større landskabsstrøg, der strækker sig videre ind i Hedensted og Horsens Kommune, hvorfor bevaring af landskabet som det tager sig ud i dag, er vigtig.
- Søens kanter er et væsentligt karaktertræk, da træerne fra Nedergård Skov for det meste fortsætter hele vejen ned til vandkanten. Det bevirker et interessant møde mellem den horisontale søflade og den vertikale vegetation. Det er vigtigt at bevare denne overgang mellem det vertikale og det horisontale. Overgangen forstærkes yderligere af Rørbæk Søes beliggenhed i den dybe tunneldal.
- På grund af den "uberørte" landskabskarakter er arealerne omkring Rørbæk Sø sårbare overfor tekniske anlæg.

Rørbæk Sø set mod vest.

Beliggenhed og afgrænsning

Midt på den jyske højderyg udspringer Danmarks to største åer, Gudenå og Skjern Å, der bliver til Rørbæk Sø og den sørække, der ligger i forlængelse heraf. Gudenå og Skjern Å ligger i samme tunneldalstrøg med få hundrede meters afstand for at løbe i hver sin retning mod havet. Samme sted krydser Hærvejen, midt i vandskellet, og har gennem årtusinder sat spor i landskabet som Jyllands hovedfærdselsåre. Egekrattene præger landskabet omkring Rørbæk Sø og udgør sammen med Tinnets Krat, beliggende i Vejle kommune, samt en række små og større egekrat Danmarks største egekratområde. Området byder således på et stykke spændende kulturhistorie indrammet af en smuk og afvekslende natur.

Landskabskarakter

Rørbæk Sø ligger i bunden af en smal tunneldal omgivet af skov og/eller lyngklædte skrånninger.

Søen ligger i forbindelse med flere langsøer. Det omkringliggende landskab består primært af et storbakket morænelandskab. I søen rejser sig enkelte større øer, enten beklædt i lyng eller med lavere buske. Rørbæk Sø er et veldefineret landskabsrum med den åbne søflade og de stejle skrænter med blandet skov og hede.

Oprindelse

Det er karakteristisk for dalstrækningerne i den syd østlige del af kommunen, at de skærer sig ned i højtliggende, flade landskaber, hvorved den øverste kant, dalskuldren, ligger i samme niveau på begge sider af dalen. Dalene kaldes tunneldale, da man antager, at vandet har løbet under isen i lukkede kanaler eller tunneller. Smeltevand har således løbet under gletsjerisen under sidste istid for ca. 10.000 år siden og skabt disse dalsystemer. Sprækkerne i dødisblokken, der har ligget og udfyldt hele søbassinet, er blevet fyldt op med

Rørbæk Sø set mod sydøst med udsigt til Kælderbanke, Fårebanke og videre ind i Vejle Kommune.

sand - og efter isblokkens bortsmeltning ligger materialet fra sprækkerne tilbage som øer i søen. Disse øer ses den dag i dag flere steder i søen.

Terræn

Terrænet nærmest søen består af tunneldalens stejle dalskråninger. Mod nord bliver terrænet mere kuperet, hvor man bevæger sig ind i et mere traditionelt morænelandskab.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

De mange kilder, vandløb og søerne i området har altid tiltrukket mennesker - lige fra stenalderens jægere og fiskere, der slog sig ned på bopladser langs åløbene, til nutidens turister på søndagsudflugt.

Blandt de mange kilder i området har især én tiltrukket sig opmærksomhed - den hellige Skt.

Peders Kilde. Potteskår fra den romerske jernalder viser, at kilden allerede dengang har været besøgt. Med beliggenheden ved Hærvejen har pilgrimme, kræmmere, tiggere og sognets egne børn i stort tal styrket sig ved kildens vand. Det engang så frodige kildevæld er i dag blot en lille brønd omkranset af en kopi af en middelalderlig brøndkumme.

I forrige århundrede havde visionære folk planer om udtørring af den forholdsvis dybe Rørbæk Sø sammen med de tilstødende søer: Lillesø, Kulsø og Nedersø. Udtørringsprojektet blev dog aldrig til noget, men Lillesø er senere udvidet betydeligt ved opdæmning i forbindelse med anlæg af et dambrug.

1400-tallets Rørbækgård lå oprindeligt på Kælderbanke længst mod vest i Rørbæk Sø. Søen med dens omgivelser blev fredet 1962.

En af de landskabeligt højtliggende gårde placeret på kanten af tunneldalens skråning.

Vegetationsstrukturer og dyrkningsform

Dallandskabet domineres primært af egekrat blandet med egehøjsskov, tørre og fugtige heder, og fugtige enge og moser med søer og rislende bække. Tilsammen danner det rammen om et meget varieret plante- og dyreliv.

Bebyggelsesstruktur

Der ses ganske få mindre gårde/huse i landskabet nær Rørbæk Sø. Det er kendetegnende for de få der ses, at de ligger højt i landskabet. Sandsynligvis skyldes denne placering, at der var vådt i dalbunden og at det derfor var uhensigtsmæssigt at bygge her.

Skala og rumforhold

Landskabsrummet omkring Rørbæk Sø er i mellemskala, primært på grund af de relativt lange kig ud over søen, men som stadig begrænses af den omkringliggende skov, vegetation og skrånin-

ger. Der er stor harmoni i forholdet mellem fladen og skråningerne.

Rumlige sammenhænge

Søen har en samlende egenskab, da den binder de forskellige landskabselementer sammen.

Markante elementer

Landskabet er i sin helhed med tunneldal, søer, øer, skov og åbne naturtyper et markant element i landskabet. En tydelig kile der skærer sig ned i landskabet.

Øerne placeret i søen er ligeledes tydelige og karaktergivende i landskabet.

Særlige visuelle forhold

Tunneldalen ligger skjult i landskabet. Skiftet fra den lukkede skov (Nedergård Skov) til de åbne

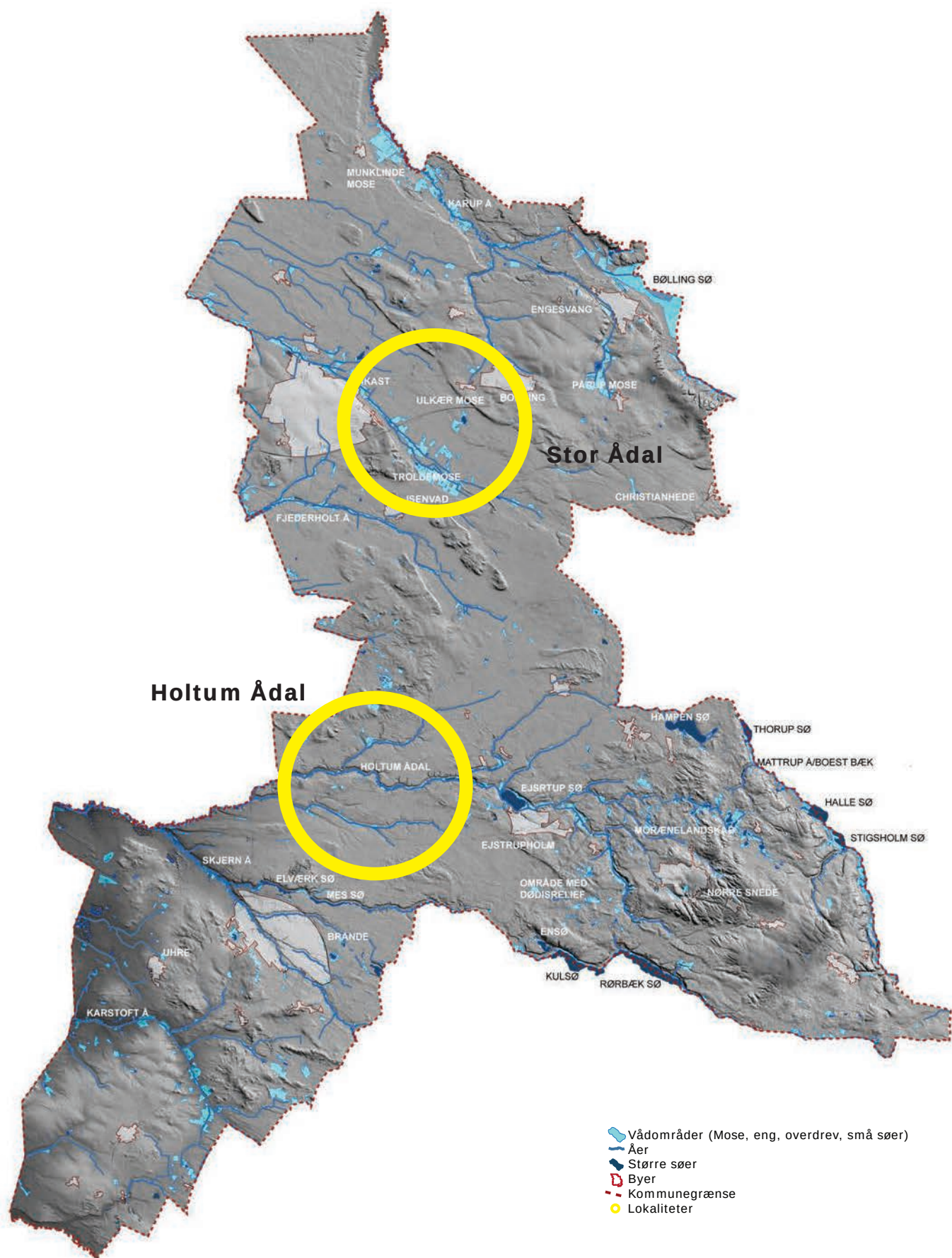

Terrænet omkring Rørbæk Sø er markant og ofte med kraftige skråninger.

naturtyper(sø, hede, eng) har en overraskende effekt, der får landskabet til at fremstå storslået. Søen står i kontrast til det lukkede skovlandskab og fremstår som et stort, klart defineret, åbent rum.

Markante terrænforhold

Skrænterne langs søen er markante i deres samspil med søfladen.

> Oversigtskortet viser ådale og vådområder i Ikast-Brande Kommune. Landskabet rummer en mangfoldighed af vandløb, åer og søer.

Holtum Ådal - den tætte og høje vegetation langs åløbet slører de landskabelige kvaliteter.

Vådområder og ådale

Ikast-Brande Kommune har en mangfoldighed af vandløb, åer og søer, og meget af det midtjyske ferskvand udspringer fra kilder i eller tæt ved kommunen. De mange åer er et resultat af isens smelten ved afslutningen af sidste istid, hvor hovedparten er opstået som større og mindre vandløb, der har gravet sig ned i smeltevandsdalene på deres vej mod Vesterhavet. De er særligt opstået i tilknytning til de store smeltevandsporte ved Moselund, Christianshede og Hampen, hvorfra kraftige floder engang strømmede ud over Vestjylland.

Således har Storåen, Danmarks næstlængste vandløb, og Karup Å udspring i kommunen, mens en mangfoldighed af åer og bække løber sammen i Skjern Å, der tillige har en del af sit hovedforløb i kommunen. Yderligere har eksempelvis Funder Å og Mattrup Å forbindelse til Gudenåen. Langs de store vandsystemer ligger enge og vådområder, som tilsammen udgør elementer i landskabet, der i høj grad præger kommunens natur.

Der er stor forskel på, hvor synlige de enkelte vandløb er i landskabet. Storåens ådal er i kraft af sin bredde og mange mindre vandløb et markant element, mens andre åer står mere skarpt som dybe vandløb med stejle sider som f.eks. Holtum

Ådal. Hovedparten af vandløbene bevæger sig uden om plantager og skove, men kan være indrammet af høj kratvegetation til den ene side eller på begge sider på kortere strækninger. Dette bevirker, at de bliver synlige i det åbne land og f.eks. kan være med til at bryde læheggenes strukturer.

I morænelandskabet sydøst for Nørre Snede er der også dannet tunneldale, som rummer en del små vandhuller, der er opstået i lavninger i morænebakkerne eller i forbindelse med dødisklumper, der er efterladt, da isen smeltede tilbage.

Mattrup Å/Boest Bæk, som løber helt til Gudenåen, udspringer i en tunneldal, hvorfra den afvander Torup Sø, Halle Sø og Stigsholm Sø. En enkelt tunneldal strækker sig langt og har forbindelse helt til Randers Fjord.

Flere steder findes der større og mindre moseområder, der tilsammen udgør et areal svarende til 25 km². Ofte ligger moserne i tilknytning til vandløbene, der ellers er indrammet af engarealer. Langs Karup Å's øvre løb fra Klode Mølle til den fredede Munklinde Mose og langs Storeå ses flere mosearealer.

Fjederholt ådal ligger både i et åbent og fladt landskab. Her set mod Isenvad.

Nye elementer i vådområder og ådale

Når man opfører nye elementer i landskabet vil det omgivende landskab påvirkes. Nogle gange er påvirkningen uvæsentlig, andre gange har påvirkningen en mere uheldig karakter, eller man kan opleve indpasningen som en forstærkning af landskabets karakter.

For at illustrere påvirkningerne på ådalens tydelige profil er der herunder opstillet en række tænkte eksempler.

Eksemplerne skal vise, hvordan ådalens karakteristika vil spille sammen med forskellige typer elementer, og hvilke forhold man skal være opmærksom på, når man opfører nye elementer.

Eksemplerne tager udgangspunkt i opførelse af tre forskellige typer elementer i ådalen. Deres påvirkning bliver beskrevet ud fra, om man oplever elementerne tæt på eller fra en afstand.

Det skal understreges, at det er tænkte eksempler, og at det ikke er alle, der nødvendigvis kan realiseres.

ELEMENTET	EKSEMPEL	DEN VISUELLE KONSEKVENS
Punkt	Vindmølle Mast Skorsten Silo	PÅ NÆRT HOLD: De fleste ådale og vådområder ligger naturligt lavt og adskiller sig markant fra det omkringliggende landskab. Derfor vil punktet ofte være et synligt og forstyrrende element. PÅ AFSTAND: Kan punktet delvist skjules, pga. terrænformerne og omkringliggende vegetation.
Forløb / linje	Veje Jernbane Højspændingsledning	PÅ NÆRT HOLD: Når linjen krydser ådalen vil den være synlig. PÅ AFSTAND: Linjen vil ikke fremstå synlig, den vil evt. blive skjult af de omkringliggende beplantninger. Dette vil dog ikke være tilfældet ved de brede og åbne ådale, som Store Ådalen.
Volumen	Større landbrugsbyggeri Biogasanlæg	PÅ NÆRT HOLD: Et volumen placeret midt i ådalen vil være meget synligt, og vil skabe en visuel uro. Det vil være et fremmedelement, der vil være svært at indpasse. PÅ AFSTAND: Et volumen placeret i en ådal vil i de mindre ådale være skjult, mens det i de store og åbne ådale vil være meget synligt og skæmmende.

Holtum Ådal øst for St. Thorlund. Ådalen skærer en kraftig kile igennem landskabet.

Konklusion

Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder i og omkring vådområder, ådale og moser. Begreberne *styrke* og *sårbarhed* er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrke

- Ådalene er en af de mest karakteristiske, værdifulde og oplevelsesrige landskabs-træk i Ikast-Brande Kommune.
- Mange markante og forskellige ådale, der er med til at skabe en variation og åbenhed i landskabet.
- De store åsystemer er markante med store enge og vådområder, der præger kommunens natur.
- Det store antal af åer og vandløb er med til at skabe en stor diversitet i kommunens naturtyper.
- Moserne er landskabeligt interessante pga. af et rigt plante- og dyreliv.
- Engene langs med vandløbene har rekreativt potentiale.

Sårbarhed

- Højere udnyttelse af agerbrugslandskabet kan medføre inddragelse af eksisterende vådområder mv. og rørlægning/regulering af vandløb vil reducere synlig tilstedeværelse i landskabet.
- Ådalene er generelt sårbare overfor manglende afgræsning, f.eks. ved tilgroning, fordi de mister deres karakter af at være markante landskabelige træk.
- Området med dødisrelief sydvest for Nørre Snede er det eneste sted, denne naturgeografi er repræsenteret. Dødisrelieffet viser sig i landskabet i form af mange lavninger, vandhuller og små søer. Området er unikt og derfor sårbart.

TERRÆN

VEGETATION

SKALA

VISUEL

KARAKTER

TEKNISKE ANLÆG

Flad i
dal

Hegn
ens retning

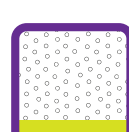
Krat

Stor

Kig

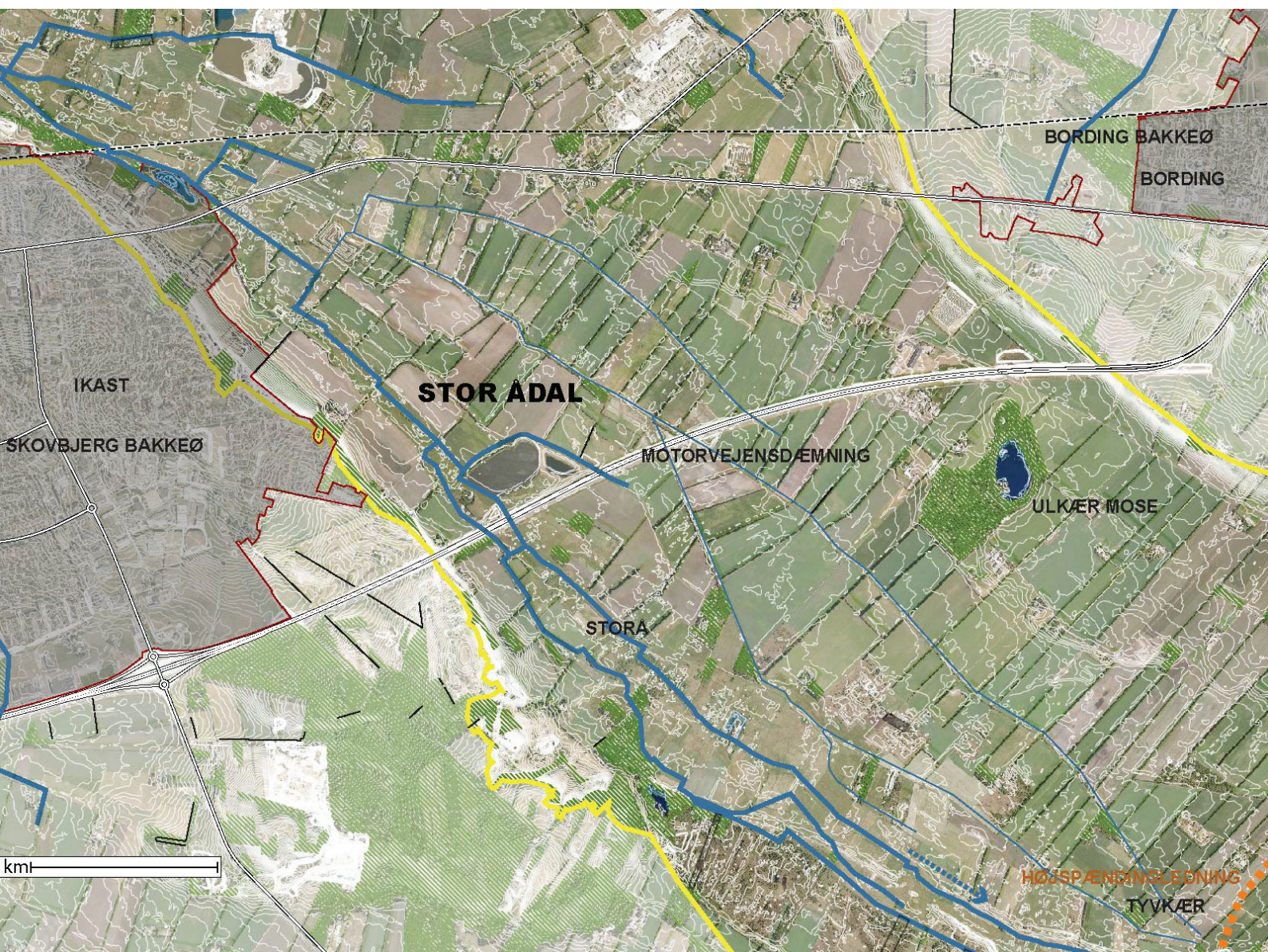
Åben

Vej

Vindmølle

Udsnitkort over Stor Ådal.

- Søer
- Åer
- Åens strømsretning
- Skov og plantager
- Byafgrænsning
- Højspændingsledning
- Områdegrænse

Storådal

Storådal, der bl.a. indeholder Storå, som er Danmarks næstlængste vandløb, er et kraftfuldt element i landskabet pga. sin storhed og bredde. Udover åløbet og de gravede kanaler består den brede ådal af enge og vådområder. Ådalen er placeret i et åbent og fladt landskab. Visuelt er det de store og lange kig, der præger ådalen, som rumligt afgrænses af Bording Bakkeø, Skovbjerg Bakkeø og Isenbjerg. På grund af den visuelle åbenhed i landskabsrummet er der stor synlighed ved opførelsen af nye elementer i landskabet.

Konklusion

Herunder opsamles det væsentligste man skal være opmærksom på, i forbindelse med planlægning i eller omkring Storådal. Begreberne styrke og sårbarhed er anvendt som vurderingsparametre. Styrke er et udtryk for hvor tydeligt ådalens karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer der ligger i dem, mens sårbarheden fremhæver de ting man skal være opmærksom på, der kan virke ødelæggende eller svækkende på landskabets styrke.

Styrke

- Storådal er et storskala landskab, der pga. sin størrelse er unikt og står i kontrast til mange af kommunens øvrige landskaber.
- Denne storhed og det brede landskabsrum opleves primært fra de omkringliggende bakkeøer og fra motorvejen mellem Århus og Herning.
- Storådal som det åbne og store landskabsrum, der er med til at fremhævede omkringliggende bakkeøer, er et væsentligt landskabstræk i Ikast-Brandø Kommune.
- På grund af den store skala i Storådal kan landskabet bedre rumme større tekniske elementer. Nok vil elementerne være synlige fra store dele af området, men storheden i landskabet er med til at gøre det mere robust.

Sårbarhed

- Den åbne karakter i landskabet omkring Storådal giver stor synlighed, hvilket kræver en opmærksomhed om ådalens samlede fremtræden.
- Storåen er ikke så synlig i ådalen pga. tilgroning.
- Det er en udfordring for Storådal at bevare sin åbenhed, da for meget tilgroning omkring åløbet vil bevirke, at den særlige karakter forsvinder.

Storådalens set fra landevejen mellem Bording og Ikast.

Beliggenhed og afgrænsning

Storådalens forløber på tværs af den nordlige del af Ikast-Brande Kommune. Ådalen ligger på smeltevandsletten mellem Skovbjerg Bakkes nordlige side og den sydlige side af Bording Bakke.

Landskabskarakter

Storådalens er kendetegnet ved at have en stor, bred og delvist åben karakter. Selve åløbet er smalt og snor sig igennem det store rum. Der er en del mindre tilløb til hovedåløbet, ligesom der ses områder med engvandingssystemer flere steder. Enkelte steder ligger åløbet skjult i landskabet bag mindre buskvegetationer, og/eller læhegn. Men disse læhegn syner ikke af meget i det store landskabsrum, hvorfor den samlede opfattelse af landskabet er, at det er et stort og åbent landskab.

Oprindelse

Storådalens opstod, da isen smeltede bort i slutningen af sidste istid. Det medførte, at store mængder af vand løb henover slettelandskabet på vej mod Vesterhavet og dannede den brede og flade ådal.

Terræn

Storådalens er en bred, flad smeltevandslette, der er omgivet af hedeslette. Hedesletten stopper ved foden af Skovbjerg-, Bording-, og Nørlund Bakke. Bakkeøerne bliver fremtrædende i landskabet pga. kontrasten til ådalens flade landskabsform. Bakkeøerne er med til at afgrænse ådalens rumligt.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

Storådalens ses på kort fra 1800- og 1900-tallet som et bredt område syd for Tulstrup, der rummede et smalt vådområde med kær, enge og å mod sydøst.

På kort fra 1800-tallet ses det, at ådalens er blevet reguleret med gravede grøfter i engarealerne. De store vandmængder i Storåen og de lavtliggende arealer har betydet, at der ikke har foregået en egentlig opdyrkning af arealerne langs åen, ligesom det ikke var muligt at opføre bebyggelse på disse arealer.

I dag er den nedre del af ådalens fortsat ubebygget

Midt i Storådalens syd for Bording Bakkeø.

og fremstår med større og mindre moseområder og enge, men også store arealer med opdyrkede jorder. Kærshovedgård, der ligger for enden af ådalen mod øst på en mindre klit-aflejrings, er markant beliggende ud mod ådalen og er omgivet af tilhørende skove og agerjord. Gården har været anvendt til offentlige formål siden 1904.

Langs Storå er et par mindre fredede områder og der ses en lille gruppe fredede fortidsminder ovenfor ådalen samt et enkelt beskyttet dige.

Vegetationsstrukturer

Der ses en del læhegn på arealerne langs åløbet, primært på den nordlige side. Læhegnene er hovedsagligt orienteret vinkelret på åløbet, hvilket vil sige i NØ-SV-gående retning. Omkring moseområderne i ådalen er der en tættere vegetation i form af krat og mindre træer. De øvrige områder består primært af lyng og græsarealer.

Bebyggelsesstruktur

De mange små gårde og huse ses primært place-

ret oven for ådalsranden. Herfra ligger de med fin udsigt over ådalen og det forholdsvis åbne landskab.

Skala og rumforhold

Generelt er skalaen stor, med de store vidder, lange kig og åbne engarealer. Den tættere vegetation enkelte steder langs åløbet samt de relativt tætte læhegn bevirker, at skalaen på udvalgte steder virker mindre.

Rumlige sammenhænge

Ådalens brede forløb fremhæves ved foden af Skovbjerg Bakkeø og Ikast By, da bakkeøen danner en kant til ådalens ellers relativt flade forløb. Ligeledes er ådalens flade, brede arealer med til at skabe lange kig i og omkring landskabet ved Ikast samt Bording.

Markante elementer

Motorvejsdæmningen, der krydser ådalen, er et tydeligt og markant element. Dæmningen er synlig fra størstedelen af ådalen og er kontrastfuld til

Flere steder ses en intensivering i tilgroningen af arealerne omkring Storå.

det flade landskabsrum. På grund af de store vidder og lange kig virker elementer som vindmøller også markante i landskabet. De kan ses tydeligt langt fra, da de ofte er placeret højt i landskabet, som på kanten af bakkeøer mv. (se afsnittet om Vindmøller). Det samme gælder for højspændingsledningen, der krydser ådalen ved Tyvkær.

Særlige visuelle forhold

Storådalen er domineret af de lange kig igennem landskabet, hvor åen forekommer sekundær, da det er bredden på fladen, der er dominerende. Desuden er de omkringliggende bakkeøer med til at give et overblik over den brede ådal. Man kigger henover ådalen flere steder fra, fra de markante bakkeøer.

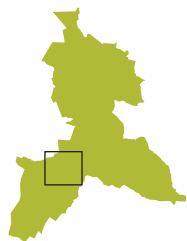
Markante terrænforhold

Overgangene til bakkeøerne er markante i landskabet. Specielt ved Skovbjerg Bakkeø, for foden

af Ikast by, er overgangen markant mellem fladen, skråningen og bakkeøens top. Der forekommer en mere glidende overgang mellem ådalen og Bording Bakkeø.

Det let snoede åløb syd for Bording Bakkeø, med Skovbjerg Bakkeø i baggrunden.

TERRÆN/ÅDAL

Stejl

Kombination

Stejl-terrassere

Krat

VEGETATION

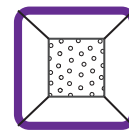

Mellem

Lille

SKALA

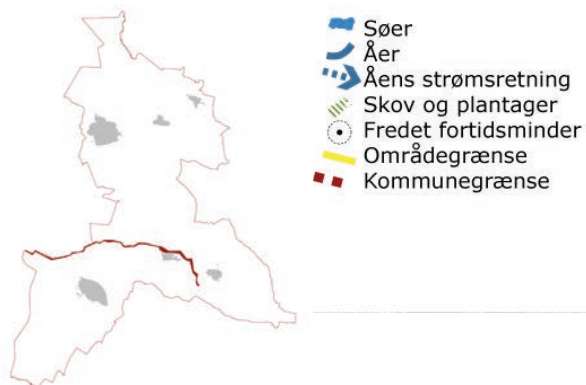

Lukket

KARAKTER

Udsnitkort, der viser den landskabelige afgrænsning af en del af Holtum Ådal.

Holtum Ådal

Holtum Ådal, er et spændende landskab med et stort rekreativt potentiale. Ådalen bevæger sig markant igennem landskabet og har stor variation i sin rumlige og skalamæssige fremtoning. Karakteristisk er det slyngede åløb i bunden af ådalen samt de markante og ofte terrasserede skrån timer. Den rumlige kvalitet ved Holtum Ådal er differentieringen i skrån timerne terrænmæssige former og variationen fra den store og brede ådal til det mere lukkede og intime landskabsrum. Holtum Ådal rummer flere kulturspor, der ses den dag i dag, blandt andet rester af gravede engvandingskanaler og en bevaret akvædukt.

Konklusion

Herunder opsamles det væsentligste, man skal være opmærksom på, i forbindelse med planlægning i eller omkring Holtum Ådal. Begreberne styrke og sårbarhed er anvendt som vurderingsparametre. Styrke er et udtryk for, hvor tydeligt ådalens karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer der ligger i dem, mens sårbarheden fremhæver de ting, man skal være opmærksom på, der kan virke ødelæggende eller svækkende på landskabets styrke.

Styrke

- Holtum Ådal er et spændende landskab med et stort rekreativt potentiale.
- Holtum Ådal er et meget karakterfuldt landskabstræk, der bevæger sig markant igennem landskabet.
- Holtum Ådal fungerer som et pejlemærke i landskabet i kraft af sit tydelige og til tider dramatiske forløb.
- Ådalen varierer mellem at være en smal og en bred ådal. Kendetegnene er, at skrån timerne altid er stejle og ofte terrasserede, hvilket er med til at tydeliggøre ådalen i landskabet.

Sårbarhed

- En lukket vegetationsstruktur i ådalens bund, specielt på ådalens smalle strækninger, som i området opstrøms for Over Harrild, har en betydning for oplevelsen af ådalen. Ådalens landskabelige form udvikles og dens rumlige kvaliteter forsvinder.
- Vedligehold af vegetationen, så en vis åbenhed og synlighed bevares, vil være med til at fastholde ådalen som et markant rumligt element, der defineres af de stejle skrån timer.

De tydelige terrasserede og stejle skrånninger.

Beliggenhed og afgrænsning

Holtum Ådal er en af de mest terrænmæssigt markante ådale i Ikast-Brande Kommune. Den løber på tværs af kommunen i den sydlige del, for foden af Nørlund Bakkeø, henover smeltevandsletten ved Ejstrupholm til kanten af morænelandskabet vest for Nørre Snede, hvor den udspringer.

Landskabskarakter

Holtum Ådal er karakteriseret ved at være dyb men varierende i bredden, dog altid med stejle og ofte terrasserede skrånninger. I bunden forløber den relativt smalle å med markante slyngninger.

Flere steder er åen opstemmet og der er opført sluser, broer og bygninger i relation til åen. Der er fortsat to dambrug i drift samt et "Put and take", men generelt set er ådalen friholdt for bebyggelse. Store dele af ådalssystemet ligger som mose-, hede- og engområder, men der er også tilgroede og plantede skovområder i eller nær ådalen.

Nedstrøms for Ejstrupholm er der få steder sket en egentlig opdyrkning i form af agerdyrkning ved åløbet. Øst for Lokkenborg Plantage er jorderne opdyrkede og åens mere markante forløb er udvisket. Nedstrøms for St. Thorlund ligger ådalen tydeligt i landskabet ved overgangen til morænelandskabet vest for Nørre Snede. Her er ådalen dyb, bred og åben i sin karakter.

Oprindelse

Holtum Ådal med alle sine forgreninger er opstået som kløfter i landskabet, da isen smeltede bort i slutningen af sidste istid og efterlod tydelige spor i landskabet.

Terræn

Holtum Ådal er tydeligt markeret i landskabet, da den skærer sig kraftigt ned i terrænet. Terrænet, der afgrænser ådalens udbredelse, er meget varieret. Kendetegnende er de markante skrånninger, der ses i det meste af ådalens forløb.

Den bevarede akvædukt ved Hygildvej.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

På kort fra 1800- og 1900-tallet ses Holtum Å-systemet (med Hvillum Bæk, Smedebæk og Kvindebæk) som smalle ådale med slyngede åer i bunden og med gravede engvandingskanaler langs siderne. Holtum Å-anlæggene blev gravet i 1874 over en strækning på 9,4 km.

Engvandingen havde stor betydning i forbindelse med hedeopdyrkningen, da engen indtil begyndelsen af 1900-tallet var den vigtigste foderleverandør i form af høslæt og græsning.

Ved kommunegrænsen mod vest, ved Brande Harrild, løber Holtum Å sammen med et sydligt parallelløbende åløb, som stopper sydøst for Hygild. Vest for Lokkenborg Plantage, nedstrøms fra Ejstrupholm, deler åen sig i flere åløb, hvoraf den sydligste, løber lige syd for Ejstrup Sø og er mest vandførende. Der er udløb fra Ejstrup Sø til Holtum Ådal.

På kort fra 1800-tallet fremgår Ejstrup Sø som et vådområde, der ved hjælp af gravede grøfter er i gang med at blive tørlagt, ligesom det skete for f.eks. Bølling Sø på daværende tidspunkt.

Store dele af området i og omkring Holtum Å vest for Hygild er udpeget som værdifuldt kulturmiljø med spor af engvandingssystemer langs Holtum Å. Området rummer flere kulturspor, som fortæller om ældre teknologi og forskellige former for udnyttelse af vandkraft og vandressourcer. Langs med åen ligger rester af de gravede engvandingskanaler.

Ved Hygildvej er bevaret en akvædukt af træ og jern, der fører over Holtum Å, og som er en del af engvandingens anlægget. På åens nord- og sydside findes lange strækninger af bevarede parallelt løbende kanaler.

Store dele af ådalen er udpeget som værdifuldt kulturmiljø og mindre områder er naturfredet.

Holtum Ådal ved en af de brede delstrækninger.

Vegetationsstrukturer

Store dele af ådalsystemet ligger som mose, hede og engområder, men der ses også tilgroede skovområder. Denne vegetationsstruktur bevirker, at Holtum Ådal til tider kan have en meget lukket karakter.

Bebyggelsesstruktur

Ådalen er i hele sin udstrækning stort set friholdt for bebyggelse. De meget få og små gårde og huse ses oven for ådalstrand, ligesom det også var kendetegnet ved Storådalen.

Skala og rumforhold

Holtum Ådal er varierende i størrelse og skala og skifter imellem lille og mellem skala. Ådalens markante skråninger og til tider tætte beplantning betyder, at de rumlige forhold varierer fra åben til lukket karakter.

Rumlige sammenhænge

Ådalen skaber en forbindelse øst-vest igennem landskabet. Ådalens markante anderledes landskab skaber overgange mellem de forskellige områder, den passerer igennem. Det, at ådalen til tider nærmest fremstår som en kløft, er med til at skabe et tydeligt landskabsskift, og derfor fremstår ådalen tydeligt i landskabet.

Markante elementer

Åens slyngede forløb er et markant element. Yderligere er enkelte af de bevarede kulturhistoriske elementer, som eksempelvis akvædukten ved Hygildvej, meget markant.

Holtum Ådal er, bortset fra en højspændingslednings krydsning ved Hygild, generelt ikke påvirket af store tekniske anlæg.

Der finder en del tilgroning sted langs åløbet, som bedst ses længst til venstre på fotoet.

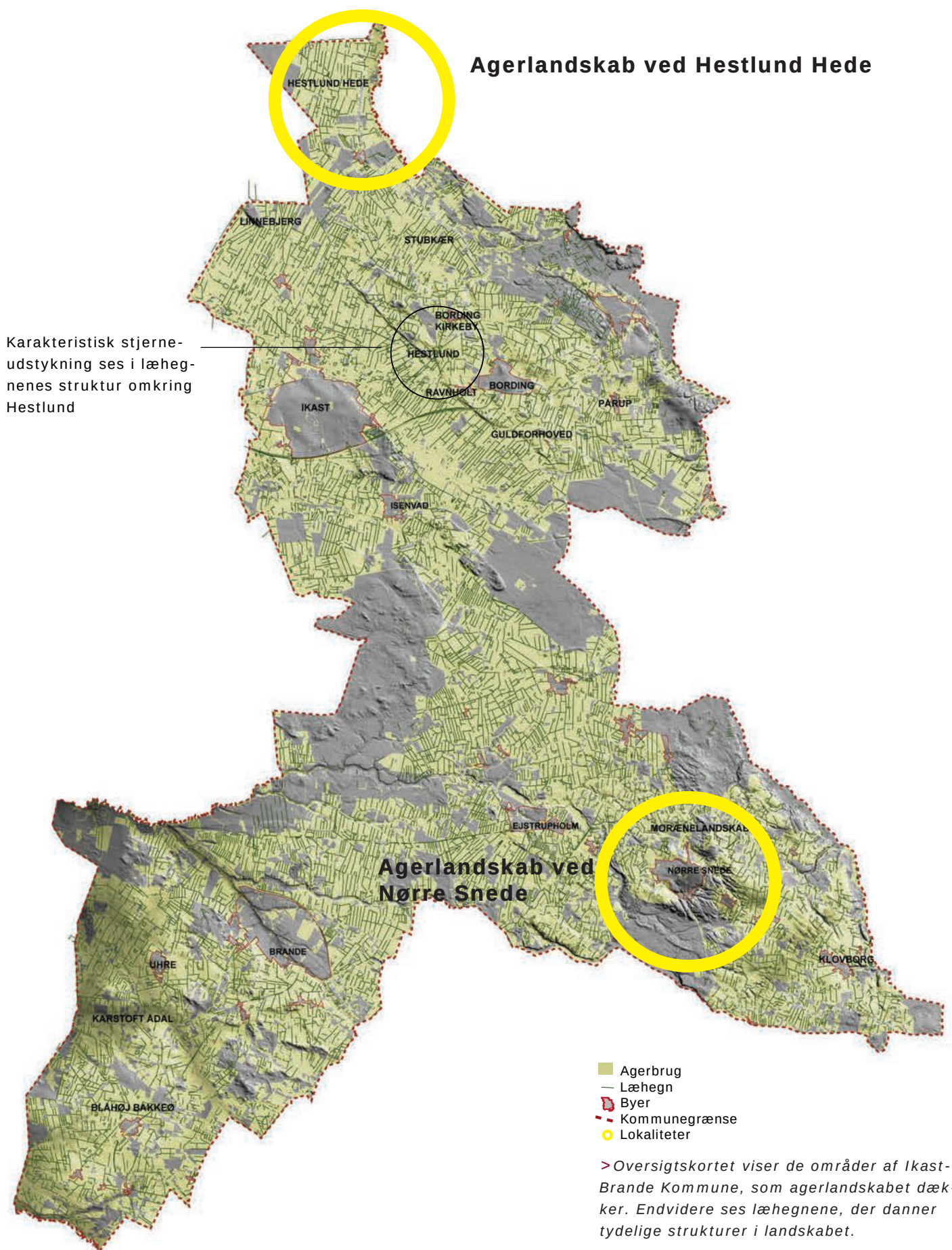
Særlige visuelle forhold

Generelt fremstår ådalen lukket uden mulighed for lange kig. Det skyldes delvist dens snoede forløb men også den til tider tætte beplantning i bunden af ådalen. I punkter åbner ådalen sig, bliver bredere og større i skala, hvilket medfører et større visuelt overblik.

De stejle og veldefinerede skråninger bevirker, at man ikke er i tvivl om, at der er en ådal. Dog er der flere steder hvor man ser direkte henover ådalen, så den visuelt forsvinder i det store landskabsbillede.

Markante terrænforhold

Uanset om ådalens bund er bred eller smal, er skråningerne stort set de samme. De er stejle og ofte terrasserede.

Det flade agerlandskab nord for Ikast, med de vide udsigter over landskabet.

Agerlandskab

Agerlandskabet, der er opstået og vedligeholdt af landbruget, er den mest udbredte landskabstype i Ikast-Brande Kommune, og den binder alle de øvrige landskabstræk sammen. De mange levende hegn mellem markerne og de mange regulerede grøfter og bække er med til at skabe rumlige strukturer, og definere udsynet og blikkets retning.

Agerlandskabets udtryk er meget varieret, alt efter om man befinder sig i det bakkede morænelandskab, på den flade smeltevandsslette eller på bakkeøerne. De tre typer agerlandskab er ekspo- nenter for hver deres skala, som har varierende styrker og sårbarhedskarakteristika.

I kommunens nordlige del fra Hestlund Hede og Stubkær mod øst til Ikast længere mod syd er agerlandskabet kendetegnet ved den store skala med store, ensartede og intensivt dyrkede marklodder med høje læhegn. Den store afstand mellem læhegnene, som afgrænser markerne, giver vide udsigter henover landskabet. Det flade terræn ved eksempelvis Hestlund Hede understøtter denne karakter, idet der her har været mulighed

for at anlægge store og regelmæssige markparceller. Området er opdyrket som noget af det sidste i kommunen, og har tidligere henligget som hede- landskab. Gårde og husmandskolonier ligger med større afstand her, end i morænelandskabet øst for isranden.

Den store skala gør sig også gældende i landskabet på og omkring Bording Bakkeø med de store, bløde bakkeformationer. I området omkring Bording Kirkeby, Hestlund, Bording, Ravnholt, Guldforhoved og Pårup ses dog også i dag et karakteristisk stjerne- og blokudskiftet mønster, der er opstået omkring 1800-tallet, hvor gårdene flyttede ud til deres tilhørende dyrkningsjorder.

Midt i kommunen, bliver landskabets skala middel. Markparcellerne er mindre, og læhegnene står derfor med kortere afstand, hvilket får landskabet til at fremtræde mere lukket og med klare rumlige grænser. Det understøttes af mindre skovlodder og beplantningsparceller, som ligger iblandt den opdyrkede agerjord. Tilsammen bevirker dette, at skalaen bliver mindre, og det store visuelle overblik forsvinder til fordel for en stærkere rum-

lig oplevelse. Bebyggelsesmønstrer med spredte gårdbebyggelser er stadig udbredt her og er meget karakteristisk for landskabet.

Den lille skala ses i morænelandskabet, hvor det bakkede terræn er kendetegnet ved at være et "kludetæppe" af agerlandbrug med markparceller, der slynger sig i det kuperede terræn. Denne struktur bevirker, at de mange markparceller generelt er mindre end andre steder i kommunen, og det visuelle overblik begrænses konstant af læhegn, terrænformationer mv. Læhegnsstrukturen i denne del af kommunen er meget varierende. Der ses både høje, lave, tætte og mere åbne læhegn, som er svære at retningsbestemme, da de følger landskabets kurver. Karakteristisk for agerbrugslandskabet i denne del af kommunen er de mange sten- og jorddiger, der er med til at markere dyrknings- og ejerlavsgrenserne. Det gælder specielt i området sydvest for Klovborg, hvor der er mange bevarede sten- og jorddiger. I det hele taget er

tidsdybden i småskala-landskabet stor, og af kort fra 1800-tallet fremgår det, at landskabet omkring Nørre Snede allerede dengang lå som opdyrket agerjord.

Området syd for Brande er et mere komplekst og sammensat landskab, der kan inddeles i flere karakteristiske områder: området syd for Brande, der er i mellemskala, med mange beplantningsparceller i varierende størrelser og mellemstore markparceller. Karstoft Ådal, der er i mellemskala, med tæt vegetation, hvor engarealerne nærmest vandløbet bruges til afgræsning, og til sidst det typiske danske landbrugslandskab på Blåhøj Bakkeø med de store markparceller, lange kig og generelle storskala landskab. Gårdene på Blåhøj Bakkeø er store, og der ses mange større siloer, ladebygninger mv. i området. Flere steder er der stadig tydelige spor af det karakteristiske udskiftningsmønster - særlig tydeligt omkring Uhre landsby.

Konklusion

Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder med agerlandskabet. Begreberne *styrke* og *sårbarhed* er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrke

- Agerlandskabet som helhed er et klassisk dansk landbrugslandskab og er derfor karakteristisk for det generelle danske landskabsbillede.
- Når spor fra udflytningen af gårdene fra de oprindelige landbrugssamfund viser sig i nutidens landskaber, fortælles historien om, at landbrugene er blevet større bl.a. pga. teknologien og derved også en fortælling om hvordan vores samfund har udviklet sig.
- De områder, hvor læhegnene og markparcellerne ligger i en klar struktur f.eks. hvor samspillet med læhegn, terræn og de regelmæssige markparceller medvirker til, at landskabet er lettere at aflæse og forstå, f.eks. landbrugslandskabet omkring Linnebjerget.
- Læhegnene, der inddeler markparcellerne, er visuelt med til at sløre fremmedelementer, idet kigget igennem landskabet begrænses og inddeles.
- Komplekse og storskala landskaber, hvor der allerede ses mange forskellige elementer, kan være mere robuste overfor nye elementer, f.eks. syd for Brande, hvor landskabet i forvejen er sammensat.

Sårbarhed

- Læhegnene er sårbare overfor udtynding og manglende vedligehold. De har stor betydning for opfattelsen af strukturen i landskabet og afgrænsningen af markparcellerne.
- For mange store landbrugsbyggerier kan virke skæmmende på landskabet. De store bebyggelser passer ofte bedre ind i storskala landskaber, hvor der opstår en bedre harmoni. Dette er dog ikke tilfældet på eksempelvis Blåhøj Bakkeø, hvor byggeriet i landskabet virker voldsomt og ikke er i visuel harmoni med omgivelserne.
- Et enkelt landskab, bestående af få elementer, som f.eks. agerbrugsparceller uden eller med få læhegn, i et fladt terræn, kan være mere sårbart overfor fremmede elementer, da de vil bryde områdets enkle struktur.
- Agerlandskabets visuelle kvaliteter ligger i det samspil, der er med andre landskabstyper. Alene kan agerlandskabet fremstå monotomt i landskabet.

Det bakkede agerlandskab nord for Nørre Snede.

Nye elementer i agerlandskabet

Når man opfører nye elementer i landskabet, vil det omgivende landskab påvirkes. Nogle gange er påvirkningen uvæsentlig, andre gange har påvirkningen en mere uheldig karakter, eller man kan opleve indpasningen som en forstærkning af landskabets karakter.

For at illustrere påvirkningerne på agerlandskabets patchwork er der herunder opstillet en række tænkte eksempler.

Eksemplerne skal vise, hvordan agerlandskabets karakteristika vil spille sammen med forskellige typer elementer, og hvilke forhold man skal være opmærksom på, når man opfører nye elementer.

Eksemplerne tager udgangspunkt i opførelse af tre forskellige typer elementer i agerlandskabet. Deres påvirkning bliver beskrevet ud fra, om man oplever elementerne tæt på eller fra en afstand.

Det skal understreges, at det er tænkte eksempler, og at det ikke er alle, der nødvendigvis kan realiseres.

ELEMENTET	EKSEMPEL	DEN VISUELLE KONSEKVEN
Punkt	Vindmølle Mast Skorsten Silo	PÅ NÆRT HOLD: Placeret i et åbent landbrugslandskab med få læhegn vil punktet være synligt, hvorimod i et mere lukket landskab, med flere og tættere læhegn, vil punktet være mere skjult. PÅ AFSTAND: Alt afhængig af læhegnenes højde og tæthed, samt terrænets formationer, vil et punkt være mere eller mindre synligt. Ved lave læhegn og fladt terræn vil synligheden være størst.
Forløb / linje	Veje Jernbane Højspændingsledning	PÅ NÆRT HOLD: Hvis linjen bryder den for områdets karakteristiske struktur som f.eks. læhegnenes eller markparcellernes retninger, vil linjen være synlig. PÅ AFSTAND: Alt afhængig af læhegnenes højde og tæthed, samt terrænets formationer, vil linjen være mere eller mindre synlig. Ved lave læhegn og fladt terræn vil synligheden være størst.
Volumen	Større landbrugsbyggeri Biogasanlæg	PÅ NÆRT HOLD: Synligt, læhegn kan dog være med til at sløre volumens visuelle påvirkning. PÅ AFSTAND: Alt afhængig af læhegnenes højde og tæthed, samt terrænets formationer, vil et volumen være mere eller mindre synligt. Ved lave læhegn og fladt terræn vil synligheden være størst.

TERRÆN

VEGETATION

SKALA

KARAKTER

TEKNISKE ANLÆG

VISUELLE FORHOLD

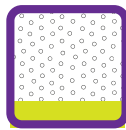
Fladt

Hegn
ens retning

Stor

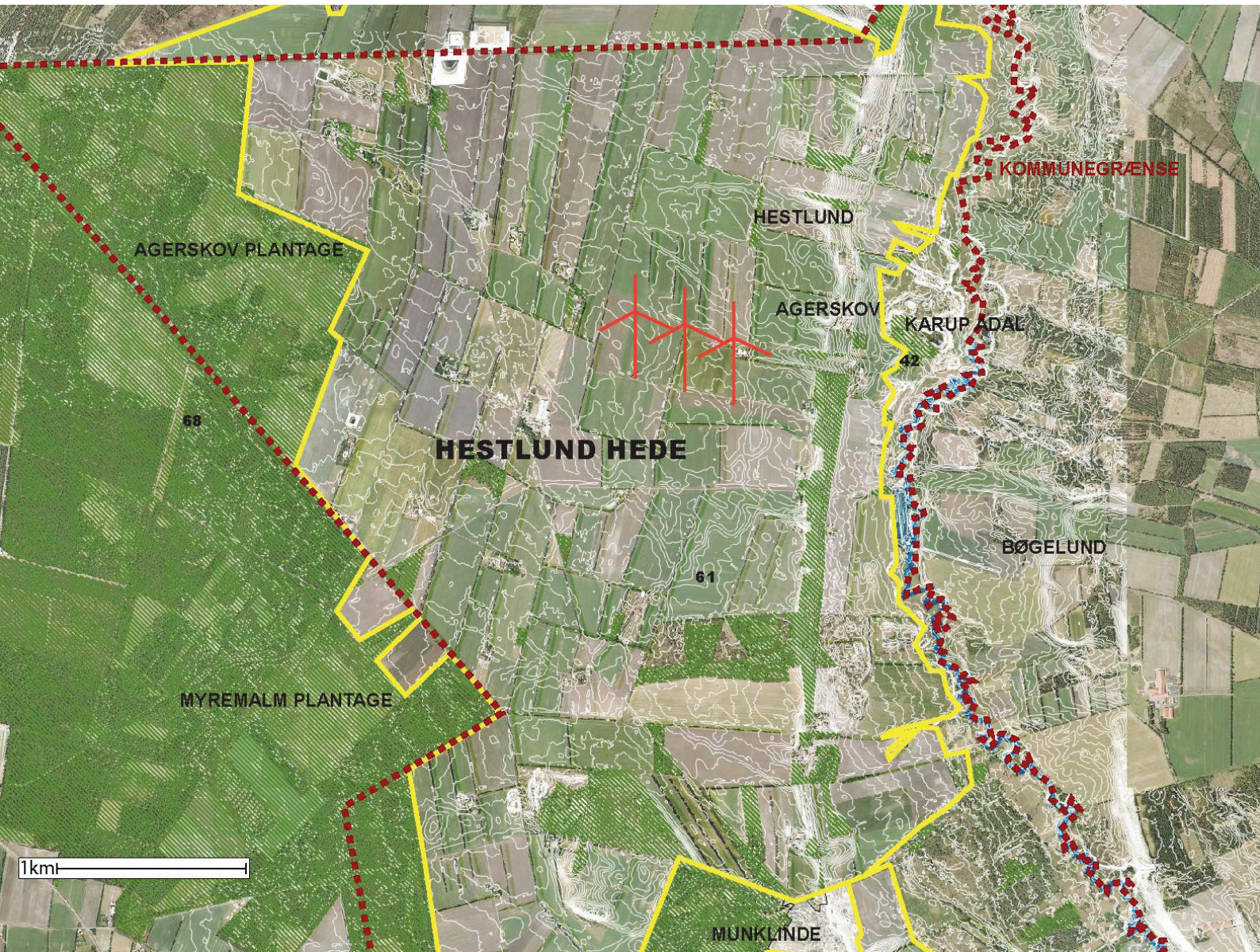
Åben

Vindmølle

Kig

Udsnitkort, der viser den landskabelige afgrænsning af Hestlund Hede. Agerlandskabet strækker sig helt ned til Ikast mod syd.

- ✚ Vindmøller
- Søer
- Åer
- ▨ Skov og plantager
- Områdegrænse
- ▤ Kommune grænse

Agerlandskab ved Hestlund Hede

Agerlandskabet ved Hestlund Hede, er et storskala landskab med veldefinerede intensivt dyrket landbrugsjorder, afgrænset af mange høje og karakterfulde levende hegn. Landskabet er fladt, hvilket bevirker, at man ved bevægelse rundt i landskabet får nogle serielle kig, der opstår mellem de levende hegn. Disse serielle rumligheder er karakteristiske for oplevelsen af dette landskab. Bebyggelserne i området er ofte større gårde, der er placeret langs vejene. Landskabet er enkelt i sin fremtoning, hvorfor man ved opførelse af nye elementer skal være påpasselig med integrationen og synligheden.

Konklusion

Herunder opsamles det væsentligste, man skal være opmærksom på, i forbindelse med planlægning i eller omkring agerlandskabet ved Hestlund Hede. Begreberne styrke og sårbarhed er anvendt som vurderingsparametre. Styrke er et udtryk for, hvor tydeligt agerlandskabets karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer der ligger i dem, mens sårbarheden fremhæver de ting, man skal være opmærksom på, der kan virke ødelæggende eller svækkende på landskabets styrke.

Styrke

- Markparcellerne danner sammen med de tydelige læhegn nogle store, veldefinerede og ensartede landskabsrum.
- Læhegnene skaber tydelige strukturer i landskabet og er karaktergivende for området.
- Trods sin enkle fremtoning er den store skala en styrke for dette landskab, da landskabet derved bedre rummer nye elementer uden at bryde landskabets harmoni.

Sårbarhed

- Brydes de markante læhegn der er retningsgivende og med til at definere landskabsrummene på Hestlund Hede, opløses den struktur, landskabet har i dag.
- På nært hold er de markante og tætte læhegn med til at nedtone eller skjule fremmede elementer placeret på den ellers så åbne flade, det kan både være landbrugsbyggeri, vejanlæg og vindmøller mv.
- På afstand er landskabet mere visuelt sårbart, da det flade terræn bevirker stor synlighed og åbenhed over lange afstande. Dette er mest gældende i områder, hvor der forekommer en tydelig ensretning i læhegnstrukturen og hvor de lange kig i landskabet følger denne struktur, (eksempelvis ved Munklinde og Stubkær). Her er landskabet visuelt mere sårbart.
- Landskabet er enkelt, da det består af få let aflæselige elementer, hvorfor man skal være påpasselig med at tilføje nye fremmede elementer. Men samtidig har landskabet overordnet set en storhed, der gør det mere robust overfor opførelsen af tekniske elementer.

De lange kig igennem storskala landskabet.

Beliggenhed og afgrænsning

Agerlandskabet ved Hestlund Hede er placeret på hedesletten i den nordlige del af kommunen. Mod nord afgrænses dette landskab af kommune-grænsen til Viborg Kommune, mod vest af Herning Kommune og mod øst af Silkeborg Kommune. Rumligt følger afgrænsningen dog ikke helt kommunegrænserne, da landskabet mod vest afgrænses af Myremalm Plantage og mod nord og øst af Karup Ådal. På den anden side af kommunegrænsen og Karup Ådal afgrænses landskabet visuelt af Kompedal Plantage, der er beliggende i Silkeborg Kommune.

Landskabskarakter

Landskabet ved Hestlund Hede er kendetegnet ved at være et stort fladt landskab med mange nord- og sydgående levende hegn. De levende hegn er med til at opdele det store landskab i mindre veldefinerede landskabsrum. Landskabet er intensivt udnyttet til agerbrug og består, udover de store markparceller og ofte kraftige og høje læhegn, af en del spredte gårde.

Landskabets ensartede agerjorder, med store og aflange markfelter, opdeles enkelte steder af mindre nåleskovsparceller og små hedeområder. Udover de mange levende hegn mellem markerne er de mange regulerede grøfter og bække kendetegnende for området.

Det store område fra Hestlund Hede, Stubbkær mod øst og til Ikast i syd er kendetegnet ved dens struktur.

I området er der få mindre landsbykerner - Munklinde og Favrholt og Hestlund - og ingen større byområder. Til gengæld er der mange husmandskolonier og samlinger af gårde - bl.a. Stubbkær, Nørlund, Søbjerg og Skygge. En høj-spændingsforbindelse går fra Hestlund Hede i nord mod syd mod Ikast gennem området, som ellers generelt er friholdt for store tekniske anlæg, store veje og byudvikling. Dog ses en række af vindmøller syd for Favrholt.

Oprindelse

Området ved Hestlund Hede er opdyrket som no-

De levende hegn, der er med til at skabe strukturen i landskabet.

get af det seneste agerlandskab i kommunen, og har tidligere henligget som hedelandskab.

Terræn

Terrænet ved Hestlund Hede er fladt og afgrænses mod nord og øst af Karup Ådal, mod syd af Skovbjerg Bakkeø og mod vest af Linnebjerg Bakkeø samt Myremalm Plantage.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

Et stort område omkring Favrholt, Favrholt Huse og Tulstrup er udpeget som kulturhistorisk interesseområde. Her er der bevaret mange huse opført af myremalm - en unik lokal byggetradition, der går tilbage til udstykning og opdyrkning af hederne. Tæt ved jordoverfladen er der ofte tykke lag af myremalm, som nybyggerne i 1800-tallet brugte som byggemateriale og på den måde gjorde opførelsen af de nye hedejendomme billigere.

Der er meget få registrerede fredede fortidsminder i området fra Hestlund Hede til Tulstrup, bl.a. er gravhøjen på Linnebjerg Bakkeø fredet som

fortidsminde. Munklinde Mose er et lidt større naturfredet område, og ellers ses enkelte mindre naturfredede områder. Der er få registrerede sten- og jorddiger og enkelte områder med arkæologiske interesser vest og nordvest for Tulstrup.

Vegetationsstrukturer

Vegetationsstrukturen ved Hestlund Hede er karakteriseret af store, høje og ofte tætte læhegn. Oftest består læhegnene af enten nål eller løv. Beplantningen i dette landskab begrænser sig ellers til få mindre bevoksninger iblandet markparcellerne samt de afgrænsende plantager og kratbeplantninger i Karup Ådal.

Bebyggelsesstruktur

Gårde og husmandskolonier ligger i dag karakteristisk med større afstand, end man kan se nord og øst for isranden. Bebyggelserne ligger primært langs vejene og der er ofte langt imellem bebyggelserne.

Skala og rumforhold

Landskabet er overordnet set et storskala land-

De tre vindmøller ses tydeligt i landskabet, men på grund af den store skala er der en harmoni mellem møller og landskab, trods synligheden.

skab pga. det karakteristiske flade landskab kombineret med de store markparceller og de høje levende hegn. Skalaen kan dog variere fra mellem til stor afhængig af de levende hegns rytme og tæthed (frekvens). Jo tættere de er placeret, jo mindre markparceller og desto mindre skala.

Rumlige sammenhænge

Karup Ådal ved Hestlund Hedes nordøstlige afgrænsning og infrastrukturen er det eneste, der skaber en direkte forbindelse på tværs af de enkelte landskabelige inddelinger. Ellers har området ingen rumlige sammenhæng.

Markante elementer

Tre vindmøller placeret midt på det flade terræn fremstår meget markant i landskabet. På nært hold kan de kraftige levende hegn skjule dem, men de er til gengæld synlige fra store dele af det omkringliggende landskab. Den store skala i landskabet er dog med til at nedtone vindmøllernes dominans i det samlede landskabsbillede.

De mest markante elementer i området er landskabselementerne som den store flade og de markante levende hegn i samspil med himlen.

Særlige visuelle forhold

Ved bevægelse rundt i landskabet er det mest bemærkelsesværdige de serielle kig, der opstår mellem de levende hegn.

I den nordlige del af området forekommer enkelte lange kig over Karup Ådal mod Kompedal Plantage.

Markante terrænforhold

På grund af det flade terræn får bakkeøerne, der ligger langt væk, en rumlig betydning for landskabets afgrænsning. Eksempelvis Skovbjerg Bakkeø ved Ikast kan skimtes i det fjerne. Linnebjerg Bakkeø, der ligger umiddelbart vest for Hestlund Hede, er meget markant, specielt i sit nærmiljø. Den står i stor kontrast til landskabet og ligger som en tydelig ø på smeltevandslettens landskab.

Agerlandskabet med Kompedal Plantage i Silkeborg Kommune i baggrunden, der rumligt danner den landskabelige afgrænsning.

TERRÆN

Kuperet

VEGETATION

Hegn
tilfældigt

SKALA

Lille

KARAKTER

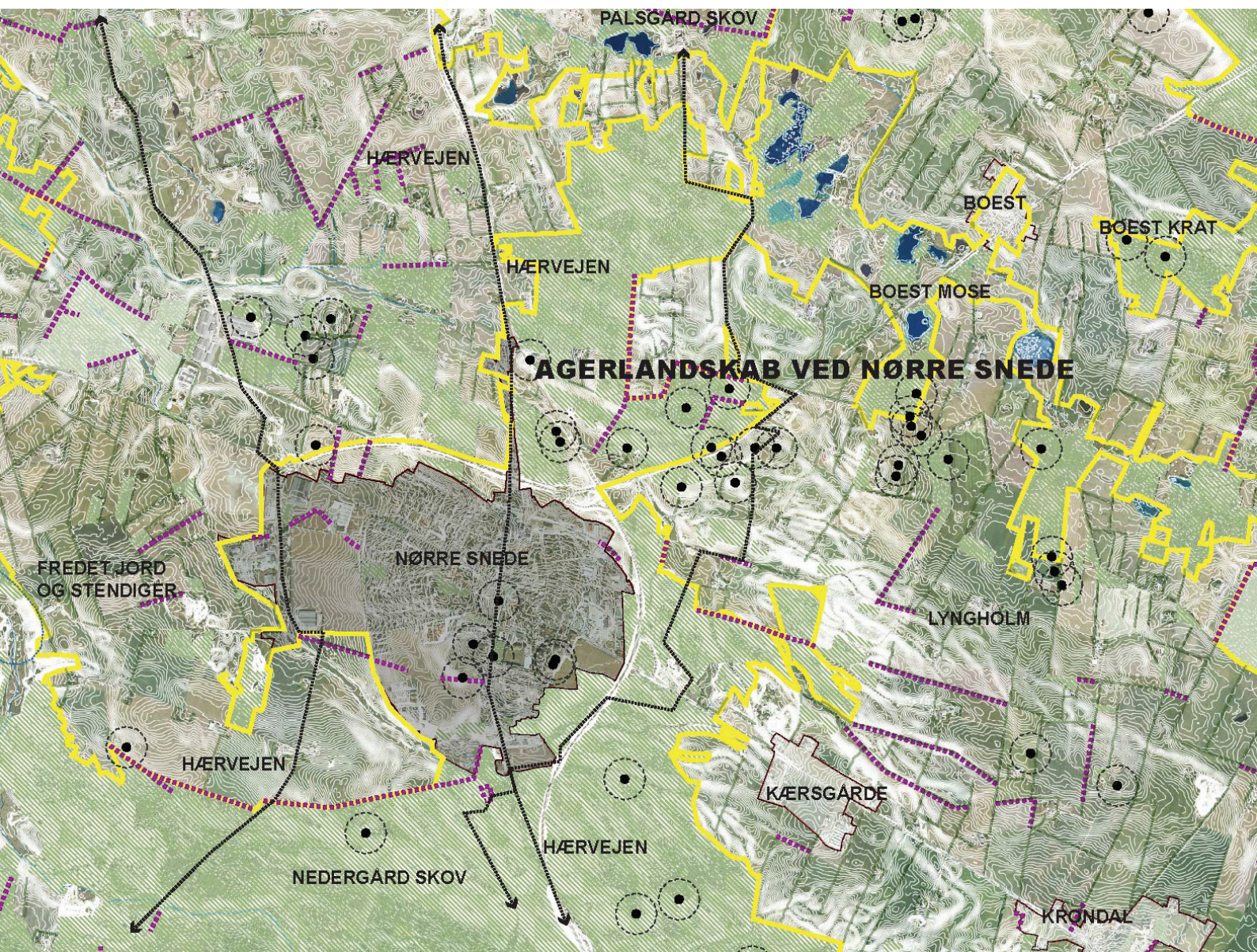

Lukket

VISUELLE FORHOLD

Kig

Udsnitkortet, viser en del af agerlandskabet ved Nørre Snede.

- Søer
- Skov og plantager
- Fredet fortidsminder
- Hærvejen
- Beskyttede jord og stendiger
- Bygrænse
- Områdegænse
- Kommunegænse

Agerlandskab ved Nørre Snede

Agerlandskabet ved Nørre Snede er et landskab, der skiller sig væsentligt ud fra store dele af det resterende landskab i Ikast-Brande Kommune. Morænelandskabet er kendetegnet ved at være et "kludetæppe" af agerlandbrug med markparceller, der slynger sig i det kuperede terræn. Denne struktur bevirker, at de mange markparceller generelt er mindre end andre steder i kommunen, og det visuelle overblik begrænses konstant af læhegn, terrænformationer mv. Skalaen i landskabet er lille og læhegnsstrukturen i denne del af kommunen er meget varierende. Der ses både høje, lave, tætte og mere åbne læhegn, som er svære at retningsbestemme, da de følger landskabets kurver. Karakteristisk for agerlandskabet i denne del af kommunen er de mange sten- og jorddiger, der er med til at markere dyrknings- og ejerlavsgrensene.

Konklusion

Herunder opsamles det væsentligste, man skal være opmærksom på, i forbindelse med planlægning i eller omkring agerlandskabet ved Nørre Snede. Begreberne styrke og sårbarhed er anvendt som vurderingsparametre. Styrke er et udtryk for, hvor tydeligt agerlandskabets karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer der ligger i dem, mens sårbarheden fremhæver de ting, man skal være opmærksom på der kan virke ødelæggende eller svækkende på landskabets styrke.

Styrke

- Det kuperede terræn er meget unikt for kommunen og er med til at give identitet og danner en landskabelig afgrænsning.
- Diversiteten og det sammensatte udtryk er meget karaktergivende for dette landskab.
- De små landskabsrum, der opstår pga. de mange levende hegn og terrænmæssige spring, gør agerlandskabet oplevelsesrigt.
- Det kan være en styrke, at landskabet er så sammensat som det er, da nye elementer ikke nødvendigvis vil fremstå så markante i landskabet. Dette afhænger dog af elementets placering og størrelse.
- Der er stor diversitet i landskabet. Terræn, levende hegn, markparceller mv. danner tilsammen en landskabsmosaik.

Sårbarhed

- Bevaringen af diversiteten i landskabet er vigtig, da den er med til at gøre landskabet oplevelsesrigt. Landskabet er derfor sårbart overfor forandringer, der vil ændre denne kvalitet.
- Landskabet er sårbart overfor fældning af levende hegn, der er med til at definere de forskellige landskabsrum.
- På grund af landskabets lille skala og mange små landskabsrum er det sårbart overfor opførelsen af skalamæssigt store og markante elementer. Det vil nemt blive dominerende i nærmiljøet og på afstand. Derfor skal der ved nyopførelser i landskabet tages hensyn til landskabets eksisterende skala, så der ikke opstår disharmoni i landskabet.
- Det intensive landbrug er en monokultur og en udbredelse af dette vil ændre den sammensatte identitet agerlandskabet omkring Nørre Snedes har idag.

Det sammensatte landskab med det karakteristiske kuperede terræn og mange levende hegn.

Beliggenhed og afgrænsning

Agerlandskabet ved Nørre Snede er beliggende i Ikast-Brande Kommunes sydøstlige del. Morænebakkens afslutning ved overgangen til smeltevandssletten danner afgrænsningen mod vest. Mod nord afgrænses agerlandskabet af Palsgård Skov, mod syd af Nedergård Skov og mod øst af kommunegrænsen til Horsens Kommune i dalen ved Halle Sø og Stigsholm Sø samt Mattrup Skov.

Landskabskarakter

Agerlandskabet ved Nørre Snede er karakteriseret ved at være et kuperet til storbakket landskab med intensivt dyrket landbrug. Samlet fremstår landskabet som et kludetæppe af markparceller, der slynger sig i det kuperede landskab iblandet spredte beplantningsparceller og levende hegn. Strukturen for de levende hegn er meget varierende, både i tæthed, frekvens, retning, højde og beplantningstype. Karakteristisk for dette agerlandskab er også de mange jord- og stendiger, der sammen med læhegnene afgrænser markparcellerne. Der ses en del bebyggelse spredt i landskabet.

Generelt er landskabet på morænejorderne væsentligt mere sammensat end på smeltevandssletten, idet de større byområder, det bakkede terræn, de store skove, de mange levende hegn og diger samt vådområder opdeler agerlandskabet. Her i den østlige del af Ikast-Brande Kommune tyder den store koncentration af fredede gravhøje og mange andre værdifulde kulturhistoriske helheder og strukturer på en sammenhængende bosætning, der er sket helt fra oldtiden og frem til i dag.

Gennem området løber en højspændingsforbindelse og omkring Nørre Snede ses store industri- og erhvervsområder.

Oprindelse

Morænelandskabet omkring Nørre Snede har ligget under isen i sidste istid. Det er derfor et yngre landskab end det, der findes i resten af kommunen, som kan være opstået som en randmoræne, hvor isen har stået og skubbet materiale frem og tilbage. De landskabsformer, man kan se i dag, er således materiale, der har været transporteret

Nørre Snedes bykant set fra nord.

foran og ovenpå isen. Landskabet her minder om det landskab, som findes i Østdanmark. Landskabsformerne er ikke eroderet og slidt væk af smeltevand, frost mm. som det ses i den vestlige del af kommunen.

Terræn

Terrænet er kendetegnet ved at være et markant kuperet terræn. Overordnet set er det et storbakket landskab, men mod øst bliver de store bakker mere og mere småbakkete. I området nordøst for Nørre Snede er bakkerne små og landskabet fremstår derfor mere kuperet, mens det karaktergivende i landskabet omkring eksempelvis Klovborg er de store bløde bakkeformationer.

Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer

På kort fra 1800-tallet fremgår det meste af landskabet omkring Nørre Snede og omegn som opdyrket agerjord, store skovområder, vådområder og kun mindre partier fremstår med hede. Boest, Nørre Snede og Klovborg ligger som store stjerne- og blokudskiftede landsbyer.

På kort fra 1900-tallet ses bl.a., at jernbanen og byerne er begyndt at vokse og de levende hegn står tæt mellem de - i forhold til hedeslettens markstørrelse - mindre markparceller. De levende hegn har funktion som lægivere og de er desuden sammen med de mange sten- og jorddiger med til at markere dyrknings- og ejeravsgrænser.

I agerlandskabet på morænen er der flere værdifulde kulturmiljøer. Tilsammen vidner de om en markant anvendelse af landskabet igennem tiderne, en anvendelse der er gået forud for anvendelsen som intensivt landbrugsland i dag.

Indenfor Ikast-Brande Kommune og i nabokommunerne løber Hærvejen. Siden oldtiden har Hærvejsstrøget forbundet den nordlige del af Jylland med det nordtyske område. Hærvejen følger i store træk hovedvandskellet på den jyske højderyg. Færdslen har her undgået at skulle krydse moser og større vandløb. Hærvejen bestod af mange veje, der gik gennem det centrale Jylland fra nord til syd. En af hovedårsagerne til vejens tilblivelse og betydning har været handel og udveksling, bl.a. med eksport af råvarer, som flint,

Morønelandskabet med det tydelige kuperede terræn, der er med til at danne de små landskabsrum.

rav, skind, huder, honning, stude og jydepotter, og import af kobber, tin, glas, våben og smykker fra Mellemeuropa. Siden middelalderen har Hærvejen været en vigtig transportrute. Fra de jyske enge til de europæiske storbyer blev der ad denne rute drevet stude. Da jernbanen kom i slutningen af 1800-tallet, forsvandt grundlaget for studedriften.

Tæt på vandskellet på den jyske højderyg forekommer der en koncentration af gravhøje og andre kulturspor, der gennemskæres af flere Hærvejs-forløb.

Et kulturspor er Nørskov Savværk (Matstrup Mølle). Nørskov Savværk blev anlagt i 1946 langs landevejen og er løbende blevet udvidet frem til 1990, hvor det lukkede. En stribe på fire uensartede arbejderboliger er opført på den anden side af vejen overfor savværket i perioden 1947-1957.

Boest Mose var fra årene omkring 2. verdenskrig et stort tørvegravningsområde. Søen, der ses i dag er skabt ved tørvegravning, og har tidligere omfattet 50 moseparceller. Gårde og ejendomme havde hver en parcel, som de solgte til opkøbere. I området findes rester af tørveproduktionen, bl.a.

står et par forladte tørvemaskiner i området.

Generelt er der mange beskyttede sten- og jorddiger i området. Skjern Ådal-området med Rørbæk Sø løber syd for Nedergård Skov, og er naturfredet, og der findes et lille område ved kommunegrænsen mod sydøst.

Vegetationsstrukturer

Der ses mange spredte levende hegn i området. De levende hegn er primært i løv, men ses også flere steder som nål eller blandet. Generelt er de levende hegn mindre i højden end eksempelvis i den nordlige del af Ikast-Brande Kommune ved Hestlund Hede. Bevoksingsstrukturen dækker også over det intensive agerbrug, med en variation og vekslen i afgrøder. Flere steder ses mindre beplantede parceller, specielt i området omkring Klovborg.

Bebyggelsesstruktur

Bebyggelserne består primært af mindre gårde eller husmandssteder, der ligger spredt i landskabet, samt en række mindre landsbyer eller klynger af husmandssteder.

Lille skala landskab med små til mellemstore markparceller.

Skala og rumforhold

Generelt er skalaen i landskabet lille. Landskabet er meget sammensat med små til mellemstore markparceller, mange levende hegn, bebyggelse der ligger spredt og ikke mindst det kuperede terræn, der bevirker, at det samlede landskabsbillede fremstår sammensat af en række mindre landskabsrum.

Rumlige sammenhænge

Kompleksiteten i området gør, at der ikke er de store rumlige sammenhænge, rummene afgrænses i ligeså høj grad af det kuperede terræn som af læhegn. Dette er en stor kontrast til de rumlige sammenhænge, der dominerer landskabet på heidesletten, hvor det primært er de levende hegn, der inddeler landskabet i mindre rum.

Markante elementer

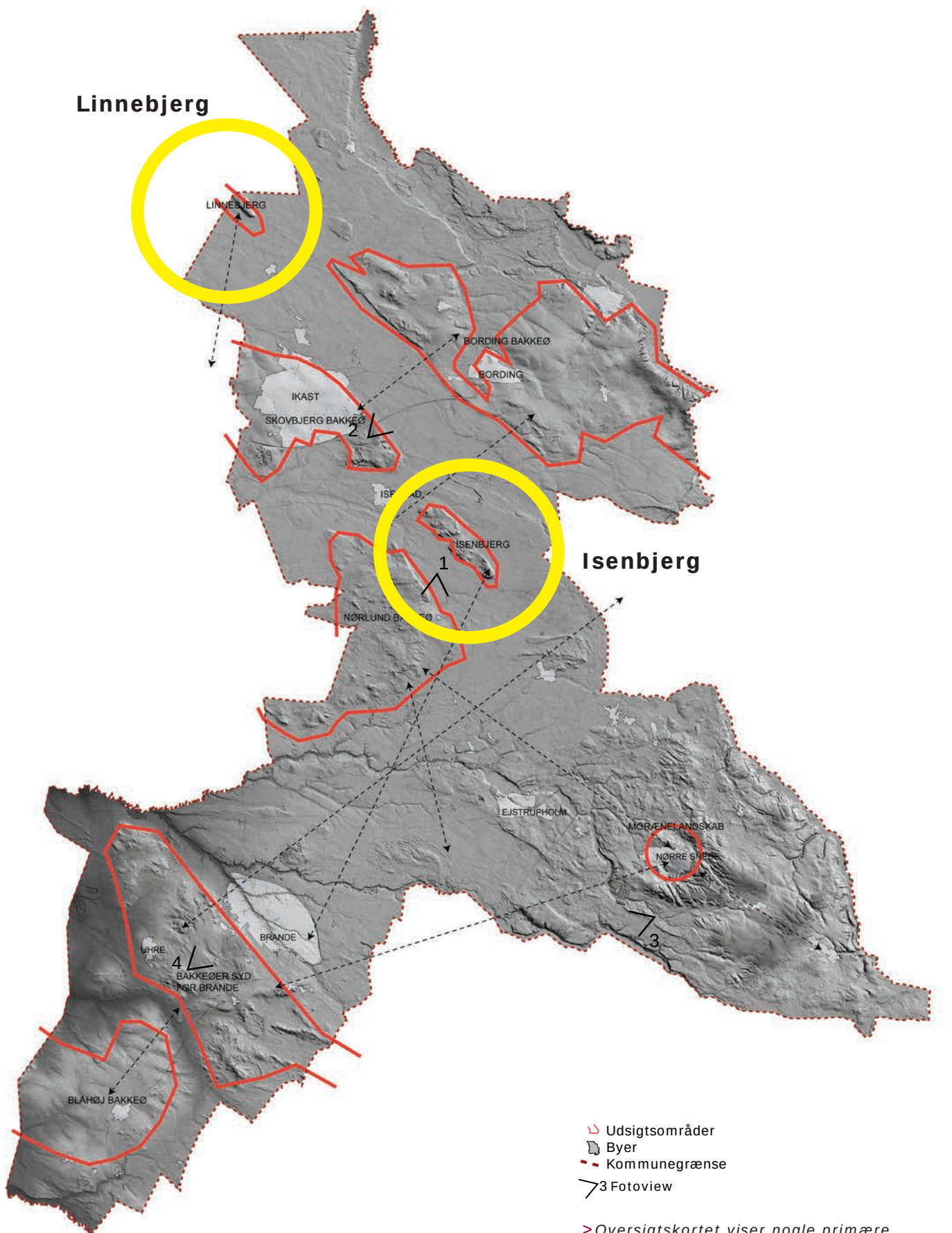
Som et af de eneste steder i Ikast-Brande Kommune ses der ingen vindmøller i landskabet omkring Nørre Snede. Til gengæld ses der generelt flere tekniske elementer, skorsten mv. Her ses bl.a. mindre el-ledninger langs de små veje.

Særlige visuelle forhold

Der er store og lange kig udover landskabet fra de højeste punkter, specielt fra toppen af randmorænen ved Nørre Snede, hvor der er fint udkig over store dele af smeltevandssletten mod vest. Når man bevæger sig ind i det mere kuperede landskab, eksempelvis i landskabet lige nordøst for Nørre Snede, hvor skalaen er lille, skifter de visuelle forhold til små korte kig. Disse områder kan være mere sårbare overfor større elementer, f.eks. vindmøller, da de visuelt vil påvirke nærmiljøet kraftigt.

Markante terrænforhold

Det kuperede terræn øst for Nørre Snede er meget markant og oplevelsesrigt.

> Oversigtskortet viser nogle primære udsigtpunkter i Ikast-Brande Kommune. Linjerne understreger nogle af de væsentlige lange kig igennem landskabet.

Udsigten fra Over Isen med Nørlund Bakkeø i baggrunden (1).

Udsigtspunkter

De terrænmæssige kontraster mellem den flade slettelandskab, de tydelige bakkeøer og overgangen til morænelandskabet, skaber nogle rumlige og visuelle forbindelser igennem kommunen. De højtliggende områder i kommunen kan samtidig fungere som orienteringspunkter, og særligt bakkeøerne kan ses på lang afstand fra de flade, åbne smeltevandssletter eller fra bakkeø til bakkeø. De mest karakteristiske bakkeøer er Isenbjerg og Linnebjerg, der ligger som små bakker i det flade landskab.

Flere af bakkeøerne og en del af morænelandskabet er beplantet med skov og plantager, hvilket begrænser eller indrammer

udsigten fra højdedraget, men til gengæld markeres det stærkere set fra det omgivende landskab. Vegetation, tekniske anlæg og andre rumlige elementers virkning forstærkes, når de introduceres på udsigtspunkterne eller på steder, der er i fokus fra udsigtspunkterne. Det ses tydeligt med højspændingsledningen, der bevæger sig op over Bording Bakkeø og kan ses mange steder fra eller med Ikast by, der ligeledes ligger på en bakkeø.

Ved placering af elementer på Ikast-Brande Kommunes højeste steder vil disse virke som landmarks eller pejlemærker i landskabet.

Udsigten fra Skovbjerg Bakkeø over Storådalen til Bording Bakkeø (2).

Konklusion

Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder med udsigtspunkter og de visuelle forbindelser i kommunen. Begreberne *styrke* og *sårbarhed* er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrke

- Udsigtspunkterne er markante landskabselementer i Ikast-Brande Kommune, som ofte kan ses på lang afstand.
- Udsigtspunkterne kan give vide udsigter over landskabet, som kan indrammes gennem bevidst beplantning, eller de kan give koncentrerede kig til spændende delelementer i landskabet.
- Udsigtspunkter er en vigtig del af de rekreative oplevelser og kan styrkes gennem sammenhængende stinet.
- Udsigtspunkterne er med til at skabe overblik og forståelse for Ikast-Brande Kommunes landskaber.

Sårbarhed

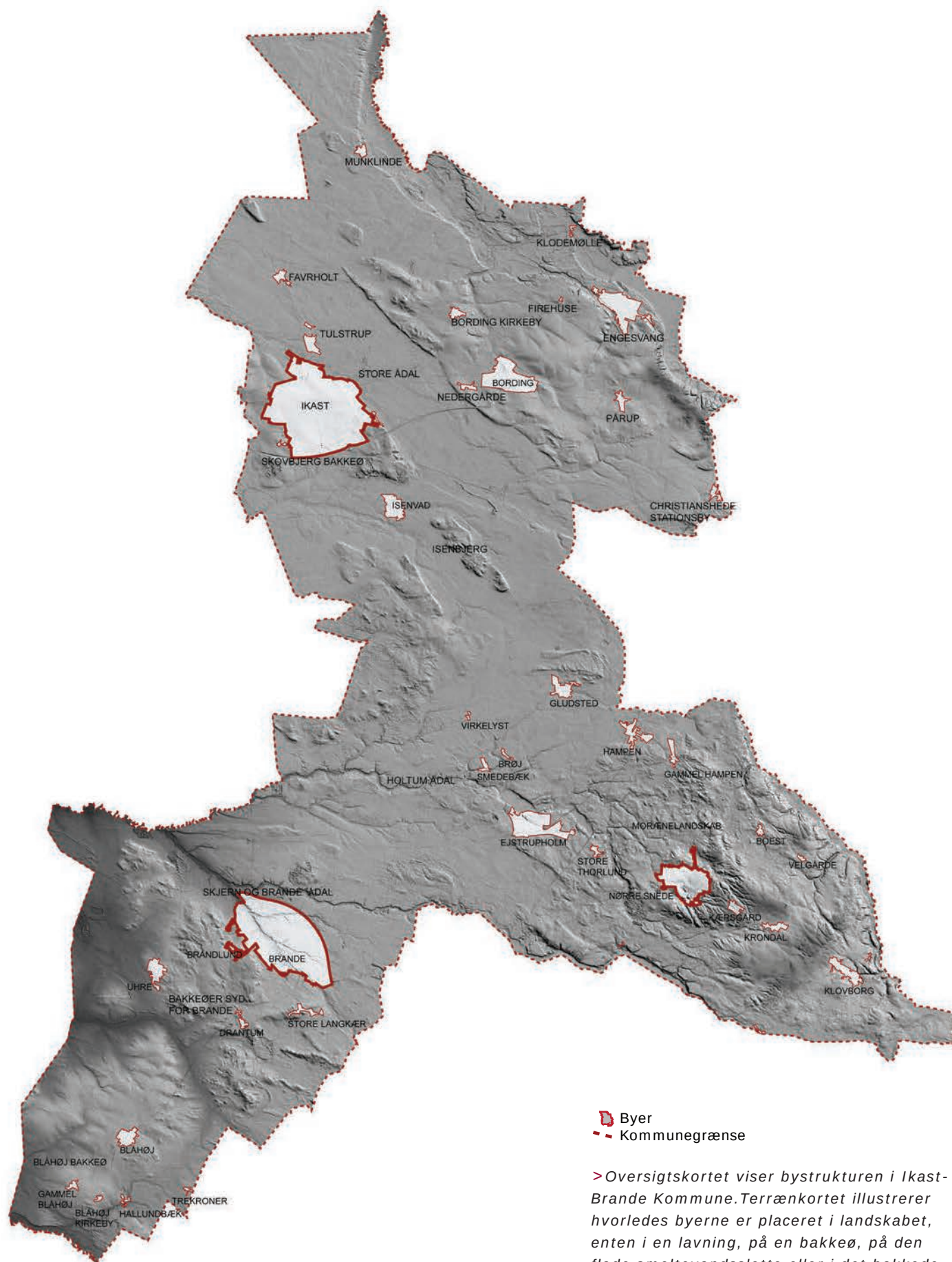
- Udsigtspunkternes kvalitet kan sløres gennem beplantning og gennem opførelse af tekniske anlæg eller bebyggelse, som ændrer landskabsbilledet omkring det.
- Udsigtspunkter virker forstærkende på de øvrige landskabstræk og deres styrker og svagheder.

Udsigten fra morænelandskabet ved Nørre Snede mod Blåhøj Bakkeø (3).

Udsigten fra bakkeøer syd for Brande, henover byen med kommunens store plantager i horisonten (4).

Ikast på toppen af Skovbjerg Bakkeø, set fra nord. Byens industribygninger samt skorstene ses på lang afstand.

Bykanter

Byerne i Ikast-Brande Kommune udgør på linje med skove og vindmøller markante visuelle elementer i landskabet. De fleste byer i kommunen er mindre og udgør en begrænset barriere for udsyn og sammenhænge, mens de tre større byer; Ikast, Brande og Nørre Snede fylder mere og har hver deres særlige rumlige og visuelle forhold til landskabet. I dette afsnit behandles de principper, som byerne er placeret ud fra, og som danner afsæt for behandlingen af de bynære landskaber.

Ikast ligger på Skovbjerg Bakkeø, der rejser sig op fra Storådalene i et velformet landskab, hvor bakkeøen og ådalen komplementerer hinanden og synliggør hinandens former. Bebyggelsen dækker bakkeøen fra fodlinjen mod ådalen og op over bakkens top. Det gør

Ikast til en meget synlig by, der mod nord og øst er meget velafgrænset og følger landskabets form, mens byen er mere udflydende mod syd og ind over bakkeøen. Strukturen understøttes af beplantningen i og omkring byen, der er sparsom mod nord, hvor der er udsyn over de store vidder og en skarp afgrænsning af byen, men beplantningen er mere fyldig og anvendt som et bevidst rumskabende element mod syd og øst. En tydelig beplantningsstruktur langs indfaldsvejene til Ikast er med til at vise vejen ind i den tætte, velafgrænsede bystruktur i bymidten. En skorsten samt flere erhvervs- og industriområder skiller sig ud i bebyggelsesstrukturen og kan ses langvejsfra de omkringliggende landskaber. Dette er særligt tydeligt i byens

Brande gemmer sig nede i landskabet. På afstand ses blot byens højeste bygninger samt antenner og skorstene. Her ses Brande fra Store Langkær.

nordlige del, når man kommer fra det flade agerlandskab ved Hestlund Hede og bevæger sig mod Ikast. Her rejser de markante industribygninger sig og bryder den bymæssige silhuet, der rejser sig på Skovbjerg Bakkeø.

Brande ligger nede i Brande Ådal, hvor den dækker dalen og dalsiderne, mens byranden nøje følger ådalens øvre kant. Dette landskabsbillede bevirker, at man på afstand ser Brande som en lille, lav by, som man tilmed kan se hen over til de bagvedliggende landskaber. Fra Blåhøj Bakkeø syd for Brande er der kig over Brande til Isenbjerg. Fra syd har byen tilmed en grøn karakter, som camouflerer den yderligere, men når man kommer tættere på, åbenbarer Brande sig - først med sit kirketårn, sendemaster og industrianlæg, og siden som en hel by i dalen. Placeringen bevirker, at Brande slører vandløbenes placering i landskabet, men samtidig indordner sig i det store landskabsbillede. Mod nord er bykanten mere "flosset" og afgrænses delvist af Brande Plantage og et spredt industriområde. Motorvejen danner overordnet grænsen mellem byen og landskabet mod nord.

Nørre Snede er beliggende på et af kommunens højeste punkter i det storbakkede morænelandskab. Mod øst og sydøst afgrænses byen af Nedergård Skov, mens resten af det omgivende landskab er kuperet landbrugsjord. Skoven danner en grøn ryg, der giver en klar afgrænsning mod syd og øst. Den vestlige del af byen ligger på en højderyg ud mod et storbakket landskab, hvor bykanten er mere udflydende end til de øvrige sider. Det skyldes især industriområdet mod vest, der ligger i en afstand fra byens øvrige bebyggede områder. Kommer man til Nørre Snede fra vest, ligger byen på toppen af morænelandskabet. Man fornemmer tydeligt forandringen i landskabet fra den flade smeltevandsslette til det storbakkede overgangslandskab til byen, der ligger tydeligt afgrænset på toppen. Der er bl.a. indsigt til kirken midt i Nørre Snede. Kigget fra byen mod Nørre Snede og Blåhøj Bakkeø er ligeledes interessant. Der er vid udsigt over landskabet og man fornemmer tydeligt de landskabelige formationer.

Nørre Snede på toppen af morænelandskabet. Her set fra sydvest med den udflydene bykant i forgrunden.

Konklusion

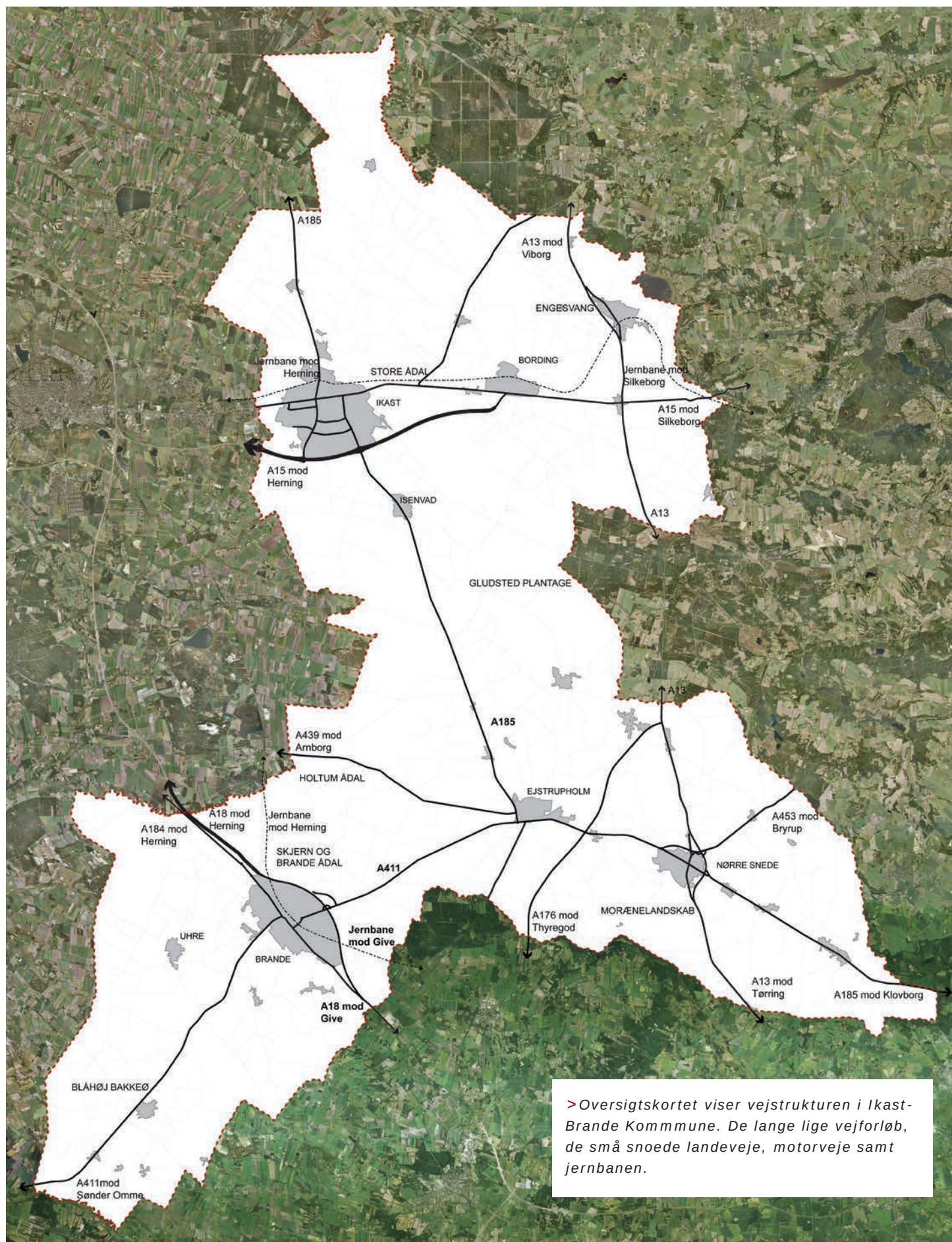
Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder med byernes placering i landskabet. Begreberne *styrke* og *sårbarhed* er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrke

- De største byer i Ikast-Brande Kommune har en velafgrænset bykant, som giver en klar overgang mellem landskab og by.
- Flere af Ikast-Brande Kommunes byer har en grøn karakter, hvorved byerne visuelt indpasser sig i landskabet.
- Ikast ligger på Skovbjerg Bakkeø og afgrænses af bakkeøens bund. Visuelt rejser byen sig i landskabet, det samme gælder Nørre Snede by.
- Forskelligheden i byernes placering i landskabet, som Brande i ådalen, Ikast på bakkeøen og Nørre Snede oppe på morænelandskabet, er en styrke, da byerne er med til at berette om kommunens landskabsformationer.

Sårbarhed

- Udflydende bygrænser, f.eks. i den vestlige del af Nørre Snede, hvor nye udstykninger er med til at sløre byens overgange og samspil med landskabet.
- De områder, der definerer overgangen mellem byens kant og det omkringliggende landskab, kan være sårbare områder, specielt i områder hvor bykanten er udflydende. Harmonien er størst der, hvor overgangen er veldefineret og hvor der eventuelt bruges beplantning som markering.
- Udflydende grænser er med til at sløre byerne som markante elementer i landskabet, hvad enten de er placeret højt på en bakkeø eller ligger på den flade smeltvandsslette.

- Motorvej
- Øvrige større veje
- Jernbane
- Byer
- Kommunegrænse

Den lange lige landevej syd for Brande mod Blåhøj.

Veje og jernbaner

Vejstrukturen i Ikast-Brande Kommune består af et vejnet med hovedveje og landeveje, der forgrener sig rundt i kommunen, to motorvejsstrækninger, samt to jernbaner. En enkelt statsvej krydser igennem kommunens østlige del forbi Nørre Snede og Bording.

Det overordnede vejnet består af lange, lige vejforløb, placeret i det åbne land og omkranset af beplantning. Vejenes placering giver en fornemmelse af terrænets bevægelse, og vejene bliver derfor oplevelsesrige korridorer igennem kommunens landskaber. Mange steder ses læhegn som en ramme om vejstrækningen, der er med til at iscenesætte forløbet. Beplantning langs vejene kan være med til at understrege retningen og virke som afskærmning mod vind og forstyrrende visuelle elementer. Omkring Ikast by ses beplantningselementer som træer og buske anvendt konsekvent langs de større indfaldsveje. Denne beplantning er med til definere byens indgange og byde besøgende velkommen.

De mange mindre landeveje udgør oplevelsesrige ruter, der fører igennem alle landskabstyper, og som gennem deres udformning lader den pågældende landskabstype komme til sin ret. På smeltevandssletterne midt i kommunen og i den nordlige del ved Hestlund Hede ligger vejene som trukket efter en lineal og understreger det flade, uendelige landskab. På bakkeøerne følger vejene terrænets bølgen og giver flere steder godt udsyn over det øvrige landskab - f.eks. på Blåhøj Bakkeø, hvor der flere steder er udkig hen over Brande By helt til Gludsted Plantage. Vejene i morænelandskabet ved Nørre Snede er integreret i det bakkede landskab, og de snor og bugter sig igennem det kuperede terræn, som kæder af sammensatte strækninger.

Motorvejen syd for Ikast mellem Bording og Herning udgør et særligt element, der som det eneste står i kontrast til det landskabet, det er placeret i. Vejen er meget synlig fra

Hovedvej A13, syd for Nørre Snede, ligger her skjult i det bakkede landskab med tæt beplantning langs vejen.

det omkringliggende landskab, da den er placeret højt på en dæmning i den flade og brede Storådal. Enorme mængder jord og grus er blevet flyttet og modelleret for at skabe motorvejens forløb, som bryder med de grundlæggende landskabstræk, men som også tilbyder oplevelsesrige udsigter.

Jernbanen løber igennem Ikast-Brande Kommune i nord som en delstrækning af Århus-Skjern-banen, der forbinder Engesvang, Bording og Ikast. Da jernbaner er skabt til at transportere store godsmængder i lange togsæt, er de ikke egnede til at foretage op- og nedkørsler i terrænet, og følger derfor helst den samme kote. Da banen i området omkring Engesvang ligger i et storbakket landskab, må banen slå en række mindre sving for at optage terrænets kurver. Efter Bording og Bording Bakkeø kommer banen ud på smeltevandssletten, hvor den ligger i et næsten lige forløb langs landevejen mellem Bording og Ikast. På denne del af strækningen ligger banen mere åbent i landskabet.

I syd løber en delstrækning af Vejle-Struer-banen, der ligger væsentligt mere skjult i både terræn og landskab. Den korte delstrækning, der ligger i Ikast-Brande Kommune, forløber igennem Brande by og krydser både Skjern Ådal og Holtum Ådal, inden den fortsætter ind i Herning Kommune. Trods de mange krydsninger mellem banen, veje, ådale og andre væsentlige landskabsformationer ligger banen lavt i terrænet og flere steder skjult bag beplantning, som bevirker, at dens visuelle påvirkning af omgivelserne er meget lille.

Motorvejsdæmningen over Storådalens ligger meget synligt i det åbne landskab.

Konklusion

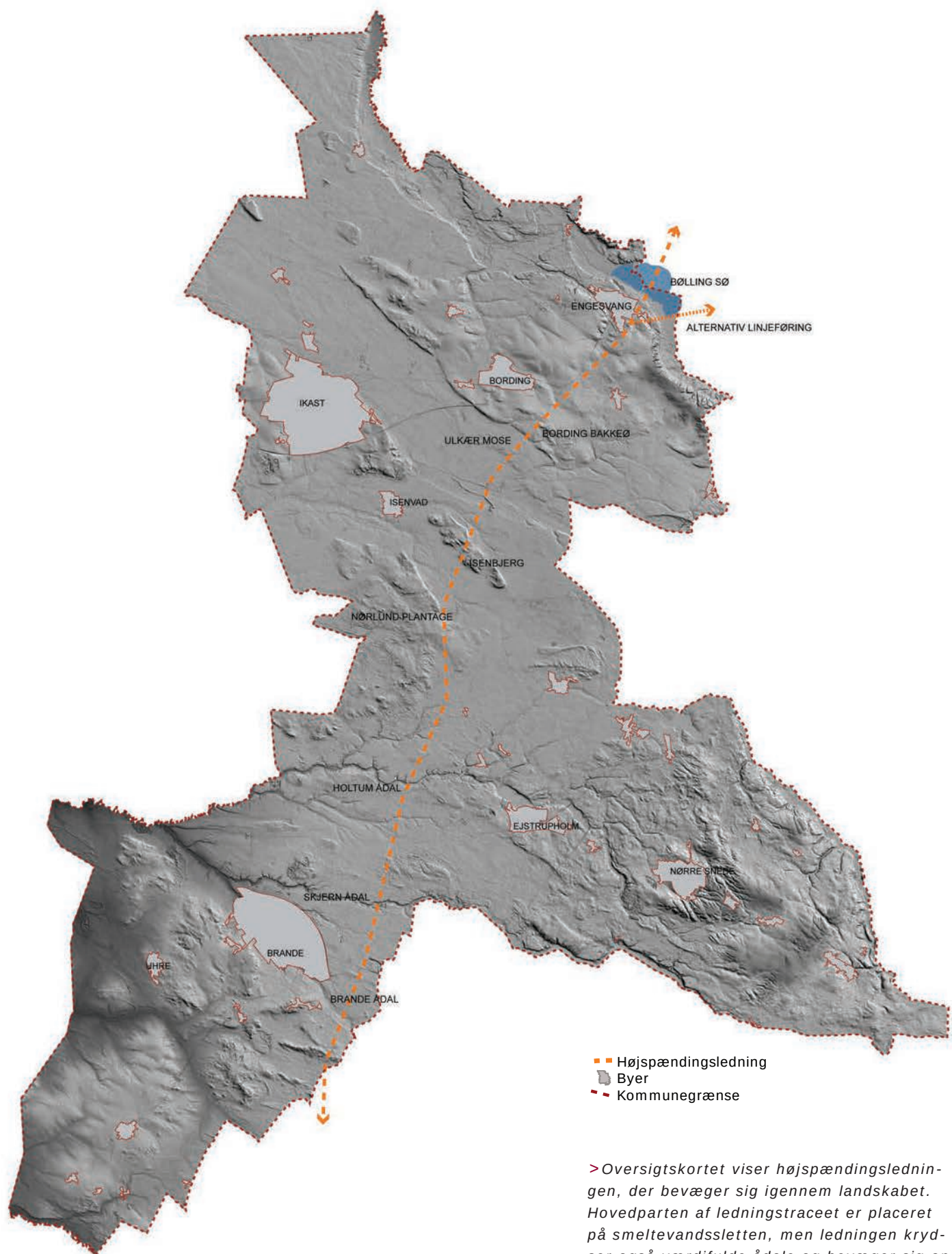
Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder med større infrastrukturelle anlæg. Begreberne styrke og sårbarhed er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrke

- Der er stor variation i vejenes rumlige forhold, om man kører oppe på bakkeøen, igennem plantagen, henover Storådalens eller langs Holtum Ådalens.
- Man kan med vejenes placering lave oplevelsesrige forløb igennem landskabet.
- De jernbanestrækninger der ligger lavt i landskabet, og som samtidig er skjult bag beplantning har en mindre visuel påvirkning.
- De lange lige veje i plantagerne indordner sig i forhold til plantagens overordnede struktur og derfor virker de harmoniske, da plantagen som struktur er monoton.

Sårbarhed

- Vejene underordner sig ikke landskabets struktur, men de ligger som linjer spændt ud mellem to punkter, det skaber lange lige forløb. Denne vejudformning bevirker at man oplever terrænets formation, men man risikerer at de landskabelige kvaliteter ikke udnyttes optimalt og at den visuelle oplevelse bliver monoton.
- Placeres de store tekniske anlæg som jernbane og motorveje enten højt eller i et åbent landskab, har de stor visuel påvirkning på det omgivende landskab.

> Oversigtskortet viser højspændingsledningen, der bevæger sig igennem landskabet. Hovedparten af ledningstraceet er placeret på smeltevandssletten, men ledningen krydser også værdifulde ådale og bevæger sig op på Bording Bakkeø, hvorfra den bliver meget synlig.

De store højspændingsmaster står som markante elementer i landskabet.

Højspændingsledning

En korridor af højspændingsledninger på master skærer sig igennem størstedelen af kommunen fra et punkt sydøst for Brande til Bølling Sø mod nord. Korridoren er en del af det overordnede forsyningsnet i Jylland, og ledningstraceet er på flere måder et markant rumligt og visuelt element i landskabet.

Masterne og ledningerne, som svæver imellem dem, udgør et visuelt forstyrrende element, der fylder rumligt, og som kan skabe meget komplekse landskabsbilleder i samspil med andre tekniske anlæg og veje. Desuden er ledningstraceet omfattet af en sikkerheds-

zone, som betyder, at der under det findes et ryddet bælte, inden for hvilket der ikke kan bebygges eller plantes træer og buske. Når højspændingstraceet løber gennem skov- og plantageområder eller på tværs af læhegn trækker det et tomrum igennem beplantningen, og gør gennemskæringen meget tydelig. Højspændingsledningen i Ikast-Brande Kommune er ført udenom de største skov- og plantageområder, men flere steder krydser den igennem mindre beplantninger og gennemskærer læhegnene. Når højspændingen ligger parallelt med læhegnene, fremstår de

Højspændingsledningens master der idag er placeret midt i den genoprettede Bølling Sø, men er under proces for at blive flyttet.

ikke nær så tydelige og indpasser sig langt bedre.

På hovedparten af strækningen forløber ledningstraceet på de flade smeltevandssletter og bevæger sig kun marginalt op og ned i landskabet. Det giver et mere roligt forløb, og gør det muligt at skjule indkig til ledningen, som det f.eks. sker med beplantning omkring Nørlund Plantage og med de mange læhegn ved Ulkær Mose og øst for Holtum Ådal, som forløber parallelt med ledningstraceet.

I den nordlige del af kommunen bevæger ledningsanlægget sig op over Bording Bakkeø, hvor det bliver synligt fra store dele af kommunen. Ved et kig sydover illustrerer traceet de landskabsformationer, som det bevæ-

ger sig hen over rumligt. Omkring Engesvang krydser linjeføringen hovedstilstandslinjen og bevæger sig herefter igennem den markante smeltevandsdal - den nu fredede Bølling Sø. Fire master er placeret direkte i søen, og står i stor kontrast til det omkringliggende landskab. Masternes placering midt i søen er dog ikke vedblivende og er i proces for at blive flyttet væk fra søen.

Højspændingsledningen bevæger på synlig vis igennem landskabet. Her set fra Bording Bakkeø med Nørlund Plantage i baggrunden.

Konklusion

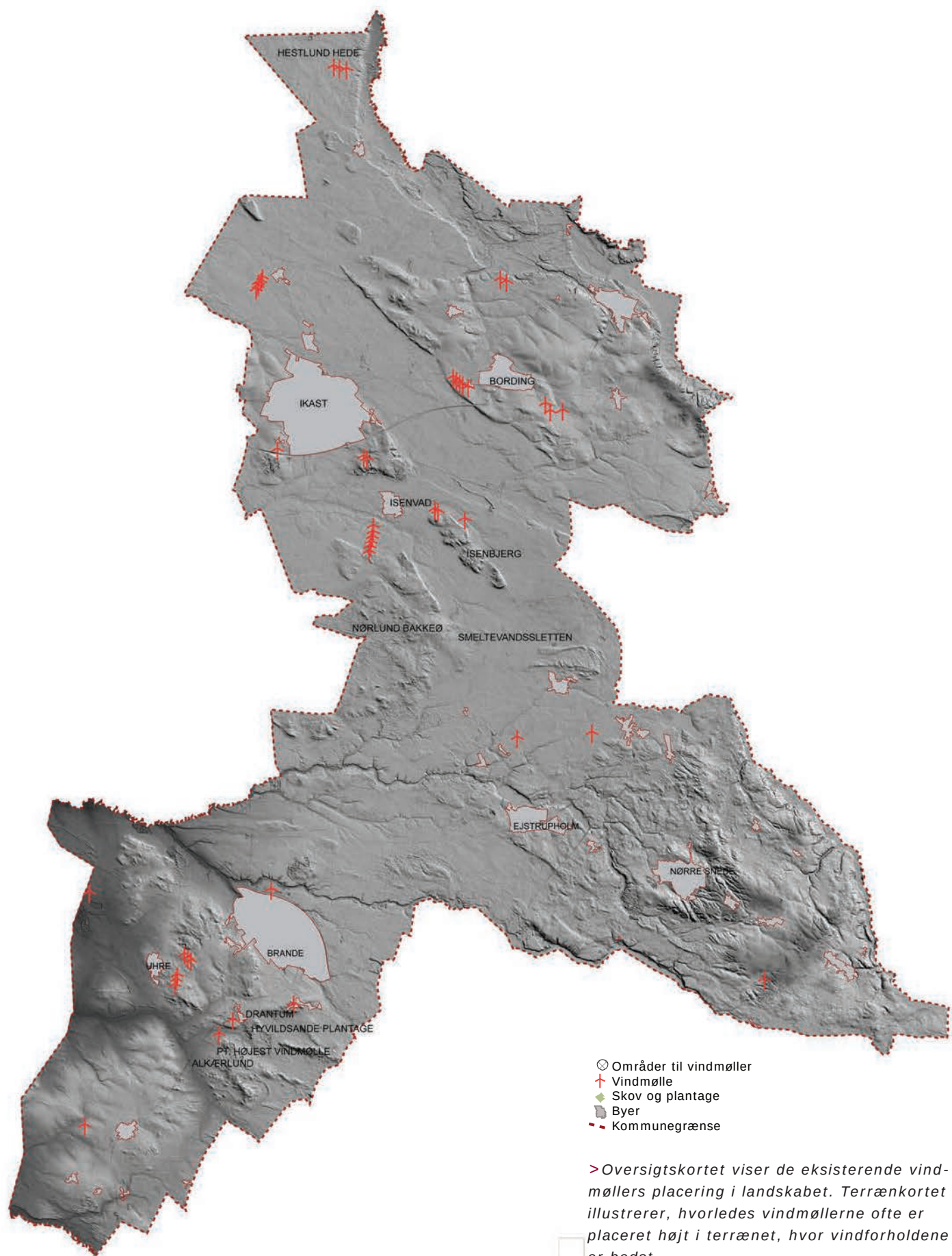
Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder med eller omkring højspændingstraceet. Begreberne *styrke* og *sårbarhed* er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrke

- Højspændingsledningen er det eneste element i landskabet af sin karakter. Udover at være en linje i landskabet danner den også et vertikalt og rumligt element, hvor landskabets former, visuelt på afstand, fremhæves i kraft af traceets bevægelse. I modsætning til f.eks. vejene, som kun er i fladen/horizontalt.
- Højspændingsledningen i Ikast-Brande Kommune har få krydsninger med andre tekniske anlæg. Mange krydsninger giver stor visuel uro, og fremhæver ledningstraceet visuelt.
- Det danske landskab består bl.a. af tekniske elementer, hvorfor et højspændingsanlæg i forvejen indgår i det samlede landskabsbillede. Dog fremstår det visuelt ofte som en stor kontrast til det omkringliggende landskab.
- Når højspændingsledningen er placeret parallelt med læhegnenes strukturer, indpasses traceet bedre og virker ikke nær så dominerende. Ligeledes kan mindre vegetationsgrupper omkring traceet være medvirkende til at give et mere roligt indtryk.

Sårbarhed

- I nærmiljøet afhænger oplevelsen af højspændingsledningen af dets forløb og hvorvidt det harmonerer med det omkringliggende landskabs rytme og skala.
- Ved en større koncentration af tekniske anlæg, fremhæves de enkelte anlæg visuelt. Samlet set vil de tekniske anlæg i fortætninger blive dominerende og overtage den visuelle oplevelse af landskabet, således at den oprindelige landskabskarakter helt eller delvist visuelt vil forsvinde.
- Ved krydsninger højner man den visuelle opmærksomhed på både trace og det krydsende element. Derfor er indpasningen og hensyntagen til landskabet vigtig, da den påvirker landskabsværdierne og de visuelle oplevelsesmuligheder.
- Traceet skærer en linje ned igennem landskabet, fordi anlægget indbefatter en vegetations- og bebyggelsesfri zone, den såkaldte sikkerhedszone. Denne zone skaber en visuel og rumlig korridor igennem landskabet. Generelt underordner denne linje sig ikke landskabets elementer.
- Når traceet gennemskærer de eksisterende læhegn, bryder det med landskabets strukturer og bliver visuelt meget tydeligt.

Danmarks pt. største vindmølle er placeret ved Drantum, sydøst for Brande.

Vindmøller

Vindmøller er markante anlæg i landskabet, som Ikast-Brande Kommune er forpligtet til at finde egnede opstillingssteder til. Møllerne - der kan være mere end 100 meter høje - er opstillet enten enkeltvis eller i grupper.

I dag er der placeret vindmøller i den syd-vestlige del af kommunen (syd for Brande), hvor også kommunens højeste vindmølle troner tæt ved Drantum. Derudover er der vindmølleområder omkring Isenvad, Bording samt nord for Ikast, så møllerne er et velkendt islæt i landskabsbilledet.

Vindmøller har i sagens natur et behov for at stå i åbne landskaber, hvor de kan få maksimalt udbytte af vinden. Det betyder, at de er synlige over lang afstand - særligt fra vest, som er den fremherskende vindretning. Det er karakteristisk, at Ikast-Brande Kommunes vindmøller er placeret i åbne landskaber, uden plantager eller andre læskabende landskabsformationer mod vest. Et andet karakteristisk kendetegn er, at vindmøller ofte er placeret højt i landskabet, hvilket gør dem synlige fra store dele af kommunen.

Vindmøllerne placeret på Bording Bakkeø ses tydeligt på lang afstand. Her fra Skovbjerg Bakkeø ved Ikast.

De ofte høje og tætte læhegn samt plantager på smeltevandssletterne kan dæmpe vindmøllernes synlighed fra øst - det er både tilfældet ved den store vindmølle, hvor Alkærlund og Hyvildsande Plantage skærmer indblikket og ved Gludsted Plantage, der skærmer af for vindmøllerne ved Isenbjerg. Der er ingen vindmøller i de mere kuperede og vindmæssigt mindre egnede morænelandskab ved Nørre Snede.

I det flade storskala landskab ved f.eks. Hestlund Hede er vindmøllerne ganske synlige. Men pga. forholdet imellem landskabets skala med læhegn, markparcellernes størrelse og de store vindmøller fremstår det samlede landskab som harmonisk.

Vindmøllerne står højt i landskabet sydøst for Isenvad. På helt nært hold skjules vindmøllerne af den tætte læhegn og plantage.

Konklusion

Herunder beskrives de styrker og sårbarhedskriterier, som er vigtige at have in mente, når man arbejder med vindmøller i landskabet. Begreberne *styrke* og *sårbarhed* er i denne sammenhæng anvendt som vurderingsparametre, hvor styrke er et udtryk for, hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer fremtræder i dag og hvilke landskabelige potentialer, der ligger i dem, mens sårbarhed fremhæver de ting, man skal være opmærksom på for at undgå at ødelægge eller svække landskabets karakter.

Styrke

- I områder med mange læhegn og plantager vil vindmøller ikke altid være synlige i nærmiljøet.
- Områder med stor kompleksitet, f.eks. med elementer som veje, kuperet terræn og bebyggelse mv., er ikke så sårbare, da vindmøller ikke vil fremstå som fremmedelementer i nær så høj grad som i mere rene landskabstyper.
- Vindmøller, der er placeret strategisk rigtigt i landskabet, så skala og kontekst er i harmoni med vindmøllernes størrelse, kan virke som landmarks i området.
- Generelt ses der mange vindmøller i Ikast-Brande Kommunes landskaber, hvorfor vindmøllen ikke er et fremmedelement. Dog vil opsætning af vindmøller altid bidrage med visuel uro i et landskab.

Sårbarhed

- I områder med fladt terræn kan vindmøller ofte opleves på lang afstand.
- I et horisontalt landskab, som f.eks. Storådal, er vindmøller synlige i nærmiljøet og kan ligeledes opleves over stor afstand.
- Enkelte og større grupper af vindmøller vil være markante i et lille til mellem skala landskab (f.eks. på smeltevandsletten øst for Nørlund Bakkeø), da de vil være dominerende i denne kontekst og derved overdøve den karakter landskabet har.

